

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI W 2008 R.
PROGRAMU ROZWOJU EDUKACJI NA OBSZARACH WIEJSKICH
NA LATA 2008-2013.**

Warszawa 2009

Część podsumowująca.¹

Pierwszy rok realizacji działań *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* przyniósł w zdecydowanej większości spodziewane efekty, o czym świadczą obszerne i rozbudowane informacje przesłane przez poszczególne resorty odpowiedzialne za realizację przewidzianych w programie działań.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 1. *Eliminowanie barier utrudniających uczniom przechodzenie na wyższe poziomy edukacji i wchodzenie na rynek pracy*** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 1.1 *Wspieranie rozwoju poradnictwa oraz innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku do 5 lat*** opublikowano materiały dotyczące problemów i pomocy dzieciom przewlekle chorym w szkole, dokonano zmian legislacyjnych, które mają ułatwić dostęp do wychowania przedszkolnego dzieci do lat 5.

W ramach **działania 1.2 *Opracowanie i wdrożenie programów wsparcia małych szkół publicznych i niepublicznych funkcjonujących na obszarach wiejskich, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne osoby prawne oraz przez osoby fizyczne*** podjęto prace nad opracowaniem projektu przepisów umożliwiających przekazywanie przez jednostki samorządu terytorialnego małych szkół zagrożonych likwidacją osobom prawnym i fizycznym.

W ramach **działania 1.3 *Program stypendialny dla uczniów pochodzących z obszarów wiejskich*** realizowana była pomoc stypendialna dla uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, a także

¹ Zgodnie z zaleceniem stałego komitetu Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 2009 r. (protokół ustaleń nr 21/2009)

dla wybitnie uzdolnionych uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, wśród których byli również uczniowie zamieszkujący tereny wiejskie, realizowano również programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz pomoc stypendialną dla uczniów szkół podległych Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Natomiast Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa udzielała poręczeń kredytów studenckich studentom zamieszkałym na obszarach wiejskich.

W ramach **działania 1.4** *Upowszechnienie różnych form pomocy psychologiczno- pedagogicznej, w tym poradnictwa zawodowego, dla uczniów z obszarów wiejskich* opracowano i rozpowszechniono materiały metodyczne i dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów, zostało zakupione narzędzie do diagnozy rozwoju małego dziecka w wieku do 3 roku życia, odbyły się konferencje szkoleniowo-warsztatowe dotyczące poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, a także utworzono 987 rotacyjnych punktów konsultacyjnych w przedszkolach i szkołach podstawowych. Dzięki współpracy Ochotniczych Hufców Pracy i Szkolnych Ośrodków Kariery upowszechnione zostały usługi poradnictwa zawodowego na rzecz młodzieży.

W ramach **działania 1.5** *Przygotowanie absolwentów – mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania zatrudnienia* udostępniono i popularyzowano internetową wersję programu „Doradca 2000”, organizowano spotkania informacyjno-szkoleniowe dla pracowników publicznych służb zatrudnienia i wspierano ich w realizacji usług rynku pracy oraz przygotowano zmiany legislacyjne ułatwiające dostęp do informacji o usługach rynku pracy. W urzędach pracy organizowano szkolenia w obszarach przydatnych do prowadzenia działalności gospodarczej, upowszechniano informacje z zakresu poradnictwa zawodowego dla młodzieży, realizowano programy aktywizacji społecznej młodzieży OHP oraz realizowano programy przeciwdziałające marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży.

W ramach **działania 1.6.** *Tworzenie warunków umożliwiających zdobycie umiejętności w zakresie przygotowywania aplikacji projektów unijnych oraz wykorzystania przyznanych środków* resort rolnictwa informował szkoły o stworzonych możliwościach organizacyjno-prawnych umożliwiającym uczestnictwo szkół rolniczych, ich uczniów i nauczycieli w programach edukacyjnych.

W ramach **działania 1.7** *Tworzenie baz danych dotyczących ofert edukacyjnych* monitorowano wdrażanie systemu akredytacji dla placówek prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych i uaktualniono wykazy placówek posiadających akredytację, doskonalono i aktualizowano bazy danych Rejestru Instytucji Szkoleniowych, rozbudowano, doskonalono i udostępniono zasoby baz danych o standardach kwalifikacji zawodowych i modułowych programach szkoleń, podjęto prace nad modernizacją klasyfikacji zawodów i specjalności oraz dokonano aktualizacji zasobów bazy danych zawierających opisy zawodów/specjalności na portalu publicznych służb zatrudnienia.

W ramach **działania 1.8** *Tworzenie warunków do opracowywania i wdrażania programów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych kierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich realizowanych przez organizacje, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.)*. realizowano programy : „Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych”, „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury” i „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”. Wspierano również rozwój zawodowy nauczycieli poprzez różnego rodzaju formy doskonalenia i zdobywania nowych kwalifikacji skierowane do tej grupy zawodowej. Organizowano także masowe imprezy rekreacyjno-sportowe i turystyczne, poszerzano działalności klubów funkcjonujących na terenach wiejskich, organizowano formy współzawodnictwa i rywalizacji sportowej oraz szkolenia społecznych kadr kultury fizycznej – wolontariuszy, animatorów i organizatorów sportu.

Realizując **działanie 1.9** *Tworzenie warunków do podejmowania przez uczniów nauki poza miejscem zamieszkania i eliminowanie barier dostępu do edukacji* podjęto prace związane ze zmianami przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) odnoszących się do zasad dowozu uczniów do placówek oświatowych oraz mających na celu dostosowanie świetlic do przyjęcia dzieci sześciolletnich rozpoczynających naukę w pierwszej klasie szkoły podstawowej, a także realizowano programy kształtujące umiejętności społeczne i życiowe dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

W ramach działania **1.9** realizowano tylko niektóre poddziałania.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 2. *Optymalne wykorzystanie i wzmocnienie istniejącego potencjału szkoły i środowiska lokalnego*** należy uznać za zadowalającą.

W ramach **działania 2.1 *Rozwój bazy dydaktycznej szkół i placówek położonych na obszarach wiejskich*** realizowany był program „Moje Boisko – Orlik 2012”.

Niektóre poddziałania w ramach działania **2.1** nie były przewidziane do realizacji w roku 2008.

W ramach **działania 2.2 *Przygotowanie obudowy programowej kształcenia ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia z potrzebami gospodarki rynkowej i społeczeństwa wiedzy*** zrealizowany został projekt systemowy Ministerstwa Edukacji Narodowej „*Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z wymogami gospodarki opartej na wiedzy*”, utworzono 6 nowych szkół rolniczych, Minister Edukacji Narodowej, na wniosek resortu rolnictwa, dokonał zmian w podstawie programowej kształcenia w zawodzie *technik żywienia i gospodarstwa domowego*, w ramach projektu „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego”, realizowanego w latach 2004-2008, opracowano 131 modułowych programów nauczania dla zawodów oraz 3438 pakietów edukacyjnych dla ucznia i nauczyciela, stanowiących obudowę dydaktyczną do programów modułowych stosowanych w kształceniu zawodowym i ustawicznym.

Realizacja **działania 2.3 *Wykorzystanie bazy szkolnej do prowadzenia działalności oświatowej, kulturalnej, sportowej, informacyjnej oraz edukacji ekologicznej i edukacji zdrowotnej dla mieszkańców obszarów wiejskich*** pozwoliła na organizowanie działań z zakresu edukacji ekologicznej.

W ramach **działania 2.4** *Opracowanie i rozpowszechnienie informacji na temat Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* informacje na temat Programu i poszczególnych działań z nim związanych umieszczane były na stronach internetowych wszystkich zaangażowanych resortów, ale także trafiały do wiadomości w prasie, radiu i telewizji o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 3. *Poprawa dostępności do infrastruktury edukacyjnej, społecznej i kulturalnej*** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 3.1** *Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy* wprowadzono nowe regulacje prawne, które zapewniają dostęp do usług szkoleniowych dla nowych grup klientów, w szczególności małżonków i domowników rolników, wspierano realizację szkoleń dla dorosłych pracujących osób, które pragnęły uzupełnić lub podwyższyć swoje kwalifikacje.

W ramach **działania 3.2** *Wsparcie inicjatyw realizujących kształcenie „na odległość”, w tym e-learning* zrealizowano projekt „Opracowanie metodologii, programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny)”, utworzono rolnicze centrum kształcenia na odległość, w skład którego weszło 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, dodatkowo 10 uczelni wyższych uruchomiło programy studiów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

W ramach **działania 3.3** *Unowocześnianie bazy technodydaktycznej do kształcenia zawodowego, w tym w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach rolniczych - realizacja projektu współfinansowanego ze środków unijnych „Wyposażenie CKU, CKP i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych”* zrealizowano dostawę sprzętu do przeprowadzania zewnętrznych egzaminów zawodowych do szkół i placówek kształcących w następujących zawodach: rolnik, monter mechatronik, technik –

mechatronik, fryzjer, posadzkarz, górnik eksploatacji podziemnej, monter izolacji budowlanych, ogrodnik, technik telekomunikacji, operator obrabiarek skrawających, piekarz, technik analityk, blacharz samochodowy, fotograf i fototechnik, lakiernik, mechanik precyzyjny, murarz, stolarz, mechanik pojazdów samochodowych, malarz tapeciaryz, mechanik – operator pojazdów i maszyn rolniczych, mechanik – monter maszyn i urządzeń, ślusarz, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, technik geodeta.

W ramach **działania 3.4** *Wspieranie działań ułatwiających mieszkańcom wsi i obszarów wiejskich dostęp do dóbr kultury i dziedzictwa przyrodniczego* dofinansowano organizację różnorodnych wydarzeń kulturalnych, przeprowadzono szkolenia o Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, opracowano podręcznik pt. „Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000” oraz przeprowadzono kampanię informacyjną pn. „Genetycznie zmodyfikowane organizmy a środowisko przyrodnicze”.

W ramach **działania 3.5** *Tworzenie warunków do uczestnictwa młodzieży w życiu lokalnych społeczności wiejskich* zorganizowano otwarty konkurs ofert dla organizacji pozarządowych na realizację zadania publicznego „Krajowy letni wypoczynek dla dzieci i młodzieży szkolnej” oraz dofinansowano działania edukacyjne, wspierające aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze.

W ramach **działania 3.6** *Wzmocnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej w środowisku nauczania i wychowania* finansowano świadczenia realizowane przez pielęgniarki/higienistki szkolne we wszystkich typach szkół.

W ramach **działania 3.7** *Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych* przeprowadzono zmiany legislacyjne, które rozszerzyły ofertę edukacyjną urzędów pracy o nowy instrument pn. ”przygotowanie zawodowe dorosłych” umożliwiający uzyskanie tytułu zawodowego, tytułu czeladnika lub zdobycie umiejętności zawodowych, kontynuowano prace legislacyjne w sprawie finansowania działania „Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych

w rolnictwie i leśnictwie” stanowiącego część Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, organizowano i koordynowano doskonalenie zawodowe doradców, nauczycieli, rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

W ramach działań **3.5** i **3.6** realizowano tylko niektóre poddziałania.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 4. Umożliwienie mieszkańcom obszarów wiejskich dostępu do nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 4.1** *Stworzenie infrastruktury niezbędnej do korzystania z nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej* przygotowano projekt ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci szerokopasmowych w telekomunikacji, realizowano programy: „Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” i „Pracownie komputerowe dla szkół” oraz prowadzono działania w ramach inicjatywy *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion* oraz *Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili”* obie w zakresie Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013.

W ramach **działania 4.2** *Przygotowanie mieszkańców obszarów wiejskich do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnej* rozszerzono zakres działania Internetowego Centrum Zasobów Edukacyjnych na obszar całego kraju, kontynuowano realizację projektu pt. *Bezprzewodowy Autobus Internetowy – n@utobus* oraz organizowano szkolenia dla nauczycieli w zakresie posługiwania się komputerem oraz wykorzystania informatyki i Internetu w nauczaniu. Szkolenia te były jednym z elementów projektów „Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” i „Pracownie komputerowe dla szkół”.

Pierwszy rok realizacji działań *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* pozwolił na dokonanie ponownej analizy potrzeb występujących w obszarach poszczególnych działań, wykazał pojawiające się trudności w ich realizacji, wskazał także na skuteczność monitorowania stopnia realizacji poszczególnych działań. Na podkreślenie zasługuje brak niekiedy

możliwości uzyskania informacji na temat przeprowadzanych przez poszczególne resorty projektów, ze względu na inne terminy sprawozdawcze przewidziane w ich harmonogramie. Niezbędne jest zatem rozważenie możliwości podjęcia decyzji o przesunięciu terminu składania sprawozdania na dzień 30 maja, jednak optymalny wydaje się 15 lipca. Pozwoliłoby to na uzyskanie dokładnych informacji od wszystkich jednostek uczestniczących w projekcie. Mimo że na etapie uzgodnień międzyresortowych dotyczących *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* nikt nie kwestionował daty przedstawienia sprawozdania zaproponowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, to doświadczenia wynikające z przygotowywania niniejszego sprawozdania wskazują, że przyjęty termin 15 kwietnia jest całkowicie nierealny.

Część szczegółowa

Priorytet 1

Eliminowanie barier utrudniających uczniom przechodzenie na wyższe poziomy edukacji i wchodzenie na rynek pracy

W ramach tego priorytetu zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 1.1 Wspieranie rozwoju poradnictwa oraz innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku do 5 lat.

Poddziałanie 1.1.1 Rozwijanie poradnictwa, w tym rodzinnego, mającego na celu wspieranie rozwoju najmłodszych dzieci.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Przygotowane i opublikowane zostały materiały z cyklu „One są wśród nas”, poświęcone problemom i pomocy dzieciom przewlekle chorym w szkole. Publikacja dla nauczycieli opracowywana była zarówno przez lekarzy (aspekty medyczne), jak i psychologów. W pracach nad nimi uczestniczyli również przedstawiciele Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Materiały sukcesywnie rozsyłano do szkół podstawowych w całym kraju. Zostały także zamieszczone do pobrania na stronach internetowych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwa Zdrowia i Centrum Metodycznego Pomocy Psychologicznej – Pedagogiczne w Warszawie (placówka nadzorowana przez Ministra Edukacji Narodowej).

Publikacja wydana została w nakładzie 35 tys. kompletów książek, na które składają się następujące tytuły:

- *Dziecko przewlekle chore. Psychologiczne aspekty funkcjonowania dziecka w szkole i przedszkolu;*
- *Dziecko z padaczką w szkole i przedszkolu;*
- *Dziecko z hemofilią w szkole i przedszkolu;*
- *Dziecko z astmą w szkole i przedszkolu;*
- *Dziecko z cukrzycą w szkole i przedszkolu.*

Podziałanie 1.1.2 Tworzenie warunków i wspieranie organizowania innych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3 – 5 lat.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Jednym z głównych zamierzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej planowanych na lata 2009-2011 jest upowszechnienie - szczególnie na terenach wiejskich - wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5 lat, w tym zapewnienie wszystkim dzieciom 5-letnim prawa do bezpłatnej edukacji przedszkolnej. Należy jednocześnie podkreślić, że proces ten rozwija się w sposób łagodny, uwzględniając takie obszary, jak budowanie wśród rodziców, nauczycieli oraz samorządów lokalnych i organizacji obywatelskich przekonania o znaczeniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, prawne, finansowe i programowe wsparcie tworzenia innych form wychowania przedszkolnego oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy. Została ona oparta na wdrożonych i sprawdzonych w innych krajach europejskich rozwiązaniach z zakresu tzw. polityki małego dziecka. Proponowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązanie obejmuje:

- rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci, w tym różne formy edukacji rodziców,

- zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń.

Podstawowym elementem wspierającym realizację tych zamierzeń były zmiany legislacyjne, tj. ustawa z 7 września 2007 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty* (Dz. U. Nr 181, poz. 1292), rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008r. w *sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania* (Dz. U. Nr 7, poz. 38) wraz z jego nowelizacją z dnia 13 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 104, poz. 667), w której, po długotrwałych i żmudnych negocjacjach z Głównym Inspektorem Sanitarnym, Komendantem Głównym Straży Pożarnej oraz Ministrem Infrastruktury, złagodzone obowiązujące przepisy dotyczące obszaru ochrony przeciwpożarowej oraz sanitarno-epidemiologicznej.

Wydanie przez Ministra Edukacji Narodowej rozporządzenia w *sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania* oraz jego nowelizacja, pozwoliły na upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej jak również wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku 3-5 lat z różnych środowisk, szczególnie wiejskich.

Należy jednocześnie podkreślić, że po wprowadzeniu obniżenia wieku obowiązku szkolnego dzieci 6-letnich, gminy, jako organy prowadzące, uzyskają wolne miejsca wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat.

Podobnie sytuacja przedstawia się z finansowaniem zadań dotyczących wychowania przedszkolnego. Obecnie, edukacja sześciolatków, tak jak prowadzenie przedszkoli, jest finansowana z budżetu samorządu, jako zadanie własne gminy. Po obniżeniu wieku obowiązku szkolnego dzieci, edukacja sześciolatków w szkole podstawowej będzie finansowana z subwencji oświatowej. Dzięki takiemu rozwiązaniu gminy uzyskają wolne środki, które będą mogły wykorzystać na tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat.

W ramach środków Unii Europejskiej w Programie Operacyjnym „Kapitał Ludzki” w Priorytecie IX w ramach poddziałania 9.1.1 – *Zmniejszenie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej*, realizowane są projekty konkursowe m.in. dotyczące tworzenia przedszkoli (w tym również uruchamiania innych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich), wsparcia istniejących przedszkoli (w tym również funkcjonujących innych form wychowania przedszkolnego).

Za realizację działań w ramach Priorytetu IX PO KL odpowiedzialne są samorządy województw, jako Instytucje Pośredniczące.

Na powyższe działania zaplanowano w latach 2007-2013 łącznie ponad 243 mln euro. We wszystkich województwach realizacja działań rozpoczęła się w 2008 r., a środki te dzielone są obecnie przez Urzędy Marszałkowskie. W 2008 r. plan wydatków zamykał się w wysokości ponad 81 mln zł, przy planowanym zakontraktowaniu umów na kwotę blisko 150,5 mln zł.

Działania podejmowane w Ministerstwie Edukacji Narodowej, przy współpracy z samorządami gminnymi oraz organizacjami pozarządowymi, już przynoszą efekty w postaci zwiększenia liczby placówek wychowania przedszkolnego, co przyczynia się do zwiększenia wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Polsce. Aktualnie w naszym kraju wychowaniem przedszkolnym objętych jest ogółem 52,6% dzieci w wieku 3-5 lat (w mieście 70,6% na wsi 28,4%). W roku szkolnym 2007/2008 wskaźnik ten wynosił odpowiednio: ogółem 47,3%, w miastach - 65,7%, i na wsi - 23,1%².

² Według danych Systemu Informacji Oświatowej.

Tabela nr 1. Wychowanie przedszkolne w Polsce

Wychowanie przedszkolne w Polsce³

Kraj ogółem	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego			Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszcz. do plac. wych. przedszk. do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
2004/2005	831,9	581,3	250,6	38,2	55,0	17,5
2005/2006	840,0	590,4	249,6	41,0	58,4	19,1
2006/2007	862,7	610,7	252,0	44,5	63,0	21,2
2007/2008	871,9	622,6	249,3	47,3	65,7	23,1
2008/2009	919,5	653,1	266,4	52,6	70,6	28,4

Na terenach wiejskich wzrosła także liczba przedszkoli (publicznych i niepublicznych) w porównaniu z rokiem 2007 o 84 placówki (z 2 598 w 2007 r. do 2 682 w 2008 r.). Zgodnie z danymi z Systemu Informacji Oświatowej z września 2008 r., w 7 088 szkołach podstawowych na terenach wiejskich funkcjonują oddziały przedszkolne (nie tylko dla 6-latków).

Ponadto, ogółem w całym kraju powstało 636 publicznych i niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego (497 punktów przedszkolnych oraz 139 zespołów wychowania przedszkolnego), przy czym zdecydowaną większość (szacuje się, że ok. 75%) stanowią placówki powstałe na terenach wiejskich.

³ Według danych Systemu Informacji Oświatowej.

Tabela nr 2. Dzieci z obszarów wiejskich wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2008

Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2008⁴				
	2005	2006	2007	2008
% trzylatków objętych wych. przedszkolnym	10,4%	11,9%	13,4%	17,2%
% czterolatków objętych wych. przedszkolnym	17,1%	19,2%	21,8%	26,9%
% pięciolatków objętych wych. przedszkolnym	29,1%	32,6%	33,8%	41,8%

Podjęmowane w Ministerstwie Edukacji Narodowej działania znajdują odzwierciedlenie w statystykach Systemu Informacji Oświatowej. Z zamieszczonego powyżej zestawienia widać, że o ile w latach 2005-2007 przyrost wartości wskaźników upowszechnienia wychowania przedszkolnego wynosił 1,5% w grupie dzieci 3-letnich, to już w 2008 r. przyrost ten wynosił 3,8%. Podobnie rosnąca tendencja występuje w grupie dzieci 4- i 5-letnich.⁵

Na podkreślenie zasługuje też fakt, iż jeszcze dwa lata temu w 539 gminach na terenie całego kraju nie było żadnego przedszkola. Obecnie w każdej gminie dzieci mają dostęp do różnych placówek wychowania przedszkolnego: przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych albo innych form wychowania przedszkolnego.⁶ Na tak istotną zmianę wpływ miał m.in. rozwój innych form wychowania przedszkolnego, co znacząco przyczyniło się do zlikwidowania dotychczasowych „białych plam” w zakresie wychowania przedszkolnego.

⁴ Według danych Systemu Informacji Oświatowej.

⁵ Według stanu na dzień 20 stycznia 2009 r. – na podstawie danych przesłanych przez kuratorów oświaty.

⁶ Według danych Systemu Informacji Oświatowej.

Działanie 1.2 Opracowanie i wdrożenie programów wsparcia małych szkół publicznych i niepublicznych funkcjonujących na obszarach wiejskich, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne osoby prawne oraz przez osoby fizyczne.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Podjęto prace nad opracowaniem projektu przepisów umożliwiających przekazywanie przez jednostki samorządu terytorialnego małych szkół zagrożonych likwidacją osobom prawnym i fizycznym.

Działanie 1.3 Program stypendialny dla uczniów pochodzących z obszarów wiejskich.

Poddziałanie 1.3.1 Stworzenie rządowych programów wyrównywania szans edukacyjnych i kulturowych uczniów z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

1. Rządowy program wyrównywania szans edukacyjnych uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej na lata 2006 – 2008 został przyjęty uchwałą nr 39/2006 Rady Ministrów z dnia 28 marca 2006 r. Sposób realizacji wymienionego programu wieloletniego określony został rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy uczniom pochodzącym z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (Dz. U. z 2006 r. Nr 73, poz. 502).

Program ten skierowany był do uczniów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych umożliwiających uzyskanie świadectwa dojrzałości, pochodzących z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, których dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał 532 zł miesięcznie, zamieszkujących na terenach wiejskich lub w miastach do 20 tys. mieszkańców, którym do dnia 31 grudnia 2004 r. przyznano stypendia Agencji Nieruchomości Rolnych na co najmniej 2005 r.

Program miał na celu umożliwienie uczniom pochodzącym z terenów popegeerowskich kontynuowania edukacji, pomimo trudnej sytuacji materialnej ich rodzin. Uczniowie otrzymywali stypendium do momentu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do czerwca 2008 r.

Stypendium przyznawane było dla uczniów na 10 miesięcy w danym roku szkolnym oraz dla absolwentów na 8 miesięcy w danym roku szkolnym. Miesięcznie wynosiło ono 200 zł i przeznaczone było na częściowe lub całkowite pokrycie wydatków związanych z edukacją, w szczególności poniesionych na:

- wyżywienie w stołówce szkolnej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, internatu, bursy lub prowadzonej przez inny podmiot,
- zakwaterowanie w internacie, bursie lub kwaterze prywatnej,
- dojazdy do szkoły,
- zakup podręczników i pomocy szkolnych,
- zakup niezbędnej odzieży i obuwia,
- naukę języków obcych i inne zajęcia edukacyjne, realizowane w szkole i poza szkołą
- wycieczki szkolne.

Program finansowany był ze środków rezerwy celowej budżetu państwa, przeznaczonej na finansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, przewidzianej do dyspozycji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Kalkulacja dotacji przekazywanej przez Ministerstwo Finansów wojewodom na realizację wypłaty stypendiów była dokonywana na podstawie dostarczonej do Ministerstwa Edukacji Narodowej zweryfikowanej przez wojewodów liczby uczniów uprawnionych do otrzymania niniejszego stypendium, zgłoszonej przez powiaty.

Kwoty dotacji dla poszczególnych województw nie zostały w pełni wykorzystane z następujących przyczyn:

- rezygnacja uczniów z dalszej edukacji,
- zmiana szkoły na szkołę zawodową, co pociągało za sobą utratę uprawnień do otrzymywania stypendium,
- zmiana miejsca zamieszkania,

- rezygnacja z przyznanego stypendium,
- nieudokumentowanie poniesionych przez ucznia wydatków związanych z edukacją,
- przedłożenie dokumentów obrazujących poniesienie wydatków tylko w częściowej wysokości,
- wstrzymanie wypłacania stypendium ze względu na brak uzyskania promocji do następnej klasy.

W okresie realizacji programu wysokość wydatkowanych środków wyniosła 76 972 596,06 zł, natomiast w 2008 r. 3 091 413,98 zł (3 871 stypendystów). Szczegółowy podział środków na poszczególne województwa przedstawia tabela nr 3.

Tabela nr 3. Wydatkowanie środków na realizację programu

Sprawozdanie z realizacji "Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej na lata 2006-2008".

WOJEWÓDZ-TWO	ROK 2005		ROK 2005 (od września do grudnia) + ROK 2006			ROK 2007			ROK 2008			OGÓŁEM	
	Liczba stypendystów	w tym absolwentów	Liczba stypendystów	w tym absolwentów	Kwota wypłaconych stypendiów	Liczba stypendystów	w tym absolwentów	Kwota wypłaconych stypendiów	Liczba stypendystów	w tym absolwentów	Kwota wypłaconych stypendiów w zł.	Liczba stypendiów	Kwota wypłaconych stypendiów w zł.
dolnośląskie	1 687	421	2 387	1 049	5 887 748,64	1 314	871	1 365 506,47	299	288	225 449,94	5 687	7 478 705,05
kujawsko – pomorskie	782	34	1 829	859	3 993 825,00	909	588	1 090 191,00	254	252	230 612,00	3 774	5 314 628,00
lubelskie	0	0	1 113	509	2 491 123,11	576	407	639 467,29	149	140	118 754,18	1 838	3 249 344,58
lubuskie	0	0	2 114	925	4 721 499,00	1 106	789	1 195 066,00	257	256	205 456,00	3 477	6 122 021,00
łódzkie	320	0	320	138	721 185,00	173	128	185 187,00	37	37	29 600,00	850	935 972,00
małopolskie	122	45	122	45	280 944,75	72	42	92 123,46	28	28	21 902,90	344	394 971,11
mazowieckie	609	251	609	251	1 403 374,52	335	219	388 929,48	98	98	77 332,91	1 651	1 869 636,91
opolskie	856	0	1 015	410	2 182 258,31	512	376	532 397,85	103	103	81 973,26	2 486	2 796 629,42
podkarpackie	1 655	0	1 672	718	3 705 939,88	882	573	1 042 673,01	278	278	223 017,81	4 487	4 971 630,70
podlaskie	420	0	431	186	955 071,00	220	153	249 811,00	63	63	49 359,00	1 134	1 254 241,00
pomorskie	2 479	0	2 479	1 065	5 552 881,00	1 278	852	1 465 693,00	375	372	301 200,00	6 611	7 319 774,00
śląskie	214	0	214	91	519 619,89	137	99	162 436,46	36	36	27 997,37	601	710 053,72
świętokrzyskie	0	0	166	62	384 800,00	92	62	106 974,91	27	27	21 600,00	285	513 374,91
warmińsko – mazurskie	3 811	0	5 747	1 654	8 457 114,51	2 539	1 330	2 223 935,42	582	570	456 995,76	12 679	11 138 045,69
wielkopolskie	3 677	0	3 677	1 448	8 489 347,00	2 541	1 857	2 276 378,57	734	734	580 786,74	10 629	11 346 512,31
zachodnio-pomorskie	3 914	927	4 339	1 959	8 742 453,99	2 228	1 412	2 375 225,56	551	548	439 376,11	11 032	11 557 055,66

Program spełnił założony cel. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez kuratorów oświaty do głównych efektów wynikających z realizowanego programu należy zaliczyć:

- ułatwienie, a w wielu przypadkach umożliwienie zdobycia wykształcenia na poziomie szkoły średniej, uzyskanie świadectwa dojrzałości i kontynuowanie nauki na wybranej uczelni,
- wyrównanie dysproporcji pomiędzy uczniami poprzez uczestniczenie w wycieczkach szkolnych, doposażenie w podręczniki i niezbędną odzież,
- motywowanie uczniów do większej aktywności życiowej, a w szczególności umiejętności poruszania się na rynku pracy i zmiany postaw wśród młodzieży z terenów byłych Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej.

2. *Rządowy program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* przyjęty został ustawą z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267, poz. 2259 oraz Dz. U. z 2008 r. Nr 225, poz. 1487). Ustawa ta weszła w życie z dniem 31 grudnia 2005 r. i obowiązywać będzie do dnia 31 grudnia 2009 r. Sposób realizacji wymienionego programu wieloletniego, a także sposób planowania i dokonywania podziału środków budżetu państwa przyznanych na realizację programu oraz zakres i formy monitorowania realizacji programu określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 2006 r. w sprawie realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 25, poz. 186, z późn. zm.).

Celem Programu jest wsparcie gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewniania posiłku osobom jego pozbawionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich. Ponadto program zakłada długofalowe działanie w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczanie zjawiska niedożywienia, upowszechnianie zdrowego stylu żywienia, poprawę poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach oraz rozwój w gminach bazy żywieniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Dzieci i młodzież realizujące obowiązek szkolny lub obowiązek nauki, którym przyznano pomoc w formie posiłku, spożywają posiłek w szkole, jeżeli szkoła posiada warunki pozwalające na przygotowywanie lub wydawanie posiłków. W przypadku gdy szkoła

nie posiada warunków do przygotowywania lub wydawania posiłków, kierownik ośrodka pomocy społecznej, we współpracy z dyrektorem szkoły, zapewnia spożywanie posiłków poza szkołą.

Do zadań Ministerstwa Edukacji Narodowej związanych z realizacją programu należy:

- upowszechnianie informacji o programie w szkołach i placówkach oświatowych,
- monitorowanie przebiegu programu w tych placówkach.

W realizację programu włączeni są kuratorzy oświaty.

Monitorowanie programu w szkołach i placówkach oświatowych rozpoczęto w styczniu 2006 r. Monitoring przeprowadzany jest co pół roku przez Departament Zwiększania Szans Edukacyjnych.

W 2008 r. w programie „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” wzięło udział 25 622 szkół i placówek oświatowych, co stanowi 70,5% ogólnej liczby szkół i placówek oświatowych w skali kraju, w tym 5601 przedszkoli (co stanowi 72,87% ogółu tych placówek), 12451 szkół podstawowych (84,82%), 5816 gimnazjów (80,95%) oraz 1754 szkół ponadgimnazjalnych (25,83% ogółu szkół tego typu w skali kraju). Z powyższego zestawienia wynika, że z tej formy pomocy, podobnie jak w poprzednich latach, najchętniej korzystają szkoły podstawowe i gimnazja. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w znaczącym zakresie pomoc ta jest wprowadzana na wsi – w programie uczestniczy 14299 szkół wiejskich, w tym 8736 wiejskich szkół podstawowych (87,13%).

Do województw, w których największy procent szkół i placówek jest objętych programem (w skali danego województwa) należą: podkarpackie (88,56%), podlaskie (85,79%) i warmińsko-mazurskie (84,75%). Z kolei najmniej licznie reprezentowane są szkoły i placówki oświatowe woj. kujawsko-pomorskiego (51,44%).

Jeśli zaś chodzi o liczbę poszczególnych typów szkół i placówek w skali poszczególnych województw, najwięcej przedszkoli bierze udział w programie w województwie śląskim (976), szkół podstawowych i gimnazjów w woj. wielkopolskim (odpowiednio 1590 i 683), a szkół ponadgimnazjalnych – w województwie łódzkim (235). Najmniejszą grupę stanowią przedszkola woj. zachodniopomorskiego (144) oraz szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne woj. opolskiego (odpowiednio 307, 116 i 26).

Z Programu korzystało 909 681 dzieci i młodzieży, co stanowi 14,45% wszystkich uczniów w skali kraju: 113 179 dzieci w przedszkolu (13,60% dzieci w Polsce uczęszczających do przedszkoli w skali kraju), 38 620 dzieci w wieku przedszkolnym pozostających w domu (9,38%), 491 402 uczniów szkół podstawowych (21,67% uczniów w tej grupie wiekowej), 225 228 uczniów gimnazjów (16,60%) i 41 252 uczniów szkół ponadgimnazjalnych (2,89%). Zatem w najmniejszym stopniu programem objęci są uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Udział uczniów w programie w poszczególnych typach szkół jest zatem bardzo podobny jak w roku 2007.

Najwięcej beneficjentów odnotowano w województwie śląskim (125 331) i mazowieckim (94 630), najmniej zaś w województwie opolskim (16 562).

Z kolei największy procent dzieci korzysta z programu w województwie warmińsko-mazurskim (23,13% dzieci w województwie), lubuskim (18,36) oraz podlaskim (17,08%), najmniejszy zaś w województwie małopolskim (10,83%) oraz dolnośląskim (10,93%). Wśród dzieci uczęszczających do przedszkola lub oddziału przedszkolnego największy procent dzieci jest objętych programem w woj. świętokrzyskim (26,58%), natomiast wśród dzieci w wieku przedszkolnym pozostających w domu, uczniów szkół podstawowych, gimnazjum oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych – w woj. warmińsko-mazurskim (odpowiednio 23,38%, 31,06% i 25,40% oraz 7,28%).

Najbardziej rozpowszechnioną formą posiłku jest pełny obiad. Korzysta z niego 535 168 dzieci, w tym 46 530 dzieci uczęszczających do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych w szkołach, 285 744 uczniów w szkołach podstawowych, 169 824 uczniów w gimnazjach i 24 482 uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. Warto zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2007, nastąpił wzrost w liczbie beneficjentów tej formy pomocy o ponad 150 000.

Z całodziennego wyżywienia w przedszkolu lub w oddziale przedszkolnym korzysta 50 344 dzieci, najwięcej w woj. śląskim (18 707). Z kolei najwyższa liczba dzieci, korzystająca z obiadu w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach występuje w woj. podkarpackim (odpowiednio 19 289, 76 663 i 64 932), a w szkołach ponadgimnazjalnych w woj. śląskim (3 892). Najmniej liczny udział w tej formie żywienia mają przedszkola woj. lubuskiego (295) oraz szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne woj. opolskiego (odpowiednio 5 188, 2 091 i 187) oraz woj. Podlaskiego. Trzeba przy tym zaznaczyć, że dzięki zaangażowaniu jednostek samorządu terytorialnego w realizację programu, z tej formy pomocy korzysta 8 588 dzieci w wieku przedszkolnym pozostających w domach (najwięcej w woj. podkarpackim – 3 307).

Z gorących posiłków jednodaniowych korzysta łącznie 409 924 dzieci. Ta forma pomocy najczęściej jest stosowana w szkołach podstawowych (korzysta z niej 245 856 dzieci) i gimnazjach (122 150). Spotykana jest najczęściej w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach woj. podkarpackiego (odpowiednio 6 378, 71 308 i 34 397) oraz w szkołach ponadgimnazjalnych woj. śląskiego (2 760).

Posiłek w postaci bułki, kanapki lub mleka jest ofertą skierowaną do 216 156 uczniów. Podobnie, jak to miało miejsce wcześniej, najliczniejsza grupa korzystających z tej formy pomocy to uczniowie szkół podstawowych (152 897). Sytuacja taka, wynika z najliczniejszego udziału szkół tego typu w programie.

Warto zwrócić uwagę, że przy 909 681 osobach objętych programem, udzielono pomocy w 1 295 001 formach, co oznacza, że niektóre dzieci objęte były kilkoma formami. Całodziennie wyżywienie, pełny obiad lub jedno gorące danie zapewniono 995 436 osobom, inne formy pomocy (np. mleko, kanapkę) 299 565 osobom – z powyższego zestawienia wynika zatem, że inne formy stanowią zazwyczaj jedynie uzupełnienie dań ciepłych.

Wśród rozwiązań organizacyjnych podjętych w poszczególnych placówkach oświatowych w celu ułatwienia korzystania z posiłków, zdecydowanie przeważają: dowóz posiłku do placówki oraz doposażenie istniejącego punktu żywienia.

Dowóz posiłku do placówki oświatowej zorganizowano w 5542 placówkach: 260 przedszkolach (184 na wsi), 3860 szkołach podstawowych (3140 na wsi), 1305 gimnazjach (974 na wsi) oraz 117 szkołach ponadgimnazjalnych (25 na wsi). Ta forma realizacji programu najczęściej jest stosowana w przypadku przedszkoli w woj. kujawsko-pomorskim (51), w przypadku szkół podstawowych i gimnazjów – w woj. mazowieckim (odpowiednio 969 i 284) oraz szkół ponadgimnazjalnych woj. śląskiego (20).

Z kolei dowożenie dzieci na posiłek występuje w 91 placówkach: 12 przedszkolach (3 na wsi), 35 szkołach podstawowych (19 na wsi), 29 gimnazjach (7 na wsi) oraz 15 szkołach ponadgimnazjalnych (0 na wsi). Ta forma realizacji programu najczęściej jest stosowana w przypadku przedszkoli woj. kujawsko-pomorskiego (8), szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w woj. dolnośląskim (odpowiednio 8, 16 i 13).

Doposażono 7804 punktów żywienia (w tym 2991 na wsi), z czego w 802 przedszkolach (w tym 327 na wsi), 6057 szkołach podstawowych (2048 na wsi), 883 gimnazjach (w tym 598 na wsi) oraz w 62 szkołach ponadgimnazjalnych (w tym 18 na wsi). Największy udział w tym zakresie mają przedszkola woj. śląskiego (137), szkoły podstawowe woj. wielkopolskiego (3492), gimnazja woj. podkarpackiego (123) oraz szkoły ponadgimnazjalne woj. małopolskiego (10).

Program „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” co roku umożliwia tworzenie nowej infrastruktury żywieniowej. Pozwala to na ułatwienie uczniom dostępu do posiłków. Nowe punkty żywienia utworzono w 350 placówkach. Nowy punkt żywienia, gdzie przyrządza się i wydaje posiłki uruchomiono w 157 placówkach: 41 przedszkolach (z czego 19 na wsi), w 65 szkołach podstawowych (z tego 59 na wsi), w 33 gimnazjach (26 na wsi) oraz w 18 w szkołach ponadgimnazjalnych (6 na wsi). Największe osiągnięcia w tym zakresie zanotowano w przypadku przedszkoli i szkół podstawowych w woj. śląskim (odpowiednio 16 i 9), gimnazjów woj. lubelskiego i podkarpackiego (5 w każdym z tych województw) oraz szkół ponadgimnazjalnych w woj. dolnośląskim (11). Nowy punkt żywienia, gdzie tylko wydaje posiłki uruchomiono w 193 placówkach: 16 przedszkolach (z czego 13 na wsi), 131 w szkołach podstawowych (z tego 120 na wsi), 39 w gimnazjach (30 na wsi) oraz 7 w szkołach ponadgimnazjalnych (1 na wsi). Największe osiągnięcia w tym zakresie zanotowano, w przypadku szkół podstawowych w woj. podkarpackim (31) oraz gimnazjów w woj. mazowieckim (12).

W przyszłości planuje się utworzenie nowego punktu żywienia w 102 placówkach: 19 przedszkolach (z tego na wsi 11), 64 szkołach podstawowych (55 na wsi), 17 gimnazjach (12 na wsi) i w 2 szkołach ponadgimnazjalnych (2 na wsi). Tu najliczniejszą grupę stanowią przedszkola woj. śląskiego (8) oraz szkoły podstawowe woj. wielkopolskiego (11).

Podsumowując, w różnych formach realizacji programu, największy udział mają szkoły podstawowe i gimnazja. Program zatem skutecznie trafia do najbardziej potrzebujących dzieci, w ich bardzo istotnym okresie rozwojowym. Dotyczy to w szczególności różnych form posiłków oferowanym uczniom. Stosunkowo niewielki jest nadal udział rozwiązań organizacyjnych podjętych w ramach Programu. Może to wynikać z konieczności poniesienia wyższych kosztów w tym zakresie.

Poddziałanie 1.3.2 Program stypendialny dla uczniów zdolnych z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W zakresie działań Ministerstwa Edukacji Narodowej pozostają także sprawy dotyczące wspierania młodzieży uzdolnionej, w tym stypendiów dla wybitnie uzdolnionych. W 2008 r. Minister Edukacji Narodowej, na podstawie art. 90i ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*, przyznał stypendia 367 uczniom gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, wśród których byli także uczniowie zamieszkujący tereny wiejskie.

W 2008 r. Minister Edukacji Narodowej na realizację tego działania przeznaczył z budżetu Ministerstwa Edukacji Narodowej środki finansowe w wysokości 1 173 893 zł.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W roku 2008 Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi na stypendia dla uczniów podległych szkół przeznaczyło kwotę 67 tys. zł.

Z kolei kredyty studenckie udzielane przez banki komercyjne na podstawie obecnie obowiązującego rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad, trybu i kryteriów udzielania, spłacania

oraz umarzania kredytów i pożyczek studenckich oraz warunków i trybu rozliczeń z tytułu pokrywania odsetek należnych bankom kredytów studenckich (Dz. U. Nr 186, poz. 1371, z późn. zm.) wymagają ustanowienia zabezpieczeń ich spłaty. W związku z powyższym Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa rozpoczęła od 2001 r. udzielania pomocy w uzyskiwaniu ww. kredytów studentom zamieszkałym na obszarach wiejskich poprzez udzielanie poręczeń kredytowych, bez których skorzystanie z tej formy wsparcia nie byłoby możliwe. W roku akademickim 2007/2008 Agencja udzieliła 443 poręczeń na kwotę 6 044 tys. zł.

Działanie 1.4 Upowszechnienie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradnictwa zawodowego, dla uczniów z obszarów wiejskich.

Poddziałanie 1.4.1 Udoskonalenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach wiejskich (terapia pedagogiczna, zajęcia logopedyczne, psychologiczne, terapeutyczne).

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Jednym z zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych jest diagnoza i terapia zaburzeń rozwojowych dzieci, jako działań wspomagających i przygotowujących dziecko do osiągnięcia gotowości szkolnej. Dotychczas poradnie nie dysponowały żadnym rzetelnym narzędziem do diagnozy dzieci do 3 roku życia. Natomiast na podstawie art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* oraz przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 71b ust. 7 pkt 1 ww. ustawy poradnie są zobligowane do wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

W ramach swych zadań poradnie zakupiły narzędzie (specjalistyczną skalę) do diagnozy rozwoju małego dziecka w wieku do 3 roku życia, pozwalające wykrywać słabe i mocne strony funkcjonowania dziecka oraz oceniać ważne dla rozwoju cechy temperamentu. Skala jest narzędziem służącym do wczesnego wykrywania sygnałów zaburzeń i opóźnień w rozwoju, badań przesiewowych oraz określania kierunków pożądanych oddziaływań stymulujących lub korekcyjnych.

W 2008 r. zostały zorganizowane dwie konferencje szkoleniowo-warsztatowe, na których wyłoniono pięć zespołów zadaniowych do opracowania następujących zagadnień:

- przegląd rozwiązań już istniejących w poradnictwie psychologiczno - pedagogicznym,
- przegląd rozwiązań funkcjonujących w innych systemach pomocy psychologicznej,
- poszukiwanie rozwiązań dotyczących edukacji społecznej i Public Relations,
- sposoby poszukiwania funduszy na rozwój superwizji w poradnictwie,
- uregulowania prawne i systemowe.

Realizatorzy opracowali trzy zeszyty materiałów szkoleniowych i raport podsumowujący realizację zadania – materiały te przekazano do poradni psychologiczno-pedagogicznych, są one również dostępne na stronach internetowych Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej.

Poddziałanie 1.4.2 Tworzenie w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach punktów konsultacyjnych w celu wspierania rodziców i ich dzieci oraz nauczycieli w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W roku 2008 poprawie dostępności dzieci i młodzieży do pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie przedszkoli i szkół służyła realizacja Rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.

W ramach tego zadania poradnie psychologiczno-pedagogiczne zorganizowały rotacyjne punkty konsultacyjne w przedszkolach i szkołach podstawowych oraz zakupiły narzędzia do diagnozy aktualnego poziomu rozwoju małego dziecka (do 3 roku życia) i wczesnego wykrywania sygnałów zaburzeń i opóźnień w rozwoju psychoruchowym dziecka. Powstało **987 punktów konsultacyjnych, w tym zlokalizowane również na obszarach wiejskich.**

Problemy, z którymi zgłaszali się uczniowie, rodzice i nauczyciele do punktów konsultacyjnych dotyczyły różnych sytuacji kryzysowych, trudności wychowawczych oraz trudności w nauce, problemów adaptacyjnych i doradztwa zawodowego. Najczęstszymi formami pomocy były porady, konsultacje, zajęcia rozwijające dla dzieci, a także zajęcia rozwijające kompetencje wychowawcze rodziców i nauczycieli.

Poddziałanie 1.4.3 Rozwój poradnictwa zawodowego dla uczniów z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Opracowano i rozpowszechniono materiały metodyczne i dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów. Przeprowadzono dystrybucję w placówkach edukacyjnych oraz wśród odbiorców instytucjonalnych i indywidualnych publikacji „Materiały metodyczno-dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów”. W ramach studiów podyplomowych przygotowano nauczycieli do roli doradcy zawodowego. Działania te realizowano w różnych środowiskach, jednak w znacznym zakresie dotyczyły uczniów z obszarów wiejskich.

Poddziałanie 1.4.4 Zakup nowoczesnego oprogramowania komputerowego do gabinetów logopedycznych i pedagogicznych w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadziły w przedszkolach, szkołach i placówkach zajęcia wspierające rozwój dzieci w wieku przedszkolnym oraz wczesnoszkolnym. Poradnie zakupiły specjalistyczne oprogramowanie i wyposażenie w pomoce do pracy diagnostyczno-terapeutycznej, dostosowane do prowadzenia dodatkowych zajęć rozwijających i terapeutycznych w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych.

Na realizację zadania przeznaczono kwotę 4 990 752 zł.

Poddziałanie 1.4.5 Rozwój sieci publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, które będą mogły wydawać orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania dzieci niewidomych i słabowidzących, dzieci niesłyszących i słabosłyszących oraz dzieci z autyzmem.

W miarę możliwości i lokalnych potrzeb jednostki samorządu terytorialnego wspierały rozwój sieci publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Poddziałanie 1.4.6 Promowanie działań szkolnych doradców zawodowych i szkolnych ośrodków kariery w środowisku lokalnym.

Ochotnicze Hufce Pracy

System współpracy pomiędzy Ochotniczymi Hufcami Pracy (OHP) a Szkolnymi Ośrodkami Kariery został zainicjowany w 2006 r. w ramach realizowanego wówczas projektu w tym zakresie. Od tego czasu współpraca jest utrwalana oraz rozszerzana na inne jednostki, z uwzględnieniem szkół znajdujących się na obszarach wiejskich, gdzie działalność w zakresie poradnictwa zawodowego dla młodzieży nie jest prowadzona lub jest marginalna.

Główne osiągnięcia wynikające ze współpracy doradców zawodowych w 2008 r. to przede wszystkim:

- 1) korzystanie z zasobów informacyjnych prowadzonej przez OHP platformy internetowej www.ohpdlaszkoly.pl. Portal podzielony jest na dwie części: jedną przeznaczoną dla doradców zawodowych, drugą skierowaną do młodzieży. Szkolni doradcy zawodowi korzystający z zasobów witryny mają dostęp do dedykowanej specjalnie dla nich zakładki zawierającej m.in. informacje zawodowe, scenariusze, artykuły metodyczne, kursy e-learningowe. Młodzieży, w ramach portalu, stworzono ścieżkę korzystania z narzędzi wspomagających pracę doradcy zawodowego (pakiet informacji, porad, filmów i gier edukacyjnych). W 2008 r. zarejestrowało się na platformie 74 nowych szkolnych doradców zawodowych, którzy skorzystali między innymi ze szkoleń e-learningowych;

- 2) szkolni doradcy zawodowi współuczestniczyli w organizacji 146 targów pracy organizowanych przez OHP, które odbyły się na terenie kraju w minionym roku. Szkolni doradcy zawodowi organizowali także stoiska informacyjne, prowadzili spotkania informacyjne lub warsztaty dla młodzieży, uczestniczyli wraz z młodzieżą w zajęciach prowadzonych przez doradców OHP;
- 3) doradcy zawodowi OHP z 49 mobilnych centrów informacji zawodowej wspierali szkolne poradnictwo zawodowe w ramach organizowanych wyjazdów do szkół. W 2008 r. na terenie całego kraju zrealizowano 2 986 takich wyjazdów do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na zaproszenie dyrektorów szkół lub przedstawicieli lokalnych samorządów. Tego typu spotkania umożliwiają dotarcie z poradnictwem zawodowym do szerokiego grona młodych ludzi, z uwzględnieniem młodzieży zamieszkującej na wsi, stojącej przed wyborem drogi zawodowej. Jest to też okazja do wymiany doświadczeń i rozwoju warsztatu pracy doradców OHP i szkół, stosowania nowych metod i narzędzi pracy doradczej podczas organizacji warsztatów i spotkań informacyjnych dla młodzieży;
- 4) promowanie przez OHP działalności istniejących szkolnych ośrodków kariery na terenie danego województwa na konferencjach, spotkaniach, seminariach.

Rezultatem takiego współdziałania stało się zwiększenie dostępności usług poradnictwa i informacji zawodowej. Dzięki współpracy upowszechniane są, co najważniejsze w wymiarze lokalnym małych miejscowości, usługi poradnictwa zawodowego na rzecz młodzieży. Następstwem realizacji tej współpracy jest także integracja środowisk doradców zawodowych pracujących z młodzieżą. Na to zadanie wydatkowano ok. 150 tys. zł.

Działanie 1.5 Przygotowanie absolwentów – mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania zatrudnienia.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Działanie 1.5 *Przygotowanie absolwentów – mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania zatrudnienia*, w szczególności pkt 1.5.3 *Organizowanie szkoleń w zakresie przygotowania do prowadzenia własnej działalności gospodarczej* oraz pkt 1.5.4

Upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie przedsiębiorczości, wpisuje się w realizację Priorytetu VI PO KL. Poddziałanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia, pozwala na wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą (w tym na założenie spółdzielni lub spółdzielni socjalnej) poprzez doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności gospodarczej, a także wsparcie pomostowe w okresie od 6 do 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej, przyznanie środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości, promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia poprzez kampanie promocyjno-informacyjne, upowszechnianie dobrych praktyk z zakresu rozwoju przedsiębiorczości.

W 2008 r. w Działaniu 6.2 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 150 003 808 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 127 232 201 zł.⁷

Poddziałanie 1.5.1 Upowszechnianie w szkołach programów promujących ideę uczenia się przez całe życie, jako czynnika warunkującego zrównoważony rozwój gospodarczy i zwiększenie zatrudnienia, a także motywującego do efektywnego uczenia się na każdym etapie życia, w różnych miejscach i w różnych formach.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stworzył warunki organizacyjno-finansowych ułatwiające prowadzonym szkołom aplikowanie w programach m.in. Leonardo da Vinci oraz Comenius, mających na celu uczestnictwo nauczycieli i uczniów w różnych formach praktyk lub zajęć praktycznych w kraju i za granicą, ukazujących możliwości ciągłego doskonalenia zawodowego.

⁷ Kwoty przedstawione mają charakter informacyjny, gdyż nie wszystkie są wydatkowane na Program Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Poddziałanie 1.5.2 Upowszechnianie wśród mieszkańców obszarów wiejskich informacji o możliwościach skorzystania z usług rynku pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy, szkolenia, usługi EURES) świadczonych przez publiczne służby zatrudnienia.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Działania realizowane w ramach osi IV Leader PROW 2007-2013 jedynie pośrednio mogą wpisywać się w realizację *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013*.

Leader jest oddolnym partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym przez lokalne grupy działania (LGD), polegającym na opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju (LSR) przy współpracy przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Strategie rozwoju w dłuższym okresie czasu powinny przyczynić się do osiągnięcia celów osi III PROW. Strategie z założenia mogą również zawierać elementy szkoleniowo-doradcze i edukacyjne, jednak ze względu na lokalny i oddolny charakter działań realizowanych przez Lokalne Grupy Działania nie jest możliwe ich przypisanie do konkretnych działań „*Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013*”. W systemie monitorowania PROW nie są również takie projekty identyfikowane.

Niemniej jednak przedstawiamy poniżej ogólną informację na temat realizacji działań osi IV Leader w roku 2008.

Termin uruchamiania tzw. działań delegowanych w ramach PROW 2007-2013 w poszczególnych województwach zależy od decyzji Samorządów Województw.

Na przełomie września i października 2008 r. Samorzady Województw ogłosiły konkursy na wybór Lokalnych Grup Działania (LGD) do realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju. Lokalne Grupy Działania wraz z wnioskiem na wybór LGD mogły składać pierwsze wnioski o przyznanie pomocy w ramach działania 431 Funkcjonowanie lokalnej grupy działania. Wnioski te można było składać w okresie od 03.11.2008 r. (w Lubuskim i Opolskim Urzędzie Marszałkowskim) oraz od 12.02.2009 r. (w Wielkopolskim Urzędzie

Marszałkowskim). Wnioski te będą mogły być rozpatrywane przez Samorzady Województw po dokonaniu wyboru Lokalnej Grupy Działania oraz po uruchomieniu działania.

Do 31 grudnia 2008 r. wpłynęły 42 wnioski na kwotę 10 361 221,05 zł. Najwięcej wniosków złożono w:

- województwie pomorskim (16 wniosków na kwotę 3 791 532,21 zł),
- województwie opolskim (12 wniosków na kwotę 3 011 618,84 zł),
- województwie lubuskim (11 wniosków na kwotę 2 712 536,00 zł).

Do 31 grudnia 2008 r. nie był prowadzony nabór wniosków dla pozostałych działań w ramach Osi 4 LEADER.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2008 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nie prowadziło przedsięwzięć w zakresie upowszechniania informacji o usługach rynku pracy, które byłyby adresowane wyłącznie lub w szczególny sposób do mieszkańców obszarów wiejskich.

Prowadzono natomiast działania wspierające realizację usług rynku pracy przez publiczne służby zatrudnienia wśród wszystkich osób bezrobotnych i poszukujących pracy bez względu na miejsce zamieszkania. W ramach wspierania publicznych służb zatrudnienia przy realizacji usług rynku pracy realizowano, m.in. następujące działania:

- 1) udostępniono i popularyzowano internetową wersję programu „Doradca 2000”, której celem jest docieranie, z szeroko rozumianą informacją zawodową, do jak najszerszego grona zainteresowanych osób. Obecnie z podstawowych informacji dotyczących zawodów i instytucji edukacyjnych zawartych w tym programie może korzystać każda osoba, bez względu na miejsce zamieszkania, posiadająca dostęp do sieci Internet;
- 2) organizowano spotkania informacyjno-szkoleniowe dla pracowników publicznych służb zatrudnienia (pośredników pracy, doradców zawodowych, liderów klubów pracy), w ramach których popularyzowano zagadnienia realizacji usług rynku pracy;

- 3) przygotowywano publikacje oraz materiały informacyjne, przydatne przy realizacji usług rynku pracy, które upowszechniano w formie papierowej i elektronicznej;
- 4) udzielano wyjaśnień i interpretacji dotyczących świadczenia usług rynku pracy.

W 2008 r. w ramach prac nad nowelizacją ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.), przygotowano propozycje rozwiązań ułatwiających osobom zainteresowanym dostęp do informacji o usługach rynku pracy, m.in. poprzez wyodrębnianie w powiatowych urzędach pracy centrów aktywizacji zawodowej oraz umożliwienie powstawania lokalnych punktów informacyjno-konsultacyjnych. Przedmiotowe przepisy zostały wprowadzone ustawą z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U z 2009 r. Nr 6, poz. 33) i obowiązują od dnia 1 lutego 2009 r.

W upowszechnianiu informacji o usługach rynku pracy wśród mieszkańców obszarów wiejskich szczególnie istotna może okazać się dodatkowa możliwość korzystania z informacji dostępnych w lokalnym punkcie informacyjno-konsultacyjnym, uruchomionym przez powiatowy urząd pracy na terenie gminy. Osoby zamieszkałe na terenie danej gminy, zainteresowane pomocą świadczoną przez ten urząd pracy, będą miały łatwy dostęp do informacji o ofertach pracy oraz wszystkich usługach świadczonych przez publiczne służby zatrudnienia. W związku z tym, że tworzenie takich punktów nie jest obowiązkowe Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej planuje w 2009 r. okresowe pozyskiwanie informacji dotyczących liczby takich punktów i ich lokalizacji w poszczególnych gminach.

Poddziałanie 1.5.3 Organizowanie szkoleń w zakresie przygotowania do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym samozatrudnienia w zawodzie.

Ministerstwo Gospodarki

Ministerstwo Gospodarki nie realizowało w roku 2008 zadań wynikających bezpośrednio z działania 1.5.3 poprzez specjalnie wydzielone w tym celu działania lub środki. Działalność szkoleniowa była i jest prowadzona na szeroką skalę, w tym także na obszarach wiejskich, przez podległą Ministrowi Gospodarki Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). Zdaniem Ministerstwa Gospodarki nie ma konieczności wydzielania spośród dotychczas prowadzonej działalności szkoleniowej obszaru odnoszącego się bezpośrednio do *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008 – 2013*, gdyż działania podejmowane w tym zakresie przez PARP należy uznać za wystarczające.

Działalność szkoleniowa PARP, realizowana poza wydzielonymi podmiotami wskazanymi w odniesieniu do działania 1.5.4 odbywa się także w ramach „**Akademii PARP**” - portalu edukacyjnego skierowanego do przedsiębiorców z sektora mikro-, małych i średnich firm (MMŚP) oraz ich pracowników, jak również osób planujących założenie własnej działalności gospodarczej, który zawiera system bezpłatnych szkoleń internetowych. Projekt ten jest realizowany na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości i finansowany ze środków Unii Europejskiej. Celem Akademii PARP jest darmowe upowszechnienie dostępu do wiedzy biznesowej oraz zdalnej edukacji (e-learningu) wśród mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) oraz osób planujących własną działalność gospodarczą. Szkolenia są uruchamiane od 20 listopada 2006 r. Obecnie na portalu Akademii PARP dostępnych jest jedenaście szkoleń, na bieżąco aktualizowanych i uzupełnianych. W ramach szkoleń uczestnicy mogą korzystać ze wsparcia infolinii z opiekunami kontaktującymi się telefonicznie lub poprzez e-mail, przez 12 godzin dziennie przez 6 dni w tygodniu. Dodatkową możliwością jest dostęp do ekspertów merytorycznych - tutorów. Fora i czaty internetowe dają szansę na wymianę wiedzy i doświadczeń oraz pracę w grupach.

Oprócz szkoleń internetowych odbywały się także **warsztaty regionalne** w różnych miastach Polski. Projekt „Akademia PARP” wynika ze Strategii Lizbońskiej, gdzie rozwój społeczeństwa informacyjnego uznano za jeden z głównych celów oraz z rządowej strategii "e-Polska. Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006". Celem projektu jest inwestowanie w ludzi i umiejętności zgodnie z nową formą edukacji, zwaną "zdalną edukacją", czyli edukacją on-line. Celem projektu jest dalsze wspieranie tworzenia się rynku na usługi on-line w Polsce poprzez zwiększenie dostępności i promocję szkoleń on-line wśród przedsiębiorców oraz przygotowanie firm szkoleniowych do opracowywania i wdrażania otwartych szkoleń on-line, w szczególności adresowanych do przedsiębiorstw sektora MMŚP (mikro, małych i średnich przedsiębiorstw). W efekcie projekt ma umożliwić firmom z sektora MMŚP w Polsce korzystanie z nowoczesnych form kształcenia i rozwoju pracowników.

Szkolenia dla przedsiębiorców, jak i osób chcących założyć działalność gospodarczą mogą być także wspierane w ramach II, VI i VIII osi priorytetowej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013, który jest wdrażany przez PARP. Ponadto, w okresie 2007-2013 ze środków *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich* wdrażanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi są wspierane działania polegające na promowaniu przedsiębiorczości i pobudzaniu działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2008 r. w szkoleniach organizowanych przez urzędy pracy wzięło udział 165 875 osób, w tym w obszarach przydatnych do prowadzenia działalności gospodarczej:

- 1) informatyka i wykorzystanie komputerów - 12 463 osób (7,5 % ogółu przeszkolonych);
- 2) sprzedaż, marketing , public relations, handel nieruchomościami - 10 085 osób (6,1% ogółu przeszkolonych);
- 3) rachunkowość, księgowość, bankowość, ubezpieczenia, analiza inwestycyjna - 9 382 osób (5, 7% ogółu przeszkolonych);

- 4) zarządzanie i administrowanie – 8 784 osób (5,3 % ogółu przeszkolonych);
- 5) technika i handel artykułami technicznymi – 4675 osób (2,8% ogółu przeszkolonych);
- 6) prace sekretarskie i biurowe – 4 353 osób (2,6 ogółu przeszkolonych).

Szkolenia finansowane są z Funduszu Pracy, brak szczegółowych danych dotyczących wydatków na szkolenia realizowane na obszarach wiejskich.

Poddziałanie 1.5.4 Upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie przedsiębiorczości.

Ministerstwo Gospodarki

Upowszechnianie „dobrych praktyk”, do którego odnosi się zadanie 1.5.4, nie było realizowane przez Ministerstwo Gospodarki poprzez specjalnie wydzielone w tym celu działania lub środki. Istnieje jednak szereg inicjatyw podejmowanych przez Ministerstwo Gospodarki, odnoszących się do upowszechniania „dobrych praktyk”, które mają charakter horyzontalny, dlatego nie ma potrzeby tworzenia odrębnych działań, które odnosiłyby się bezpośrednio do *Programu Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008 – 2013*.

W Ministerstwie Gospodarki trwają prace nad dokumentem „*Działania Rządu na rzecz Przedsiębiorczości*”, który zawierać będzie informacje odnoszące się do działań Rządu RP wspierających szeroko rozumianą przedsiębiorczość. Dokument będzie miał charakter informacyjny i jego celem będzie gromadzenie niezbędnych informacji na temat działań wzmacniających sektor MSP w Polsce. Z uwagi na charakter dokumentu oraz jego potencjalnych adresatów, jakimi są przedsiębiorcy oraz pracownicy administracji publicznej, informacje w nim zawarte będą związane i wyselekcjonowane pod kątem użyteczności i stopnia przydatności.

Intencją MG jest, aby przedmiotowy dokument stanowił w przyszłości punkt wyjścia dla stworzenia portalu internetowego pn. „*Mała Firma Wielkie Możliwość*”, oferującego łatwy dostęp do informacji nt. polityki i inicjatyw Rządu RP oraz Unii Europejskiej, bezpośrednio lub pośrednio wspierających sektor MSP. Będzie to tzw. „portal portali”, na którym pod jednym adresem znajdą się podstawowe informacje dotyczące aktualnie obowiązujących instrumentów wsparcia sektora przedsiębiorczości oraz odnośniki do innych portali, w których znaleźć będzie można szczegółowe informacje, np. dotyczące przepisów podatkowych, form wsparcia finansowego, innowacyjności i innych istotnych z punktu widzenia przedsiębiorcy informacji.

Portal „*Mała Firma Wielkie Możliwość*” będzie centralnym punktem informacyjnym *online*, w którym przedsiębiorca będzie mógł szybko znaleźć aktualne informacje, wypowiedzieć się na dostępnym na portalu forum tematycznym, czy też zapoznać się z tzw. „dobrymi praktykami”.

Do czasu powstania portalu, dokument „*Działania Rządu na rzecz Przedsiębiorczości*” zostanie umieszczony na oficjalnej stronie Ministerstwa Gospodarki, gdzie będzie na bieżąco aktualizowany.

Ponadto, Ministerstwo Gospodarki, popierając szereg inicjatyw Unii Europejskiej dotyczących upowszechniania postaw przedsiębiorczych i najlepszych praktyk, w sposób ciągły realizuje działania informacyjne i promocyjne w tym zakresie, również poprzez organizację i uczestnictwo w konferencjach, seminariach i innych tego typu przedsięwzięciach.

O nagrody w prowadzonym w krajach Unii Europejskiej konkursie Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości - ENP 2008/2009 ubiegają się 2 polskie projekty nominowane przez Zespół Kwalifikacyjny decyzją Ministra Gospodarki, który we współdziałaniu z marszałkami województw organizuje fazę krajową. Są to:

1. Projekt „**Garncarska Wioska**” zgłoszony przez Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA w Nidzicy. Jego głównym celem jest **rozwijanie przedsiębiorczości w środowisku osób bezrobotnych na wsi, wykluczonych i marginalizowanych społecznie**. Projekt dotyczy pozarolniczej działalności gospodarczej, opartej na starych, ginących zawodach

rzemieślniczych, tradycyjnych technologiach i zwyczajach. Wspólnie z bezrobotnymi mieszkańcami wsi utworzone zostało Przedsiębiorstwo Społeczne „Garncarska Wioska” Sp. z o.o.

2. Projekt „**Gmina Bieliny – Nasze Miejsce Mocy**” zgłoszony przez Gminę Bieliny w woj. świętokrzyskim, wykorzystuje bogactwo regionu, jakim są legendy i podania ludowe. Pomysłodawcy projektu stworzyli gry terenowe odwołujące się do legend, jako atrakcyjne produkty turystyczne, które angażują młodzież i sprzyjają rozwojowi gminy, położonej w jednym z najbiedniejszych regionów Europy.

Zgłoszone przez Polskę projekty, europejskie jury umieściło na liście pretendentów do nagród, co znacząco zwiększa ich szansę na sukces w tej rywalizacji.

Należy również podkreślić **rolę Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości**, gdyż w ramach jej działalności statutowej realizowanych jest szereg zadań odgrywających kluczową rolę w procesie upowszechniania najlepszych praktyk. W zakresie wspierania przedsiębiorczości i rozwoju zasobów ludzkich, Agencja oferuje usługi mające na celu upowszechnianie postaw przedsiębiorczych i popularyzowanie najlepszych praktyk, co prowadzi do powstawania nowych przedsiębiorstw oraz przyspieszenia rozwoju już istniejących. Działalność informacyjna, promocyjna, doradcza i szkoleniowa, obejmująca rozmaite aspekty zjawiska przedsiębiorczości była realizowana w 2008 r. za pośrednictwem dwóch podmiotów funkcjonujących w ramach struktury PARP:

Ośrodki Krajowego Systemu Usług (KSU) stanowią sieć około 200 niezależnych organizacji, świadczących usługi doradcze (proinnovazione), szkoleniowe, informacyjne lub finansowe, skierowane do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz osób podejmujących działalność gospodarczą. Misja Krajowego Systemu Usług, określona w „Strategii Rozwoju KSU”, to *rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie najwyższej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa*. Wśród podmiotów działających w ramach KSU znajdują się m.in.: agencje rozwoju regionalnego, centra wspierania biznesu, fundacje, stowarzyszenia, kluby oraz inne organizacje przedsiębiorców i pracodawców, fundusze poręczeniowe, fundusze pożyczkowe, inkubatory przedsiębiorczości, instytuty badawczo-rozwojowe, izby gospodarcze, izby przemysłowo-handlowe, izby

branżowe, izby rzemieślnicze, ośrodki innowacji i technologii, ośrodki wspierania przedsiębiorczości oraz inne organizacje pozarządowe. Usługi mogą być realizowane w ośrodku KSU lub w siedzibie firmy klienta, w zależności od potrzeb przedsiębiorcy oraz specyfiki zamówienia. Część usług informacyjnych może być też wykonywana telefonicznie lub za pośrednictwem poczty elektronicznej, co znacznie ułatwia kontakt z konsultantem. Wybór ośrodka KSU i usługi zależy tylko od przedsiębiorcy.

W ramach KSU działa także **ogólnopolska sieć Punktów Konsultacyjnych (PK)**, czyli instytucji pierwszego kontaktu dla małych i średnich przedsiębiorców, które świadczą bezpłatne usługi informacyjne dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości, a także dostępnych form wsparcia dla przedsiębiorców. Na terenie całego kraju znajduje się 98 PK oraz dodatkowo 154 inne lokalizacje, w których prowadzone są dyżury na terenie całego kraju.

Organizacje zarejestrowane w KSU współpracują ze sobą na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) i ogólnopolskim. Spośród ośrodków KSU rekrutują się: Regionalne Instytucje Finansujące (regionalni partnerzy PARP w dystrybucji środków europejskich) oraz ww. Punkty Konsultacyjne i ośrodki Krajowej Sieci Innowacji. W KSU współpracuje ponad połowa wszystkich działających w Polsce funduszy pożyczkowych oraz ponad 20% wszystkich działających w Polsce funduszy poręczeniowych. KSU tworzą też organizacje, które znane są ze współpracy w innych ramach, tj.: Enterprise Europe Network (konsorcja dawnych Centrów Euro Info, EIC i Ośrodków Przekazu Innowacji, IRC), Polskie Stowarzyszenie Funduszy Pożyczkowych czy Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych.

Lokalne Okienka Przedsiębiorczości (LOP), to komórki funkcjonujące przy urzędach gmin, najczęściej przy wydziałach odpowiedzialnych za rejestrowanie działalności gospodarczej. Rola Lokalnych Okienek Przedsiębiorczości w instytucjonalnym systemie wsparcia PARP polega na udostępnianiu, małym i średnim przedsiębiorcom oraz osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą, podstawowej informacji o działaniach i ofercie PARP, Punktów Konsultacyjnych oraz sieci Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, a także dostępnych programach wsparcia. Informacje te mogą być przekazywane za pośrednictwem materiałów informacyjnych, ulotek, broszur, itp.

Osoby chcące podjąć własną działalność gospodarczą oraz przedsiębiorcy poszukujący szczegółowych informacji na temat wybranych programów wsparcia, zasad sporządzania wniosków lub administracyjno-prawnych aspektów wykonywania działalności gospodarczej mogą zwracać się do najbliższego Punktu Konsultacyjnego lub ośrodka zarejestrowanego w systemie KSU.

Baza Lokalnych Okienek Przedsiębiorczości prowadzona przez PARP zawiera ponad 600 danych teleadresowych urzędów gmin, które zadeklarowały chęć współpracy z PARP i prowadzą Lokalne Okienko Przedsiębiorczości.

Ponadto, działalność PARP promująca przedsiębiorczość w odniesieniu do upowszechniania najlepszych praktyk przejawia się również w **działalności publikacyjnej**, dotyczącej opracowań wykonywanych przez Agencję lub na jej zlecenie. Wydawnictwa te dotyczą m.in. raportów nt. kondycji polskich przedsiębiorstw w kolejnych latach oraz przedsiębiorczości, jej otoczenia prawnego i instytucjonalnego oraz barier jej rozwoju, czy poradników zawierających szerokie spektrum informacji przeznaczonych bezpośrednio dla osób zamierzających podjąć działalność gospodarczą w jednym z krajów Wspólnoty, a także przedsiębiorców, którzy zamierzają aktywnie prowadzić działalność na Jednolitym Rynku Europejskim. Wykaz wszystkich publikacji wydanych przez PARP znajduje się na stronie internetowej Agencji i jest dostępny do pobrania w formie pliku pdf. Część publikacji jest również dostępna nieodpłatnie w formie wydrukowanej.

Strona internetowa Agencji (www.parp.gov.pl) zawiera ponadto wiele innych informacji użytecznych dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających podjąć działalność gospodarczą. Znajdują się tu m.in. informacje dotyczące działań PARP oraz instytucji współpracujących przy realizacji tych działań, w szczególności o udzielanych przez PARP dotacjach, informacje o szkoleniach dofinansowanych przez PARP oraz innych imprezach informacyjnych wspieranych finansowo bądź objętych patronatem PARP. Strona zawiera także dane teleadresowe szeregu instytucji współpracujących przy wykonywaniu zadań PARP.

Przedstawiciele PARP uczestniczą również w konferencjach i innych tego rodzaju przedsięwzięciach promujących rozwój przedsiębiorczości, zarówno o zasięgu ogólnokrajowym, jak i na poziomie regionów.

Poddziałanie 1.5.5 Aktywizacja społeczno-zawodowa młodzieży z obszarów wiejskich prowadzona przez Ochotnicze Hufce Pracy.

Ochotnicze Hufce Pracy

W ramach poddziałania 1.5.5 realizowane były następujące inicjatywy:

- 1) Upowszechnianie informacji i poradnictwa zawodowego dla młodzieży oraz pośrednictwa pracy dla młodzieży;
- 2) Realizacja programów aktywizacji społecznej młodzieży OHP. Organizowanie uzupełnienia wykształcenia ogólnego i zawodowego dla uczestników OHP;
- 3) Realizacja programów przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży współfinansowanych ze środków EFS.

Ad. 1) Upowszechnianie informacji i poradnictwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy dla młodzieży

Poradnictwo zawodowe w OHP w roku sprawozdawczym było realizowane przez 49 mobilnych centrów informacji zawodowej (MCIZ) oraz 33 młodzieżowe centra kariery (MCK).

MCIZ są przygotowane do świadczenia usług dla osób z małych miejscowości i terenów wiejskich. Są to jednostki wyposażone w samochody, sprzęt multimedialny (np. laptopy, projektory, tablice interaktywne), materiały informacyjne i metodyczne do prowadzenia zajęć z młodzieżą. Docierają one do młodzieży potrzebującej wsparcia w zakresie usług doradczych. MCIZ powstały, m.in. w odpowiedzi na społeczne zapotrzebowanie związane z wyrównywaniem szans młodzieży wiejskiej, która ma utrudniony dostęp do poradnictwa zawodowego.

Natomiast MCK, świadczące usługi wyłącznie w formie stacjonarnej, są z założenia tworzone w mniejszych miejscowościach, gdzie z powodu barier geograficznych i instytucjonalnych młodzież ma ograniczoną możliwość kontaktu z doradcą zawodowym.

W 2008 r. OHP objęły działaniami w zakresie poradnictwa zawodowego ok. 79 tys. młodzieży w wieku 15 – 25 lat bezpośrednio zamieszkałej na wsi, w tym ok. 65 tys. w ramach MCIZ oraz 14 tys. w ramach MCK. Młodzież ta była odbiorcą usług w formie indywidualnych porad i informacji oraz brała udział w grupowych warsztatach i spotkaniach informacyjnych.

Najczęściej poruszonymi podczas zajęć problemami z zakresu poradnictwa zawodowego były: czynniki wpływające na proces podejmowania decyzji dotyczących drogi edukacyjno-zawodowej, planowanie i kształtowanie przebiegu kariery zawodowej, badanie indywidualnych predyspozycji zawodowych, umiejętności poruszania się po rynku pracy (dokumenty aplikacyjne, autoprezentacja, rozmowa kwalifikacyjna itp.), charakterystyka lokalnego rynku pracy.

Ponadto, w strukturach OHP funkcjonują Kluby Pracy (KP), realizujące usługi z zakresu aktywnego poszukiwania pracy, w tym: szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy, zajęcia aktywizacyjne, indywidualne konsultacje z zakresu nauki aktywnego poszukiwania pracy. Kluby Pracy umożliwiają również dostęp do informacji i elektronicznych baz danych służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia. W minionym roku z usług KP skorzystało na terenie kraju ponad 35 tys. młodzieży pochodzącej z terenów wiejskich.

W 2008 r. młodzieżowe biura pracy działające przy OHP zarejestrowały ponad 53 tys. osób - młodzieży z terenów wiejskich - oferując im głównie prace krótkoterminowe i sezonowe.

Na to zadanie wydatkowano ok. 1,5 mln zł - budżet i ok. 100 tys. zł z Funduszu Pracy.

Od 2009 r. przewidywane jest rozpoczęcie realizacji projektu systemowego „OHP jako realizator usług rynku pracy” współfinansowanego z EFS w ramach Priorytetu I Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, który przewiduje zwiększenie dostępności usług w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, pośrednictwa pracy poprzez tworzenie młodzieżowych centrów kariery i punktów pośrednictwa pracy w porozumieniu z samorządami lokalnymi. Należy zaznaczyć, iż w kolejnych latach powyższe działania w zakresie promowania doradztwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy będą

intensyfikowane pod kątem pracy z młodzieżą pochodzącą z terenów wiejskich, co wpisuje się do „Programu rozwoju edukacji na obszarach wiejskich na lata 2008 – 2013”.

Ad. 2) Realizacja programów aktywizacji społecznej młodzieży OHP. Organizowanie uzupełnienia wykształcenia ogólnego i zawodowego dla uczestników OHP

W 2008 r. Ochotnicze Hufce Pracy realizowały ustawowe zadania na rzecz młodzieży związane z zaspokajaniem jej potrzeb w zakresie kształcenia, wychowania i opieki. Jednostki organizacyjne w pełni zabezpieczyły stosowne formy i kierunki kształcenia młodzieży rekrutowanej do OHP, zwłaszcza wymagającej instytucjonalnego wsparcia z uwagi na trudną sytuację osobistą, rodzinną i społeczną. Kierowały one ofertę pomocy szczególnie do grup najslabszych, w tym osób mieszkających na wsi, zwłaszcza pochodzących z terenów o słabej infrastrukturze edukacyjnej.

Celem tych działań było wyrównanie startu życiowego młodzieży wiejskiej, zapobieżenie jej marginalizacji poprzez oddziaływania wychowawcze, aktywizujące, tworzenie możliwości uzupełnienia wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz pomoc w zdobyciu konkurencyjnych na rynku pracy kwalifikacji lub też umożliwienie przekwalifikowania. Na realizację ww. zadań wydatkowano z budżetu państwa kwotę ok. 35.5 mln zł. Poprzez działającą na terenie kraju szeroką sieć placówek opiekuńczo-wychowawczych (Centra Kształcenia i Wychowania, Ośrodki Szkolenia i Wychowania, Środowiskowe Hufce Pracy i Hufce Pracy) udzielano pomocy młodym ludziom pochodzącym z małych społeczności, gdzie nie ma większych możliwości kształcenia i znalezienia pracy oraz gdzie nie docierają inne instytucje niosące określoną pomoc. W sytuacji braku możliwości znalezienia zatrudnienia w rolnictwie i konieczności „odpływu” ludności z tego sektora gospodarki Ochotnicze Hufce Pracy uczestniczyły w zagospodarowywaniu potencjału jakim dysponuje młodzież wiejska. Umożliwiano młodzieży pochodzącej z terenów wiejskich zdobycie zawodu i zatrudnienia w pobliżu miejsca zamieszkania. Działania te realizowano w odniesieniu do ponad 15,5 tys. uczestników pochodzących z terenów wiejskich.

W trakcie rekrutacji do jednostek OHP szczególną uwagę zwracano na potrzeby młodzieży wiejskiej, pochodzącej z rodzin o złej sytuacji materialnej, mającej trudności z kontynuowaniem nauki ze względu na miejsce zamieszkania. Młodzież tę przyjmowano do jednostek w pierwszej kolejności i zapewniano zakwaterowanie. Z całodobowej opieki korzystało ok. 2,7 tys. uczestników wywodzących się ze środowisk wiejskich. Należy podkreślić, że jest to bardzo istotna forma wsparcia materialnego, gdyż w jednostkach OHP uczestnicy nie ponoszą kosztów wyżywienia i zakwaterowania. W całości są one pokrywane z budżetu OHP.

W zakresie wychowania najważniejszymi formami działalności, w odniesieniu do wyżej wymienionej grupy młodzieży była profilaktyka marginalizacji, patologii społecznych i uzależnień oraz resocjalizacja i socjalizacja. Oddziaływania wychowawcze realizowano przede wszystkim w toku pracy, ale również poprzez organizowanie przedsięwzięć kulturalno-oświatowych, rekreacyjno-sportowych i turystycznych, które gwarantują pożyteczne wypełnienie czasu wolnego młodzieży. Kierowały one jej aktywność na działania atrakcyjne, pożyteczne i rozwijające. Główny akcent w pracy wychowawczej położony był na przygotowanie młodzieży do aktywności i mobilności zawodowej.

Istotnym elementem tych działań są realizowane programy edukacyjne i wychowawcze w tym Program *Aktywizacji Społecznej Młodzieży Ochotniczych Hufców Pracy*. Funkcjonuje on od początku roku szkolnego 2001/2002 na terenie wszystkich jednostek organizacyjnych OHP w kraju. Program ma formułę otwartą i w każdym nowym roku szkolnym, na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb oraz problemów występujących w środowisku młodzieży OHP, wprowadzane są nowe działania i treści. Działania realizowane w ramach programu mają na celu przełamywanie barier bierności u młodzieży, usamodzielnienie uczestników OHP oraz nabycie przez nich umiejętności: współdziałania w grupie, a także umiejętności interpersonalnych, komunikacji, negocjacji i asertywności. Program oparty jest o założenia profilaktyki pierwszorzędowej oraz wyrasta z idei, że każdy członek danej społeczności jest współodpowiedzialny za jakość jej funkcjonowania. W ramach programu realizowano następujące działania: Ogólnopolskie Spotkania Kapituły Klubów Aktywnych, Ogólnopolski Konkurs „Aktywność – dobry wybór”, Regionalne Spotkania

Młodzieży Aktywnej oraz obóz integracyjny dla młodzieży. Na terenie kraju projekty w ramach Programu Aktywizacji Społecznej Młodzieży OHP, realizuje ok. 7 tys. młodzieży wiejskiej.

Jednostki organizacyjne OHP zapewniały opiekę nie tylko wychowankom, lecz także pomagały dzieciom i młodzieży spoza naszych placówek. Przędowały w tym Środowiskowe Hufce Pracy, przy których funkcjonują świetlice środowiskowe dziennego pobytu dla dzieci i młodzieży z rodzin mających problemy z wypełnianiem funkcji opiekuńczych. Oferta ta spełnia postulat wsparcia rodzin w środowisku, zapewnia dzieciom i młodzieży dzienną opiekę i pomoc bez konieczności opuszczania rodziny. Uczestnicy zajęć świetlicowych, tam gdzie było to konieczne, objęci zostali systemem zintegrowanych działań diagnostycznych, opiekuńczych, wychowawczych i terapeutycznych przy ścisłej współpracy z rodziną, pedagogiem oraz wyspecjalizowanymi instytucjami współpracującymi z OHP.

W 2008 r. wszyscy uczestnicy OHP w liczbie ponad 32 000 brali udział w różnych programach wychowawczych. Była to młodzież z problemami edukacyjnymi, zaniedbująca realizację obowiązku szkolnego i nauki, wśród nich było 3 254 uczestników pochodzących z rodzin niepełnych i z domów dziecka, 6 291 uczestników z rodzin wielodzietnych, 6 175 uczestników z rodzin dotkniętych bezrobociem. Szczególnymi oddziaływaniami objęto 2 166 uczestników, którzy mieli konflikt z prawem przed wstąpieniem do OHP.

Celem działań realizowanych w ramach Programu było nabycie przez młodych ludzi wiedzy z zakresu profilaktyki uzależnień, aktywizacji społecznej, wzmocnienie poczucia ich wartości, rozwoju osobowości, rozwoju zainteresowań i talentów, przygotowanie do wejścia na rynek pracy oraz kształtowanie i próba wprowadzenia zmian w ich postawach.

Tworzone i realizowane w ramach Programu projekty umożliwiały niwelowanie negatywnych zachowań dzieci i młodzieży pochodzących ze środowisk zagrożonych demoralizacją, a także promowały czynny udział w życiu społecznym. Ogółem zrealizowano ich 1 607, w tym 1 289 autorskich programów kadry pedagogicznej OHP oraz 318 programów wojewódzkich, w tym

m.in.: program profilaktyczny „Abecadło uzależnień” , program „Sportowe emocje” w województwie opolskim, program edukacyjny „To my tworzymy historię – jesteśmy otwarci na świat” w województwie łódzkim, program edukacyjny „Co nas kręci w naszym regionie” i program „Aktywność mój atut” w województwie małopolskim.

W zakresie organizacji kształcenia uczestników OHP naczelną zasadą było uzupełnianie wykształcenia ogólnego wraz z przygotowaniem zawodowym. Niezależnie od formy kształcenia uczestnicy zdobywali podstawową wiedzę zawodową, byli zatrudnieni jako młodociani pracownicy, posiadali umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego. Przygotowanie zawodowe było ukierunkowane potrzebami lokalnego rynku pracy oraz ideą wyposażenia uczestników w wiedzę i umiejętności przygotowujące do podjęcia pracy bezpośrednio po zakończeniu nauki.

Nieliczna grupa niepracujących uczestników kształcących się na poziomie I klasy gimnazjum w okresie adaptacji objęta została działaniami z zakresu poradnictwa zawodowego. Ponadto diagnoza predyspozycji zawodowych pozwoli na objęcie ich w kolejnych latach nauki odpowiednio ukierunkowanym przygotowaniem zawodowym.

Młodzież w ramach OHP kształci się w 61 zawodach. W roku szkolnym 2007/2008 z ok. 15,5 tys. młodzieży wiejskiej ok. 7 tys. uczestników uczyło się na poziomie gimnazjalnym, a ponad 8 tys. odbywało naukę zawodu w zasadniczych szkołach zawodowych i w formie kursowej.

Wiedząc, że wyższy poziom wykształcenia i kwalifikacje lepiej chronią przed brakiem pracy, OHP starały się, aby proces przygotowania zawodowego był początkiem kształcenia ustawicznego dla uczestników. Kadra dbała o to, aby przyswoili sobie zasadę, że podwyższanie zdobytych kwalifikacji otwiera przed nimi nowe możliwości.

W odniesieniu do młodzieży wiejskiej szkolenie zawodowe ukierunkowane było tak, by uczestnicy mogli znaleźć zatrudnienie w bliskiej odległości od miejsca zamieszkania. Takie działanie pozwala podtrzymać więź z rodziną i środowiskiem, a jednocześnie realizować rozwój zawodowy poza rolnictwem.

Ad. 3) Realizacja programów przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży współfinansowanych ze środków EFS

Z dniem 15 września 2008 r. Ochotnicze Hufce Pracy rozpoczęły realizację projektu „Szkolenie – Praktyka – Zatrudnienie – Rozwój” (Działanie 1.3.3. PO KL), którego celem była aktywizacja zawodowa młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym poprzez:

- a) umożliwienie jej powrotu do systemu edukacji,
- b) uzyskanie kwalifikacji zawodowych,
- c) przygotowanie do aktywnego funkcjonowania na rynku pracy, obejmującego wsparcie psychologiczne i poradnictwo zawodowe.

Projektem objęto 3000 młodzieży w wieku od 16 do 24 roku życia, z czego ok. 30% przypada na młodzież zamieszkałą na obszarach wiejskich. Projekt trwał do końca lutego 2009 r. Wydatki przeznaczone na realizację projektu w aspekcie celów określonych w Programie Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich to ok. 3,5 mln zł.

Łącznie w 2008 r. OHP wydatkowały na realizację całego zadania 1.5.5. środki w następującej wysokości:

- budżet państwa – 39 mln zł
- Fundusz Pracy – 100 tys. zł
- EFS – 3,5 mln zł

Planowana kwota środków EFS na lata 2008 – 2013 kształtuje się rocznie na poziomie:

- budżet – 1,5 mln zł.
- EFS – 8,58 mln zł

Działanie 1.6. Tworzenie warunków umożliwiających zdobycie umiejętności w zakresie przygotowywania aplikacji projektów unijnych oraz wykorzystania przyznanych środków.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Działanie 1.6 *Tworzenie warunków umożliwiających zdobycie umiejętności w zakresie przygotowywania aplikacji projektów unijnych oraz wykorzystania przyznanych środków*, w szczególności poddziałanie 1.6.2 *Zwiększenie aktywności podmiotów funkcjonujących na obszarach wiejskich w ubieganiu się o dofinansowanie projektów ze środków Unii Europejskiej*, może być częściowo finansowane ze środków Pomocy Technicznej, którą dysponują poszczególne Instytucje Pośredniczące PO KL.

Poddziałanie 1.6.1 Rozpowszechnienie informacji dotyczących możliwości kształcenia i doskonalenia zawodowego w kraju i za granicą oraz możliwości udziału szkół, uczniów, nauczycieli z obszarów wiejskich w programach edukacyjnych Unii Europejskiej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako organ prowadzący informował szkoły o stworzonych możliwościach organizacyjno-prawnych umożliwiających uczestnictwo w różnego rodzaju programach edukacyjnych. Ponadto Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej – ogólnopolska placówka doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych uczących w szkołach rolniczych, poprzez prowadzenie szkoleń nauczycieli, we współpracy z partnerami zagranicznymi, upowszechniała informacje na temat możliwości uczestnictwa szkół rolniczych, uczniów i nauczycieli w programach edukacyjnych, szczególnie z wykorzystaniem środków UE.

Poddziałanie 1.6.2 Zwiększenie aktywności podmiotów funkcjonujących na obszarach wiejskich w ubieganiu się o dofinansowanie projektów ze środków Unii Europejskiej.

Zadanie realizowane przez marszałków województw w ramach regionalnych programów operacyjnych oraz w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Poddziałanie 1.6.3 Szkolenie w zakresie przygotowywania wniosków o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej.

Zadanie realizowane przez marszałków województw w ramach regionalnych programów operacyjnych oraz w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Działanie 1.7 Tworzenie baz danych dotyczących ofert edukacyjnych.

Poddziałanie 1.7.1 Aktualizacja bazy danych instytucji akredytowanych – dotycząca placówek i ośrodków, które prowadzą kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych i które uzyskały akredytację kuratorów oświaty.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ustawą z dnia 27 czerwca 2003 o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 137 poz. 1304) wprowadzono system akredytacji dla placówek prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych. Publiczne i niepubliczne placówki i ośrodki prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych, a także osoby prowadzące działalność oświatową mogą ubiegać się o akredytację właściwego kuratora oświaty. Akredytacja będąca dobrowolnym poddaniem się określonym procedurom ma na celu potwierdzenie wysokiej jakości prowadzonego kształcenia. Procedury akredytacyjne określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 grudnia 2003 r. w sprawie

akredytacji placówek i ośrodków prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych (Dz. U. Nr 227, poz. 2247, z późn. zm.). Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r., w ogólnej liczbie 973 publicznych i niepublicznych Centrach Kształcenia Ustawicznego, Centrach Kształcenia Praktycznego i Ośrodkach Doksztalania i Doskonalenia Zawodowego akredytację posiadało 205 placówek (21,1%), z tego 84,9% niepublicznych (174) i 15,1% placówek publicznych (31). Ponadto akredytację posiadało 155 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Nie wystąpiły przypadki cofnięcia przyznanej akredytacji. Korzyścią z tytułu uzyskania akredytacji jest zdecydowanie większa wiarygodność na rynku edukacyjnym, ale też możliwość organizacji form pozaszkolnych w celu spełniania obowiązku nauki po ukończeniu gimnazjum oraz kursów zawodowych, których wyniki będą zaliczane przy podejmowaniu nauki w szkołach dla dorosłych prowadzących kształcenie zawodowe. W 2005 r. zakończono projekty: *Szkolenie kadry przeprowadzającej postępowanie akredytacyjne, Utworzenie bazy danych jednostek akredytowanych, Opracowanie przewodnika procedur akredytacji placówek prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych.*

Zadanie dotyczące monitorowania wdrażania systemu akredytacji wykonano w czerwcu 2008 r. (projekt *Monitoring działalności placówek akredytowanych prowadzących kształcenie w formach pozaszkolnych*), a w chwili obecnej trwają prace nad wdrożeniem rekomendacji. Ponadto, zgodnie z *rozporządzeniem w sprawie akredytacji placówek i ośrodków prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych*, kuratorzy oświaty przesłali do Ministerstwa Edukacji Narodowej wykazy placówek posiadających akredytację (wg stanu na dzień 31 grudnia 2008 r.), jednocześnie dokonując aktualizacji bazy danych instytucji akredytowanych.

Poddziałanie 1.7.2 Realizacja projektu UE PLOTEUS 2 polegającego na przygotowaniu i udostępnieniu wszystkim zainteresowanym bazy danych dotyczącej możliwości kształcenia w uczelniach, szkołach ponadgimnazjalnych, a także w szkołach podstawowych i gimnazjach w Polsce.

W roku 2008 nie realizowano zadań w ramach projektu UE PLOTEUS 2.

Poddziałanie 1.7.3 Tworzenie, gromadzenie i upowszechnienie zasobów informacyjnych, rejestrów i baz danych przydatnych do rozwijania edukacji ustawicznej:

1) rejestru instytucji szkoleniowych;

2) opisów zawodów i specjalności;

3) opisów standardów kwalifikacji zawodowych;

4) dokumentacji modułowych programów szkoleń zawodowych;

5) bazy danych Doradca 2000.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W ramach tego poddziałania Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zajmowało się następującymi zagadnieniami:

1. Doskonalenie i aktualizacja bazy danych Rejestr Instytucji Szkoleniowych

Prace nad doskonaleniem i aktualizacją bazy danych Rejestru Instytucji Szkoleniowych (RIS) mają charakter ciągły. Na bieżąco analizowane są wnioski z urzędów pracy dotyczące postulowanych zmian w celu doskonalenia Rejestru Instytucji Szkoleniowych. W oparciu o nie przystąpiono do modernizacji bazy danych. Zorganizowano seminarium dla pracowników wojewódzkich urzędów pracy, którzy aktualizują zasoby rejestru i upowszechniono publikację pt. „Rejestr Instytucji Szkoleniowych (RIS) -Raport 2007 Instytucje Szkoleniowe i ich oferta”. Zasoby bazy danych RIS dostępne są pod adresem www.ris.praca.gov.pl. Pod koniec 2008 r. w bazie danych zarejestrowanych było prawie 8,5 tys. instytucji szkoleniowych (baza, oprócz danych teleadresowych instytucji, zawiera także informacje m.in. o tematyce szkoleń, orientacyjnej cenie szkolenia, kadrze, zapleczu dydaktycznym, doświadczeniu w zakresie szkoleń).

Działania realizowane były w ramach środków własnych przeznaczonych na działalność bieżącą Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W tym zrealizowano zlecenie z Funduszu Pracy - organizację seminarium - koszt 3,9 tys. zł (zgodnie z planem wydatków FP na 2008 r.).

2. Rozbudowa, doskonalenie i udostępnianie zasobów baz danych o standardach kwalifikacji zawodowych i modułowych programach szkoleń

Zasoby bazy danych o standardach kwalifikacji zawodowych i modułowych programach szkoleń są dostępne pod adresem www.standardyiskolenia.praca.gov.pl. W 2008 r. udostępniono powszechnie zasoby bazy danych, gdyż zrezygnowano z nadawania kodu dostępu, co pozwala na pobieranie pełnych plików z opisami standardów kwalifikacji zawodowych oraz materiałami do realizacji modułowych programów szkoleń. W I kwartale 2008 r. zasoby bazy powiększyły się o modułowe programy szkoleń zawodowych dla pracowników publicznych służb zatrudnienia (oferta dotyczy 20 zakresów prac).

Rozpoczęto realizację projektu PO KL pn. *Modernizacja bazy danych standardów kwalifikacji zawodowych i modułowych programów szkolenia*. Wniosek o dofinansowanie projektu został zatwierdzony w czerwcu 2008 r. Wyłoniono również wykonawcę projektu i uruchomiono realizację pierwszego etapu projektu.

3. Modernizacja klasyfikacji zawodów i specjalności oraz aktualizacja zasobów bazy danych zawierających opisy zawodów/specjalności na portalu publicznych służb zatrudnienia

W 2008 r. opracowano 113 nowych opisów zawodów specjalności i poszerzono o nie bazę danych znajdującą się na portalu publicznych służb zatrudnienia (www.psz.praca.gov.pl, zakładka: Klasyfikacja zawodów). Dokonano również weryfikacji merytorycznej i redakcyjnej 26 istniejących opisów zawodów/specjalności.

W oparciu o nowy standard Międzynarodowej Organizacji Pracy – ISCO-08 – wykonano tłumaczenie Raportu MOP w sprawie nowego standardu.

W 2008 r. ze środków Funduszu Pracy wydatkowano 27,3 tys. zł (opracowanie nowych zawodów/specjalności, weryfikacja zawodów/specjalności istniejących w KZiS).

Ze środków własnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przeznaczanych na działalność bieżącą, wydano 1,5 tys. zł. (tłumaczenie materiałów Międzynarodowej Organizacji Pracy).

Działanie 1.8 Tworzenie warunków do opracowywania i wdrażania programów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych kierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich realizowanych przez organizacje, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

Poddziałanie 1.8.1 Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji programów edukacyjnych, profilaktycznych i społecznych, a także programów upowszechniających sport i rekreację. Wspomaganie jednostek samorządu terytorialnego w organizacji programów kulturalnych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W dniu 16 września 2008 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę nr 179/2008 w sprawie Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r. „Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych” z załącznikiem w postaci programu oraz rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków dofinansowania regionalnych lub lokalnych programów wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r., warunków, jakie muszą spełniać te programy, podmiotów dokonujących oceny programów oraz sposobu i trybu wyboru programów, którym zostanie udzielone dofinansowanie (Dz. U. Nr 171, poz. 1059).

Podstawę prawną programu stanowił art. 90u ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, zgodnie z którym Rada Ministrów może przyjąć rządowy program mający na celu wspieranie powstawania i realizacji regionalnych lub lokalnych programów wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe. Rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków dofinansowania regionalnych lub lokalnych programów wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r., warunków, jakie muszą spełniać te programy, podmiotów dokonujących oceny programów oraz sposobu i trybu wyboru programów, którym zostanie udzielone dofinansowanie wydane zostało w oparciu o art. 90u ust. 4 pkt 2 ww. ustawy.

Założeniem programu było stworzenie warunków do rozwoju systemu zajęć dla uczniów. Zajęcia tego rodzaju umożliwiają rozwijanie zainteresowań wykraczających poza podstawowy program realizowany w szkołach i placówkach oświatowych, rozwijają kompetencje kulturowe, przygotowują młodzież do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej, wspierają rozwój ucznia przez świadczenie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zaspokajają potrzeby aktywnego spędzania wolnego czasu oraz kształtują pozytywne postawy obywatelskie dzieci i młodzieży. Zajęcia takie są również szansą uzupełnienia wiedzy oraz zdobycia niezbędnych i kluczowych umiejętności, dlatego stanowią element wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zwłaszcza ze środowisk defaworyzowanych.

Dodatkowo program umożliwiał realizację zajęć edukacyjno-wspierających dla dzieci w wieku przedszkolnym. W Polsce zadanie upowszechnienia edukacji małych dzieci, w tym zapewnienie wszystkim dzieciom 5-letnim prawa do bezpłatnej edukacji przedszkolnej stanowi jedno z głównych zamierzeń resortu edukacji na lata 2009–2011. W tym okresie planowane jest szybkie i znaczące podniesienie procenta liczby dzieci objętych edukacją przedszkolną – do 70% w skali kraju.

W 2008 r. priorytetem były następujące cele:

- 1) zwiększenie liczby zajęć edukacyjno-wspomagających dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym realizowanych w innych formach wychowania przedszkolnego;
- 2) wzmocnienie funkcji wychowawczej i opiekuńczej szkoły, rodziny oraz środowiska lokalnego skierowanej do dzieci realizujących roczne przygotowanie przedszkolne oraz uczących się w klasach I-III szkoły podstawowej i ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia;
- 3) opracowanie i wdrożenie regionalnych lub lokalnych programów wyrównywania szans edukacyjnych skoncentrowanych na podwyższaniu jakości funkcjonowania systemu oświaty przez wprowadzenie rozwiązań zwiększających efektywność kształcenia i wychowania, ze szczególnym uwzględnieniem małych dzieci;
- 4) wyrównywanie szans edukacyjnych, kulturowych i społecznych uczniów niepełnosprawnych.

Organem koordynującym program był Minister Edukacji Narodowej, a koordynatorem programu na szczeblu wojewódzkim - wojewoda, realizujący zadanie przez kuratora oświaty.

W pierwszym etapie realizacji programu wojewodowie powoływali zespoły oceniające złożone wnioski, zapewniające pełną, rzetelną i obiektywną ocenę projektów. Następnie wojewodowie ogłosili konkursy dla jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych na regionalne lub lokalne programy służące wyrównywaniu szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. Terminy składania wniosków, terminy ogłoszenia wyników konkursów na programy, zasady przyznawania środków oraz ich rozliczania przez realizatorów programu określali wojewodowie.

Program zakładał dofinansowanie ze środków budżetu państwa działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, tj. organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, których cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego, zwane dalej „organizacjami”. W pomoc edukacyjną dla uczniów zaangażowane zostały zarówno środki jednostek samorządu terytorialnego i środki organizacji, jak i środki pochodzące z budżetu państwa.

Na realizację programu przeznaczono 50.000 tys. zł z budżetu państwa na 2008 r., ze środków zaplanowanych w rezerwie celowej Nr 35 „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego”. W skali województwa, co najmniej 15% przyznanych środków miało być przeznaczonych na programy, które obejmują uczniów niepełnosprawnych.

Realizatorzy lokalnych lub regionalnych programów mieli prawo do przeznaczenia do 50% otrzymanej dotacji na zakup niezbędnego do realizacji Programu wyposażenia, które będzie wykorzystywane w kolejnych latach na prowadzenie działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci i do 5% otrzymanej dotacji na obsługę programów. W ramach omawianych środków nie mogły być finansowane zakupy środków trwałych oraz działania o charakterze inwestycyjnym. Projekty nie mogły być dofinansowywane z innych środków publicznych, w tym ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Dotację przyznawano w wysokości 70% środków niezbędnych do realizacji programu, pozostałe 30% środków stanowiły środki własne realizatora programu. W ramach środków własnych przewidziano możliwość wniesienia przez realizatorów programów wkładu rzeczowego i wkładu osobowego, tak, aby jednostki samorządu terytorialnego i organizacje posiadające ograniczone środki finansowe mogły ubiegać się o dofinansowanie projektowanych działań.

Programem byli objęci uczniowie wszystkich typów szkół, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin o niskich dochodach, z problemami wychowawczymi, wykazujących problemy w nauce, zagrożonych przerwaniem realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki oraz ukończeniem edukacji na niższym poziomie kształcenia, niepełnosprawnych, pochodzących z terenów wiejskich. Liczba uczniów, którzy zostali objęci programem, podobnie jak wysokość pomocy materialnej o charakterze edukacyjnym przyznanej uczniowi uzależniona była od koncepcji przyjętych w programach przygotowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe, problemów, jakie te programy miały rozwiązywać oraz czasu ich trwania.

Program zakładał udzielanie uczniom pomocy w szczególności w formach:

- 1) zajęć rozwijających zainteresowania, zamiłowania i uzdolnienia;
- 2) zajęć rozwijających wiedzę i umiejętności, w tym zajęć o charakterze artystycznym i kulturowym;
- 3) zajęć sportowych pozalekcyjnych i pozaszkolnych;
- 4) zajęć o charakterze edukacyjno-wspomagającym dla dzieci w wieku przedszkolnym, dzieci realizujących roczne, obowiązkowe przygotowanie przedszkolne, uczniów klas I-III szkoły podstawowej oraz ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia;
- 5) zajęć o charakterze psychologiczno-pedagogicznym wspierających rozwój ucznia;
- 6) zajęć dydaktyczno-wyrównawczych;

- 7) zajęć rozwijających kompetencje kluczowe (ze szczególnym uwzględnieniem technologii informacyjno-komunikacyjnej, języków obcych, nauk przyrodniczo-matematycznych).

Formy pomocy zaoferowane przez realizatorów lokalnych programów stworzyły uczniom możliwość pokonywania istniejących już barier edukacyjnych oraz stanowiły podstawę inwestowania we własne wykształcenie. Istotne znaczenie ma fakt, że społeczności lokalne dostrzegają potrzebę angażowania w programy wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, nie tylko środków finansowych, ale przede wszystkim wiedzy i umiejętności stanowiących potencjał lokalny.

Realizowane programy obejmowały bardzo różnorodne formy zajęć i warsztatów mających wpływ na wszechstronny rozwój uczniów pochodzących z rodzin o niskim statusie materialnym (część zajęć miała charakter integracyjny). Prowadzono m.in.:

- 1) zajęcia rozwijające zainteresowania, zamiłowania i uzdolnienia;
- 2) zajęcia rozwijające wiedzę i umiejętności, w tym zajęcia o charakterze artystycznym i kulturowym;
- 3) zajęcia sportowe pozalekcyjne i pozaszkolne;
- 4) zajęcia o charakterze edukacyjno-wspomagającym dla dzieci w wieku przedszkolnym, dzieci realizujących roczne, obowiązkowe przygotowanie przedszkolne, uczniów klas I-III szkoły podstawowej oraz ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia;
- 5) zajęcia o charakterze psychologiczno-pedagogicznym wspierające rozwój ucznia;
- 6) zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze;
- 7) zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe (ze szczególnym uwzględnieniem technologii informacyjno-komunikacyjnej, języków obcych, nauk przyrodniczo-matematycznych).

Z informacji pozyskanych przez kuratorów oświaty od beneficjentów wynika, że często fakt zakończenia programu nie stanowi zakończenia realizacji konkretnych form działań. W wielu przypadkach realizacja tych zajęć została zaplanowana aż do końca zajęć szkolnych.

Program aktywizacji jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w znacznej mierze wspomógł procesy zmierzające do wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. W trakcie realizacji programu zarówno samorządy jak i organizacje pozarządowe wykazały się dużą aktywnością nakierowaną na rozwój zainteresowań, wiedzy i umiejętności młodzieży.

Do najważniejszych rezultatów realizacji programu można zaliczyć m. in.:

- upowszechnienie bądź poszerzenie oferty edukacyjnej kierowanej do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, zwłaszcza na obszarach wiejskich;
- poprawę wyników w nauce;
- niwelowanie i profilaktykę zjawisk patologii i demoralizacji;
- przewyższanie barier ekonomicznych, społecznych, kulturowych i rozwojowych;
- wsparcie harmonijnego rozwoju dzieci i młodzieży (rozwijanie wszechstronnych zainteresowań, wzrost sprawności fizycznej, rozwój kluczowych umiejętności, itp.);
- wzrost motywacji i aspiracji edukacyjnych;
- integrację osób niepełnosprawnych ze środowiskiem rówieśników;
- wsparcie w rozwiązywaniu lokalnych problemów (np. niewystarczająca zaradność życiowa byłych pracowników Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej, ubóstwo mieszkańców terenów wiejskich, ograniczony dostęp do uczestnictwa w kulturze, brak odpowiedniej opieki w zakresie edukacji nad uczniami zdolnymi, dziećmi uchodźców i z placówek opiekuńczo-wychowawczych);
- zagospodarowanie czasu wolnego uczniów;
- wzmocnienie środowisk lokalnych i ich włączenie w realizację programów dla dzieci i młodzieży;
- wyposażenie pracowni i sal zajęć w specjalistyczny sprzęt i pomoce dydaktyczne.

W programie wzięło udział **6330** szkół i placówek oświatowych, najwięcej w województwie śląskim (856). W tej liczbie znajduje się 3040 szkół podstawowych, 839 gimnazjów, 653 szkół ponadgimnazjalnych i 1798 innych jednostek systemu oświaty, przede wszystkim przedszkoli – **Tabela nr 4.**

Tabela nr 4. Liczba placówek objętych programem, w podziale na województwa.

Województwo	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne	inne	OGÓŁEM
dolnośląskie	110	53	51	60	274
kujawsko-pomorskie	120	70	63	68	321
lubelskie	181	83	65	71	400
lubuskie	93	26	62	50	231
łódzkie	207	104	84	107	502
małopolskie	234	83	39	138	494
mazowieckie	306	71	42	152	571
opolskie	72	8	2	35	117
podkarpackie	311	1	5	157	474
podlaskie	90	30	28	58	206
pomorskie	192	49	74	172	487
śląskie	344	81	47	384	856
świętokrzyskie	188	78	15	77	358
warmińsko-mazurskie	181	15	11	54	261
wielkopolskie	294	79	64	108	545
zachodniopomorskie	117	8	1	107	233
OGÓŁEM	3 040	839	653	1 798	6 330

W programie wzięło udział **584 873** beneficjentów, najwięcej w województwie małopolskim (62 680), wielkopolskim (61 010) i mazowieckim (60 599). W skali kraju największą grupę beneficjentów stanowili uczniowie szkół podstawowych (282 014). –

Tabela nr 5.

Tabela nr 5. Liczba uczniów objętych programem, w podziale na województwa.

Województwo	inne	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne	OGÓŁEM
dolnośląskie	5 488	13 799	7 141	13 917	40 345
kujawsko-pomorskie	3 066	13 744	7 818	6 745	31 373
lubelskie	6 365	16 656	9 678	9 554	42 253
lubuskie	3 531	12 633	5 194	6 437	27 795
łódzkie	6 143	17 186	9 079	8 947	41 355
małopolskie	8 800	29 552	11 229	13 099	62 680
mazowieckie	15 559	33 211	6 881	4 948	60 599
opolskie	2 025	8 175	1 348	475	12 023
podkarpackie	10 348	12 928	22	80	23 378
podlaskie	2 950	9 215	3 023	1 950	17 138
pomorskie	6 684	16 545	4 574	8 278	36 081
śląskie	16 858	30 695	8 514	2 565	58 632
świętokrzyskie	6 155	12 105	925	3 809	22 994
warmińsko-mazurskie	4 785	17 436	1 521	742	24 484
wielkopolskie	5 525	27 391	14 674	13 420	61 010
zachodniopomorskie	11 160	10 743	770	60	22 733
OGÓŁEM	115 442	282 014	92 391	95 026	584 873

Program spotkał się z szerokim zainteresowaniem jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Z przewidzianych na program 50 mln. zł dofinansowania z budżetu państwa, prawie 49 940 tys. zostało rozdysponowane w konkursach ogłoszonych przez wojewodów. Warto zwrócić uwagę, że 40,6% tych środków zostało przekazanych na realizację programów obejmujących uczniów niepełnosprawnych. Spełnione zostało zatem założenie programu przeznaczenia m.in. 15% środków w poszczególnych województwach na osoby niepełnosprawne (tylko w województwie dolnośląskim procent ten był niższy – 11,65%). Najwyższy wskaźnik w tym zakresie wystąpił w województwie kujawsko-pomorskim, gdzie wszystkie programy obejmowały uczniów niepełnosprawnych.

Większość projektów, na które przyznane zostało dofinansowanie, zostało zrealizowanych w całości. W skali kraju procent wykorzystania środków z dotacji wynosi 98,88%. Zgłaszane niewielkie problemy dotyczyły konieczności dokonania niewielkich przesunięć finansowych na skutek zmian cen w stosunku do wcześniej zaplanowanych. Program spotkał się z dużym poparciem społecznym. Skutkowało to nie tylko rozszerzeniem pewnych działań na większą grupę beneficjentów, ale też większą możliwością pozyskania wsparcia sponsorów oraz licznymi rabatami i ulgami przy zakupach, wynajęciach sal, kosztach biletów wstępów, itp. Wpłynęło to na oszczędność środków finansowych. **Tabela nr 6.**

Tabela nr 6. Wydatki poniesione na realizację programu.

WOJEWÓDZTWO	WYDATKI			Środki przekazane wojewodom na realizację programu	Środki do zwrotu	Procent wykorzystania naliczonych środków	Udział środków własnych realizatorów programu w wydatkach ogółem
	poniesione na realizację programu ogółem	z otrzymanej dotacji	ze środków własnych realizatorów programu				
dolnośląskie	5 089 811,54	3 430 712,35	1 659 099,19	3 460 400,00	29 687,65	99,14%	32,60%
kujawsko-pomorskie	4 131 046,55	2 816 301,73	1 314 744,82	2 848 410,00	32 108,27	98,87%	31,83%
lubelskie	4 303 879,15	2 948 799,58	1 355 079,57	2 967 500,00	18 700,42	99,37%	31,49%
lubuskie	2 019 124,48	1 319 698,63	699 425,85	1 339 230,00	19 531,37	98,54%	34,64%
łódzkie	4 834 141,89	3 111 357,90	1 722 783,99	3 172 380,00	61 022,10	98,08%	35,64%
małopolskie	6 528 751,10	4 435 121,86	2 093 629,24	4 501 800,00	66 678,14	98,52%	32,07%
mazowieckie	9 449 350,69	6 362 938,50	3 086 412,19	6 415 890,00	52 951,50	99,17%	32,66%
opolskie	1 853 906,69	1 249 575,48	604 331,21	1 271 030,00	21 454,52	98,31%	32,60%
podkarpackie	4 397 577,77	2 944 326,42	1 453 251,35	3 020 480,00	76 153,58	97,48%	33,05%
podlaskie	2 421 804,34	1 662 092,31	759 712,03	1 664 320,00	2 227,69	99,87%	31,37%
pomorskie	4 464 993,33	2 986 750,13	1 478 243,20	3 012 530,00	25 779,87	99,14%	33,11%
śląskie	8 370 561,89	5 602 559,51	2 768 002,38	5 685 330,00	82 770,49	98,54%	33,07%
świętokrzyskie	2 548 003,85	1 696 249,87	851 753,98	1 702 873,00	6 623,13	99,61%	33,43%
warmińsko-mazurskie	3 168 137,42	2 013 696,38	1 154 441,04	2 026 340,00	12 643,62	99,38%	36,44%
wielkopolskie	6 898 102,48	4 704 387,74	2 193 714,74	4 729 500,00	25 112,26	99,47%	31,80%
zachodniopomorskie	3 139 039,80	2 154 007,90	985 031,90	2 178 980,00	24 972,10	98,85%	31,38%
Ogółem:	73 618 232,97	49 438 576,29	24 179 656,68	49 996 993,00	558 416,71	98,88%	32,84%

We wszystkich województwach, udział środków własnych beneficjentów programu był wyższy niż 30% wszystkich środków ogółem (w skali województwa). Dzięki temu, na realizację programu w całym kraju przeznaczonych zostało 73 618 232,97 zł. Należy przy tym pamiętać, że kwota ta obejmuje nie tylko wkład finansowy, ale też rzeczowy i osobowy (najczęściej: prace wolontariuszy, koszt udostępnienia pomieszczeń i sprzętu, w tym biurowego).

W strukturze podmiotów, które otrzymały dofinansowanie na realizację programów, przeważają jednostki samorządu terytorialnego, przede wszystkim gminy i powiaty – stanowią one 91,43% wszystkich beneficjentów. Organizacje pozarządowe otrzymały 8,41% środków z dotacji, a inne podmioty 0,16%. Wszyscy beneficjenci zaliczeni do tej ostatniej grupy stanowili osoby prawne lub jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, których cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego. – **Tabela nr 7.**

Tabela nr 7. Wykorzystanie środków finansowych z dotacji przez poszczególne grupy realizatorów programu.

	Wydatki z otrzymanej dotacji ogółem	w tym: poniesione przez jednostki samorządu terytorialnego	w tym: poniesione przez organizacje pozarządowe	w tym: poniesione przez inne podmioty
DOLNOŚLĄSKIE	3 430 712,35	3 238 687,35	192 025,00	0,00
KUJAWSKO-POMORSKIE	2 816 301,73	2 816 301,73	0,00	0,00
LUBELSKIE	2 948 799,58	2 770 893,58	138 479,00	39 427,00
LUBUSKIE	1 319 698,63	1 249 698,63	70 000,00	0,00
ŁÓDZKIE	3 111 357,90	3 017 888,79	93 469,11	0,00
MAŁOPOLSKIE	4 435 121,86	4 251 895,86	168 736,00	14 490,00
MAZOWIECKIE	6 362 938,50	5 645 782,67	717 155,83	0,00
OPOLSKIE	1 249 575,48	1 209 900,48	39 675,00	0,00
PODKARPACKIE	2 944 326,42	2 575 396,61	366 829,81	2 100,00
PODLASKIE	1 662 092,31	1 552 487,14	109 605,17	0,00
POMORSKIE	2 986 750,13	2 755 254,13	231 496,00	0,00
ŚLĄSKIE	5 602 559,51	4 854 774,64	747 784,87	0,00
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 696 249,87	1 244 377,87	451 872,00	0,00
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	2 013 696,38	1 745 411,21	268 285,17	0,00
WIELKOPOLSKIE	4 704 387,74	4 288 252,74	393 532,00	22 603,00
ZACHODNIOPOMORSKIE	2 154 007,90	1 985 727,31	168 280,59	0,00
Ogółem:	49 438 576,29	45 202 730,74	4 157 225,55	78 620,00
Wartość procentowa:	100%	91,43%	8,41%	0,16%

Zdaniem realizatorów programów przyznane dotacje finansowe okazały się cennym wsparciem dla szkolnych społeczności w realizacji regionalnych programów edukacyjnych, umożliwiły wykorzystanie potencjału lokalnego w niwelowaniu różnic programów edukacyjnych dzieci i młodzieży, uruchomiły społeczną aktywność.

Oprócz jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych, w realizację programu włączyli się nauczyciele i rodzice, którzy wspierali działania często poprzez pracę na zasadzie wolontariatu (prowadzenie zajęć, szycie strojów na przedstawienia, przygotowanie scenografii). Dzięki temu rodzice nawiązali kontakty z jednostkami samorządu terytorialnego i ze szkołami oraz poznawali ciekawe formy pracy z dziećmi.

Realizatorzy programów podkreślają, jak duże znaczenie mają zajęcia tego rodzaju dla dzieci ze środowisk defaworyzowanych, z rodzin o niskich dochodach, ze środowisk zaniedbanych edukacyjnie. Dla tych uczniów dostęp do bezpłatnych zajęć rozwijających wiedzę, zainteresowania, zajęć sportowych, kulturalnych czy wyrównawczych jest często jedyną możliwością uczestniczenia w jakiegokolwiek formie zajęć pozaszkolnych.

Dodatkowym efektem jest poprawa efektywności wykorzystania obiektów sportowych, pomieszczeń dydaktycznych itp., a także wyposażenia szkolnego i pomocy dydaktycznych poprzez ich zaangażowanie do realizacji programu jako wkładu rzeczowego.

Realizatorzy zgodnie podkreślają, że program znakomicie wpisuje się w regionalne potrzeby i oczekiwania.

Ze względu na charakter programu nie wyodrębniono uczniów ze środowisk wiejskich, z których większość została objęta działaniami przewidzianymi w programie.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji programów kulturalnych (1.8.1) odbywała się poprzez program „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury”, priorytet I. Edukacja kulturalna i kształcenie kadr kultury oraz „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”.

W ramach pierwszego z nich dofinansowanie otrzymały zadania, których celem było m.in. zwiększenie roli kultury w procesie edukacji, socjalizacji i adaptacji społecznej oraz podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa. Ze względu na zakres działań programu „Rozwój inicjatyw lokalnych”, w ramach priorytetu I programu „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury” wspierano przede wszystkim przedsięwzięcia adresowane do społeczności miejskich. Wśród dofinansowanych są jednak także te, adresowane do społeczności wiejskich.

Tabela nr 8. Przykłady zadań dofinansowanych w roku 2008

Organizator	Nazwa zadania	Kwota dotacji
Pedagogium Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie	Kluby Pedagogium, czyli profilaktyka przez kulturę	40.000
Europejskie Centrum Bajki im. Koziółka Matołka w Pacanowie	6. Festiwal Kultury Dziecięcej. Pacanów 2008	60.000
Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „E” w Warszawie	Młodzi Menadżerowie Kultury	25.000
Gminny Ośrodek Kultury w Krupskim Młynie	Pory Roku – Lato – koncert plenerowy z okazji Nocy Świętojańskiej	25.000

Poddziałanie 1.8.2 Wsparcie merytoryczne i metodyczne nauczycieli oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli, poprzez unowocześnienie systemu doradztwa metodycznego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2008 r. Minister Edukacji Narodowej finansował lub dofinansował następujące działania adresowane m.in. do nauczycieli z obszarów wiejskich:

1. Ogólnopolskie programy doskonalenia nauczycieli języków obcych:
 - program INSETT, we współpracy z British Council – doskonalenie nauczycieli języka angielskiego,
 - program DELFORT, we współpracy z Goethe Institut Inter Nationes – doskonalenie nauczycieli języka niemieckiego,
 - program COFRAN – we współpracy z Ambasadą Francji – doskonalenie nauczycieli języka francuskiego.
2. Centralne programy doskonalenia nauczycieli w zakresie edukacji obywatelskiej i europejskiej.
3. Szkolenie dla ekspertów komisji kwalifikacyjnych i egzaminacyjnych awansu zawodowego nauczycieli.
4. Staże zagraniczne dla nauczycieli nauczycielskich kolegiów języków obcych we Francji i w Wielkiej Brytanii.
5. Programy doskonalenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, organizowane przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych, w tym konferencji, seminariów, warsztatów dla nauczycieli i wychowawców szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych, w obszarach dotyczących: treści i umiejętności wychowawczych, pracy metodą projektów, przedsiębiorczości, wychowania przedszkolnego i wczesnej edukacji, nauczania języków obcych i przedmiotów ścisłych, edukacji globalnej i zrównoważonego rozwoju, wymiany międzynarodowej szkół.
6. Konferencje, seminaria i wyjazdy studyjne w zakresie: wczesnego nauczania języków obcych; fizyki wysokich energii z ukierunkowaniem na kształcenie metod i form pracy inspirującej uczniów do zainteresowania się najnowszymi osiągnięciami w dziedzinie fizyki współczesnej (wizyta nauczycieli w CERN); przedmiotów przyrodniczych; problematyki realizowanej przez państwa członkowskie Rady Europy; problemów przemocy w mediach i wynikające stąd trudności wychowawcze, edukacyjne i kulturowe; problematyki rodziny.

7. Zadania z zakresu doskonalenia zawodowego nauczycieli realizowane w ramach działania 2.2. Schemat c) Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, tj.:

- 1) studia podyplomowe dla nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej, języków obcych oraz drugiego przedmiotu, w szczególności dla absolwentów rozpoczynających pracę w zawodzie nauczyciela,
- 2) kursy doskonalące dla nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej,
- 3) przygotowanie nauczycieli do roli doradcy zawodowego w ramach studiów podyplomowych,
- 4) kursy dla nauczycieli w zakresie języków obcych,
- 5) wspieranie szkolnictwa zawodowego poprzez kursy i inne formy doskonalenia,
- 6) studia podyplomowe „Przygotowanie kadry do prowadzenia kształcenia ustawicznego na odległość”.

Realizacja ww. zadań, współfinansowanych ze środków UE, została zakończona w 2008 r.

W różnych formach kształcenia i doskonalenia realizowanych w ramach ww. działań uczestniczyło w 2008 r. ok. 45 tys. nauczycieli.

Minister Edukacji Narodowej w 2008 r. przeznaczył na realizację ww. działań środki finansowe w wysokości 47 573 864,27 zł, z czego 45 726 194,90 zł wydatkowano na realizację ww. zadań współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Poddziałanie 1.8.3 Rozwijanie różnych form współpracy z rodzicami wszystkich uczniów: edukacja w zakresie kompetencji wychowawczych, angażowanie ich do aktywnych działań na rzecz szkoły oraz wspólne poszukiwanie nowych form udziału rodziców w życiu szkoły.

Zadanie w miarę możliwości i lokalnych potrzeb było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego z wykorzystaniem środków własnych i środków UE.

Poddziałanie 1.8.4 Popularyzacja i ochrona lokalnej kultury ludowej, w szczególności poprzez przekaz umiejętności i tradycji w formie warsztatów, plenerów, szkoleń, również w formie tzw. „szkół tradycji”, tworzenie ko-lekcyj sztuki ludowej, organizację wystaw, konkursów, przeglądów i festiwali, podtrzymywanie i upowszechnianie lokalnych gwar.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Realizacja działań w zakresie edukacji regionalnej odbywała się zgodnie z zapisami i harmonogramem Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 w ramach Programu Edukacja Kulturalna i Upowszechnianie Kultury, Priorytet II, Ochrona dziedzictwa kultury ludowej.

Powyższy Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego adresowany jest w znaczącym stopniu do mieszkańców obszarów wiejskich, społeczności lokalnych, w tym do dzieci i młodzieży. Jego celem jest zachowanie, dokumentowanie i przekaz autentycznych wartości kultury regionalnej, ochrona twórczości ludowej, w tym unikalnych umiejętności, oraz ich popularyzacja w społeczeństwie. Szczególną rolę w ramach programu pełnią zadania edukacyjne, których celem jest przekazywanie najmłodszym pokoleniom bogactwa dziedzictwa kultury ludowej i kształtowanie w nich poczucia tożsamości regionalnej.

Bogactwo, różnorodność i wartości dziedzictwa kulturowego polskiej wsi, zarówno w jej tradycyjnym, historycznym wymiarze, jak w postaci współczesnych kontynuacji i inspiracji ludowością, są naturalnym elementem edukacji regionalnej, kierowanej do najmłodszego pokolenia, ale również osób dorosłych. Coraz częściej społeczności lokalne wykorzystują zasoby ludowego dziedzictwa kulturowego w promocji turystycznej własnych regionów. Tym samym wzrasta konieczność świadomej i profesjonalnie prowadzonej edukacji regionalnej. Niewątpliwie istotnym jest podniesienie świadomości regionalnej, a także zachęcenie do angażowania się w sprawy lokalne i własne dziedzictwo kulturowe.

Projekty wspierane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wpisujące się w działania 1.8.4 realizowane były zgodnie z zapisami Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przez jednostki samorządu terytorialnego, samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, podmioty gospodarcze oraz związki kościelne i wyznaniowe.

W ramach Programu Ochrona Dziedzictwa Kultury Ludowej, którego budżet w 2008 r. wynosił 3.939.000,00 zł przyznano 99 dotacji z przeznaczeniem na zadania mające na celu:

- Dokumentowanie i archiwizowanie najbardziej wartościowych zjawisk kultury ludowej – tworzenie źródeł wizualnych, fonicznych i tekstowych.
- Podejmowanie i publikowanie badań naukowych oraz materiałów popularyzujących twórczość ludową.
- Organizacja seminariów i konferencji poświęconych kulturze ludowej.
- Przekaz umiejętności i tradycji w formie warsztatów i tzw. szkół tradycji.
- Tworzenie kolekcji sztuki ludowej, zakupy dóbr służących kultywowaniu lokalnych i regionalnych tradycji.
- Popularyzacja twórczości ludowej poprzez wspieranie wystaw, konkursów, przeglądów i festiwali.
- Ochrona krajobrazu kulturowego wsi, poprzez pomoc w zachowaniu architektury regionalnej, tradycji i zwyczajów.
- Podejmowanie działań na rzecz podtrzymania i popularyzacji gwar regionów etnograficznych.

Tabela nr 9. Przykłady przedsięwzięć skierowanych m.in. do społeczności wiejskich dofinansowanych w 2008 r. w ramach Programu „Edukacja Kulturalna i Upowszechnianie Kultury”, Priorytet II, Ochrona dziedzictwa kultury ludowej.

Rodzaj zadania	Nazwa beneficjanta	Nazwa zadania	Kwota dofinansowania
warsztaty	Starostwo Powiatowe w Sieradzu	Krzesiwo - Regionalny program w zakresie edukacji, dokumentacji i popularyzacji tradycyjnej kultury ludowej	40 000,00
	Agencja Produkcyjno-Reklamowa "Alex" w Miodówce	Po naszymu - audiowizualny cykl edukacyjny	50 000,00
	Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie	XIV Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie, XII Ogólnopolskie Spotkania Kowali i Ogólnopolskie Targi Sztuki Kowalskiej jako forma ochrony i zachowania tradycji polskiego kowalstwa ludowego	40 000,00
	Centrum Kultury i Sztuki w Lesznie	Warsztaty Dudziarskie	30 000,00
Szkoła tradycji	Centrum Kultury Kaszubskiej	Kaszubska Szkoła Rękodzieła Ludowego w Kościerzynie	25 000,00
	Fundacja Muzyka Kresów	XI Międzynarodowa Letnia Szkoła Muzyki Tradycyjnej	30 000,00

	Bukowińskie Centrum Kultury „Dom Ludowy” im. Fr. Ćwiżewicza w Bukowinie Tatrzańskiej	Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej - zadanie ciągłe na rok 2008	25 000,00
gwara	Gminny Ośrodek Kultury - Biblioteka Publiczna w Istebnej	Pogwornymy se po nasiymu - dokumentacja gwary istebniańskiej poprzez nagranie filmu o rodzimych gawędziarzach, poetach i najbardziej zasłużonych góralach z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa	25 000,00
	Gmina Łapsze Niżne	Ratujmy łapszańską gwarę od zapomnienia	25 000,00
	Kociewskie Stowarzyszenie Edukacji i Kultury „Ognisko”	Elementarz gwary kociewskiej "Gadomy po naszymó"	25 000,00
konkursy	Gminny Dom Kultury w Lipnicy Murowanej	50 Jubileuszowy Konkurs Lipnickich Palm Wielkanocnych	25 000,00
	Muzeum Okręgowe w Tarnowie	XLV Konkurs „Malowana Chata”	30 000,00
	Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka	XXVIII Konkurs Gry na Instrumentach Pasterskich im. Kazimierza Uszyńskiego	36 000,00
festiwale	Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ w Nowym Sączu	Święto Dzieci Gór - XVII Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych	80 000,00
	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Bukowskiej	XIV Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych „Bukowskie Prezentacje Młodych”	20 000,00

Poddziałanie 1.8.5 Rozwój i upowszechnienie sportu na obszarach wiejskich, w tym wśród dzieci i młodzieży.

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Upowszechnianie kultury fizycznej w środowisku wiejskim jest jednym z głównych zadań z obszaru sportu powszechnego oraz sportu osób niepełnosprawnych, finansowanych z części 25 budżetu państwa, przeznaczonych na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych stowarzyszeniom działającym w sferze kultury fizycznej i sportu.

Podstawowymi celami upowszechniania kultury fizycznej w środowisku wiejskim jest:

- stymulowanie mieszkańców obszarów wiejskich do udziału w różnych formach rekreacyjno-sportowej aktywności, zmierzające do niwelowania nierówności w stanie zdrowia i sprawności fizycznej w stosunku do ogółu społeczeństwa,
- tworzenie warunków do wartościowego spędzania czasu wolnego,
- wyrównywanie szans, zapobieganie marginalizacji i patologiom społecznym.

Cele te realizowane są przede wszystkim przez organizację masowych imprez rekreacyjno-sportowych i turystycznych, poszerzanie działalności klubów funkcjonujących na terenach wiejskich, organizowanie form współzawodnictwa i rywalizacji sportowej oraz szkolenie społecznych kadr kultury fizycznej – wolontariuszy, animatorów i organizatorów sportu.

Upowszechnianie sportu powszechnego wśród mieszkańców wsi oparte jest o masowy ruch sportowy zorganizowany w formie stowarzyszeń i innych organizacji pozarządowych działających w środowisku wiejskim. W największym zakresie zadania te wykonywało *Krajowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe*, które od 1996 r. realizuje „*Program na rzecz rozwoju kultury fizycznej w środowisku wiejskim*”. Program ten kierowany jest do wszystkich mieszkańców wsi, bez względu na wiek i sprawność fizyczną, i zmierza do objęcia swym zakresem możliwie najszersze kręgi społeczeństwa wiejskiego, w szczególności dzieci i młodzież oraz rodziny. Zadania programu realizowane były przez organizację masowych imprez sportowo-rekreacyjnych,

zawodów sportowych w różnych dyscyplinach sportu prowadzonych od najniższego szczebla, obozów sportowych oraz rozwój działalności ludowych klubów sportowych. Stałymi formami zawodów i imprez sportowo-rekreacyjnych, realizowanych także w roku 2008 były:

- turnieje o puchar Przewodniczącego Rady Głównej Krajowego Zrzeszenia *Ludowe Zespoły Sportowe* w wybranych dyscyplinach sportu, w tym zawody integracyjne,
- igrzyska Ludowych Zespołów Sportowych i mieszkańców wsi (letnie i zimowe)
 - turnieje gmin i rodzin
 - festyny rekreacyjne, dożynkowe
 - pikniki,
- masowe biegi przełajowe mieszkańców wsi (wiosenne i jesienne),
- eliminacje do imprez szczebla wojewódzkiego i centralnego,
- ligi gminne w różnych dyscyplinach sportu,
- memoriały, maratony, rajdy, spływy kajakowe, zloty rodzin turystycznych, olimpiady z wiedzy turystycznej.

Upowszechnianiem kultury fizycznej i sportu w środowisku wiejskim zajmowały się również inne podmioty. Mieszkańców wsi jako adresatów części swoich działań wybierały takie stowarzyszenia jak: Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, Stowarzyszenie „*Parafiada*”, Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan, Związek Młodzieży Wiejskiej i inne organizacje pozarządowe realizujące zadania o zasięgu lokalnym.

W ramach zadania upowszechniania kultury fizycznej w środowisku wiejskim realizowany był także projekt „Karol”. Podstawę dla przygotowania tego przedsięwzięcia stanowiły idee głoszone przez Papieża Polaka – Jana Pawła II, dotyczące kultury fizycznej i sportu wśród dzieci i młodzieży oraz rodzin z wiosek i małych miast. Realizację zadania powierzono jednostkom nie zaliczanym do sektora finansów publicznych, które w swoich celach statutowych zapisane mają działalność w zakresie kultury fizycznej

i sportu oraz dysponują bazą niezbędną do przeprowadzenia konkretnych działań. Celem projektu było upowszechnienie uczestnictwa w aktywności sportowej oraz promocja zdrowego stylu życia mieszkańców wsi i małych miast (do 25 tys. mieszkańców), a także pobudzenie do działania społeczności lokalnych na rzecz upowszechniania kultury fizycznej i rozwoju sportu w tym środowisku.

Na zadania upowszechniania kultury fizycznej w środowisku wiejskim wydatkowano z budżetu państwa kwotę 6 316 tys. zł. Ponadto projekt „Karol” finansowany był także ze środków przeznaczonych na upowszechnianie kultury fizycznej w rodzinie i różnych grupach zawodowych i społecznych w kwocie 1 110 tys. zł. W finansowanych z tych środków zadaniach, uczestniczyło 352 585 mieszkańców wsi i małych miast.

Wyrównywanie szans dostępu do sportu oraz zwiększenie powszechności aktywności sportowej społeczności wiejskiej, to priorytety większości zadań i programów sportu powszechnego, finansowanych także ze środków funduszy celowych. Trudno jest jednak wydzielić środki finansowe kierowane na ten cel oraz uczestników zadań.

Ze środków Funduszu Zajęć Sportowo-Rekreacyjnych dla Uczniów, realizowane były w środowisku wiejskim zajęcia sportowo-rekreacyjne, organizowane przez gminne jednostki samorządu terytorialnego oraz kluby sportowe i organizacje pozarządowe realizujące zadania statutowe z zakresu upowszechniania sportu i kultury fizycznej.

Znaczne środki Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, wydatkowane w ramach zadań programu „*Sport wszystkich dzieci*”, trafiają również do środowisk wiejskich. Środki te, przeznaczone są m.in. na organizację imprez i obozów sportowo-rekreacyjnych dla dzieci, sprzęt sportowo-rekreacyjny, działalność animatorów i promocję sportu dzieci i młodzieży. W ramach tego programu realizowane jest także zadanie „*Organizator sportu dzieci i młodzieży oraz sportu osób niepełnosprawnych w środowisku wiejskim*”.

Działanie 1.9 Tworzenie warunków do podejmowania przez uczniów nauki poza miejscem zamieszkania i eliminowanie barier dostępu do edukacji.

Poddziałanie 1.9.1 Stworzenie systemu pomocy materialnej dla uczniów pobierających naukę poza miejscem zamieszkania.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Nie podjęto działań związanych ze stworzeniem osobnego systemu stypendialnego, jednak uczniowie pobierający naukę poza miejscem zamieszkania korzystają z rozwiązań wskazanych w Rządowym programie wyrównywania szans edukacyjnych uczniów pochodzących z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej oraz w rozdz. 8a *ustawy o systemie oświaty*.

Poddziałanie 1.9.2 Tworzenie warunków do rozwijania i usprawnianie systemu dowożenia uczniów z obszarów wiejskich do szkół oraz innych placówek oświatowych, w tym również uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z uwzględnieniem możliwości korzystania przez nich z zajęć pozalekcyjnych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek, itp.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Podjęto prace związane ze zmianami przepisów *ustawy o systemie oświaty*, dotyczących zasad dowozu uczniów do placówek oświatowych.

Poddziałanie 1.9.3 Tworzenie warunków do dostosowania działania świetlic szkolnych do potrzeb edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Podjęto prace nad projektem zmian w *ustawie o systemie oświaty* mających na celu dostosowanie świątlic do przyjęcia dzieci sześciolletnich rozpoczynających naukę w pierwszej klasie szkoły podstawowej, w tym także na terenach wiejskich.

Poddziałanie 1.9.4 Kształcenie umiejętności społecznych i życiowych uczniów, kształtowanie właściwych relacji w kontaktach międzyludzkich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W dniu 29 lipca 2008 r. Rada Ministrów, na wniosek Ministra Edukacji Narodowej Katarzyny Hall, zatwierdziła do realizacji Program rozwoju edukacji na obszarach wiejskich na lata 2008-2013 (protokół ustaleń Nr 31/2008 z dnia 29 lipca 2008 r.) Jednym z zadań przyjętych do realizacji było kształcenie umiejętności społecznych i życiowych - kształtowanie właściwych relacji w kontaktach międzyludzkich.

Głównym celem ww. zadania było niesienie pomocy dzieciom i młodzieży pochodzącym z obszarów wiejskich w nabywaniu umiejętności psychospołecznych potrzebnych do osiągnięcia satysfakcjonującego poziomu życia. Umiejętności te miały służyć poznaniu samego siebie, swoich możliwości i ograniczeń, pomocy w kierowaniu własnymi wyborami, podejmowaniu decyzji i budowaniu dobrych relacji z otoczeniem. Miały też pomóc młodym ludziom w budowaniu poczucia własnej wartości i aktywnym uczestniczeniu w życiu społecznym i kulturalnym swego środowiska.

Na realizację ww. zadania Ministerstwo Edukacji narodowej przeznaczyło 4.5 mln zł z rezerwy celowej budżetu państwa Nr 35 na rok 2008 („Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego”), zwiększając budżet Wojewodów o kwotę proporcjonalną do liczby uczniów z terenów wiejskich (**Tabela nr 10**).

Tabela nr 10. Podział środków z rezerwy celowej Nr 35

Podział pomiędzy województwa środków z rezerwy celowej Nr 35			
„Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego”			
Lp.	Województwa	Liczba uczniów objętych programem	Kwota
1	2	3	4
1	Dolnośląskie	85 414	209 812
2	Kujawsko-pomorskie	107 523	264 121
3	Lubelskie	145 244	356 779
4	Lubuskie	42 862	105 287
5	Łódzkie	107 065	262 996
6	Małopolskie	218 382	536 435
7	Mazowieckie	229 930	564 802
8	Opolskie	44 971	110 467
9	Podkarpackie	162 225	398 491
10	Podlaskie	59 755	146 783
11	Pomorskie	98 903	242 946
12	Śląskie	114 984	282 448
13	Świętokrzyskie	84 114	206 619
14	Warmińsko-mazurskie	71 428	175 457
15	Wielkopolskie	192 536	472 948
16	Zachodniopomorskie	66 605	163 609
17	OGÓŁEM	1 831 941	4 500 000

O dofinansowanie mogły ubiegać się organy prowadzące szkoły i placówki oświatowo-wychowawcze oraz organizacje pozarządowe, które wzięły udział w konkursie ofert na programy kształtujące umiejętności społeczne i życiowe dzieci i młodzieży pochodzących z terenów wiejskich, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) kształtowanie podstawowych umiejętności życiowych, szczególnie w zakresie komunikowania się, krytycznego i twórczego myślenia oraz budowania poczucia wartości młodego pokolenia,
- 2) wspieranie harmonijnego rozwoju dzieci i młodzieży poprzez kształtowanie zainteresowań, uzdolnień, umiejętności, rozwijanie talentów i twórczości młodego pokolenia oraz umiejętności uczestniczenia w kulturze. Organizowanie wycieczek edukacyjnych do instytucji kultury, obiektów turystycznych i innych miejsc związanych z programem, połączonych z warsztatami kształcenia umiejętności artystycznych, naukowych, turystycznych młodego pokolenia,
- 3) wspieranie aktywności i inicjatyw dzieci i młodzieży na rzecz społeczności szkolnej (placówkowej, środowiskowej), w tym szczególnie działań wolontariatu. Rozbudzanie potrzeby zmieniania swego środowiska, umiejętności radzenia sobie w nim oraz osiągnięcia lepszej jakości życia,
- 4) promowanie autorskich programów inspirujących młodzież do działań na rzecz środowiska lokalnego (w tym szczególnie przygotowanych przez młodzież),
- 5) przygotowanie materiałów z zakresu kształtowania różnorodnych umiejętności młodego pokolenia (życiowych, artystycznych, naukowych, turystycznych), niezbędnych do przeprowadzenia i kontynuowania programu,
- 6) upowszechnienie dobrych praktyk współpracy szkół, placówek, organizacji pozarządowych, w zakresie realizowanego programu.

W sierpniu 2008 r. Minister Edukacji Narodowej zwrócił się do Ministra Finansów o uruchomienie środków finansowych przewidzianych na realizację zadania oraz do wojewodów i kuratorów oświaty z prośbą o upowszechnienie informacji o programie

a także o realizację zadania. We wrześniu i październiku 2008 r. kuratoria ogłosiły konkursy na programy kształtowania umiejętności społecznych i życiowych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

Organem odpowiedzialnym za koordynację programu na poziomie województwa był wojewoda, realizujący swe zadania przez kuratora oświaty. Do zadań wojewody należało powołanie zespołu do oceny wniosków (w tym co najmniej po jednym przedstawicielu wojewody i kuratora oświaty), opracowanie kryteriów oceny, ocena złożonych wniosków pod względem formalnym, merytorycznym i finansowym oraz wyłonienie programów spełniających wymagania określone przez Ministra Edukacji Narodowej.

Wysokość dofinansowania nie mogła przekroczyć 90% kosztów realizacji programu. Wymóg uwzględnienia 10% środków własnych mógł być zrealizowany poprzez wniesienie przez zleceniobiorcę wkładu finansowego, rzeczowego lub osobowego.

Zrealizowane programy obejmowały bardzo różnorodne formy zajęć i warsztatów mających wpływ na wszechstronny rozwój uczestników. Prowadzono m.in. zajęcia kształtujące umiejętności życiowe i społeczne oraz zajęcia rozwijające wiedzę i umiejętności oraz zainteresowania, zamiłowania i uzdolnienia.

Łącznie dofinansowano 309 programów na łączną kwotę – 4 463 296, 61 zł. Nie wykorzystano – 36 703, 39 zł, w tym: śląskie – 12 925, 52 zł, łódzkie – 5 959, 69 zł, kujawsko-pomorskie – 4 934,78 zł, mazowieckie – 4 468,74 zł.

Programem objęto 43 911 uczniów pochodzących z terenów wiejskich. Najwięcej dzieci i młodzieży skorzystało z programów w województwach:

- wielkopolskim – ok. 5 200 uczestników;
- lubelskim – ok. 4 800 uczestników;
- podkarpackim – 4 600 uczestników.

Najmniej w województwie podlaskim – 450 uczniów i w województwie lubuskim – 800 uczestników.

Zdaniem jednostek, które realizowały program, przyznane dotacje finansowe okazały się cennym wsparciem w realizacji lokalnych programów edukacyjnych.

Analiza sprawozdań merytorycznych i finansowych z przebiegu realizacji zadania wykazała, że uczestnicy korzystali z oferty różnorodnych zajęć, które służyły;

- podnoszeniu poczucia wartości uczestników;
- uzupełnianiu wiedzy oraz rozwijaniu zainteresowań;
- rozwijaniu umiejętności uczestniczenia młodego pokolenia w kulturze;
- rozwijaniu umiejętności życiowych i społecznych;
- kształtowaniu aktywnych postaw obywatelskich na rzecz lokalnego środowiska i budowaniu przynależności do wspólnoty lokalnej;
- wyrównywaniu szans edukacyjnych i kulturowych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

Dla uczestników programu, dostęp do bezpłatnych programów rozwijających umiejętności, uzdolnienia a także uczestniczenia, nieraz po raz pierwszy, w ciekawych zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz wydarzeniach kulturalnych odbywających się w renomowanych instytucjach kultury, był cenną możliwością poznania swych możliwości, budowania własnej wartości a także odkrywania nowych sposobów zagospodarowania czasu wolnego.

Nie do przecenienia pozostaje również sfera wychowawcza programu, w szczególności w aspekcie wzajemnej integracji uczniów, budowania więzi, stymulowania rozwoju i motywowania do poszerzania własnych horyzontów oraz kształtowania aktywnych postaw obywatelskich.

Realizatorzy programów wskazywali na konkretne efekty, jakie dała realizacja programu, np.:

- zauważalne zwiększenie ilości i różnorodności atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, wspierających rozwój dzieci i młodzieży z terenów wiejskich;

- integracja środowiska wokół działań wynikających z realizacji programu, m.in. zainteresowanie tą formą działalności jednostek samorządu terytorialnego i środowiska lokalnego;
- uaktywnienie społeczne uczestników programu oraz nauczycieli i rodziców.

Organizatorzy zrealizowali swoje cele, podkreślając ich znaczenie dla harmonijnego rozwoju osobowości młodego pokolenia oraz wyrównywania szans edukacyjnych i kulturowych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

Zgodnie podkreślano jednak, że dużym utrudnieniem w realizacji zadania był zbyt późny termin ogłoszenia konkursu i przekazania środków finansowych na jego realizację.

Realizatorzy podkreślali także, że program bardzo dobrze wpisuje się w lokalne potrzeby wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

Poddziałanie 1.9.5 Tworzenie punktów wyrównywania braków w nauce oraz przygotowania do lekcji, jako formy pomocy uczniom, poza siedzibą szkoły.

Nie podjęto prac w ramach powyższego poddziałania.

Priorytet 2

Optymalne wykorzystanie i wzmocnienie istniejącego potencjału szkoły i środowiska lokalnego

W ramach priorytetu 2 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 2.1 Rozwój bazy dydaktycznej szkół i placówek położonych na obszarach wiejskich.

Poddziałanie 2.1.1 Dopuszczenie szkolnych pracowni przedmiotowych.

Nie przewidziano do realizacji w 2008 r.

Poddziałanie 2.1.2 Dopuszczenie bibliotek szkolnych.

Nie przewidziano do realizacji w 2008 r.

Poddziałanie 2.1.3 Rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej.

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Program „Moje Boisko - Orlik 2012”

Podstawowym celem programu jest zniwelowanie różnicy poziomu ogólnodostępnej infrastruktury sportowej jaka dzieli Polskę od wysokorozwiniętych krajów europejskich. Ponadto, celami szczegółowymi są:

- budowa co najmniej 2012 nowoczesnych kompleksów sportowych, w pierwszej kolejności w gminach posiadających ubogą

infrastrukturę sportową,

- wdrożenie we współpracy z samorządami lokalnymi programów mających na celu wsparcie finansowe zajęć sportowo-rekreacyjnych na nowo budowanych obiektach,
- udostępnienie dzieciom i młodzieży nowoczesnej infrastruktury sportowej w celu aktywnego uprawiania sportu i rozwoju fizycznego pod kierunkiem animatora programu „Moje Boisko - Orlik 2012”,
- popularyzacja aktywnego stylu życia, a więc rodzinnych zawodów sportowych, weekendów ze sportem i turystyką.

Założenia programu

Ministerstwo Sportu i Turystyki opracowało i opublikowało (strona internetowa www.orlik2012.pl) typowy projekt architektoniczno-budowlany, który wymagał adaptacji do warunków miejscowych. W celu ułatwienia realizacji programu opublikowana została stosowna dokumentacja niezbędna do realizacji projektu np. przykładowa Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia, adaptacje budynku na potrzeby osób niepełnosprawnych, instrukcje dotyczące ubiegania się o zgodę na odstępstwa od projektu typowego. Przygotowano także we współpracy z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwem Finansów odpowiednie procedury umożliwiające przekazywanie beneficjentom środków finansowych.

Ponadto, opracowano koncepcję zatrudnienia na ww. obiektach animatora programu „Moje Boisko - Orlik 2012”, który będzie organizował ogólnodostępne zajęcia rekreacyjne dla dzieci i młodzieży. Środki finansowe będą przekazywane zainteresowanym przez Zarząd Główny Szkolnego Związku Sportowego.

Finansowanie inwestycji

Koncepcja programu opiera się na współfinansowaniu inwestycji przez trzy podmioty: budżet państwa, urzędy marszałkowskie i jednostki samorządu terytorialnego. Budżet państwa przeznaczył w 2008 r. na realizację programu kwotę 200 000 tys. zł, Urzędy Marszałkowskie 200 000 tys. zł, a pozostałe środki beneficjenci. Oznacza to, że dzięki tak przygotowanemu mechanizmowi finansowania inwestycji wartość projektu w 2008 r. przekroczy kwotę 650 000 tys. zł.

Zgodnie z założeniami programu przyjęto, że koszt budowy jednego kompleksu wyniesie około 1 000 tys. zł netto. Koszt budowy kompleksu obliczony został na poziomie cen obowiązujących w III kwartale 2007 r. Rzeczywisty koszt inwestycji uzależniony jest od indywidualnych warunków lokalizacji i zagospodarowania terenu oraz terminu ogłoszenia przetargu.

Pierwsze rozstrzygnięte przetargi potwierdziły, że kwoty oferowane przez wykonawców były zgodne z założeniami i zamknęły się w kwocie od **900** tys. zł do **1 200** tys. zł brutto.

Biorąc pod uwagę kwoty we wszystkich zakończonych przetargach okazało się, że średni koszt budowy kompleksu sportowego w ramach programu „Moje Boisko - Orlik 2012” oscyluje w kwocie 1 200 – 1 400 tys. zł brutto. Niejednokrotnie, wyższe niż zakładano koszty budowy kompleksu wynikały z trudniejszych warunków lokalizacyjnych oraz zwiększonego zakresu rzeczowego (indywidualnie beneficjenci rozszerzali zakres o budowę obiektów dodatkowych lub o wyższym standardzie).

Realizacja obiektów sportowych w ramach programu „Moje Boisko - Orlik 2012” finansowana była ze środków:

- budżetowych - kwota środków budżetowych przeznaczona na realizację zadań wynosi 33% wartości kosztorysowej, nie więcej jednak niż 333 tys. zł brutto,
- samorządów województw - do 33% wartości kosztorysowej, nie więcej jednak niż 333 tys. zł brutto. Wykorzystane na podstawie umów zawartych z marszałkami województw,
- własnych wnioskodawcy - udział własny beneficjenta w wysokości zamykającej finansowo zadanie.

Realizacja programu w poszczególnych województwach

W roku 2008 zabezpieczono z budżetu państwa kwotę w wysokości 200 000 tys. zł. Ze względu na wydłużające się procedury uzyskania stosownych zezwoleń oraz przedłużające się procedury przetargowe, 25 jednostek samorządu terytorialnego zrezygnowało z realizacji projektu w 2008 r.

W minionym roku rozstrzygnięto 600 przetargów oraz podpisano umowy z 575 wykonawcami na budowę obiektów. Zrealizowano 330 inwestycji.

Ocena realizacji inwestycji

W **tabeli nr 11** przedstawiono informację na temat budowy kompleksów sportowo-rekreacyjnych „Moje Boisko - Orlik 2012” edycja 2008 r.

Tabela nr 11. Kompleksy sportowo-rekreacyjne wybudowane w ramach programu „Moje Boisko – Orlik 2012”

Województwo	Ilość zadań	Liczba otwartych kompleksów w roku 2008	Ilość zadań planowanych do zakończenia w roku 2009
dolnośląskie	51	37	14
kujawsko-pomorskie	46	32	14
lubelskie	34	16	18
lubuskie	26	7	19
łódzkie	47	32	15
małopolskie	44	23	21
mazowieckie	30	13	17
opolskie	9	2	1
podkarpackie	32	19	13
podlaskie	20	12	8
pomorskie	74	43	31
śląskie	35	22	13
świętokrzyskie	11	4	7
warmińsko-mazurskie	20	17	3
wielkopolskie	41	25	16
zachodniopomorskie	55	26	29
RAZEM	575	330	245

Z analizy wynika, że w roku 2008 zostało wykorzystanych 57 % zaplanowanych środków. Pozostała do wykorzystania kwota w wysokości 81 585 tys. zł zostanie wykorzystana w roku 2009 w ramach środków zaplanowanych na ten cel w nowelizacji ustawy budżetowej. Najefektywniej były wykorzystywane środki w województwach: warmińsko-mazurskim – 85%, dolnośląskim - 73% i kujawsko-pomorskim - 70%. Najniższe wykorzystanie środków było w województwach: opolskim - 22% i lubuskim 27%. Ogółem na 575 zadań planowanych do zakończenia w roku 2008 zakończono 330 a 245 zostanie zakończonych do 30 kwietnia 2009 roku.

Z przeglądu jednostek samorządu terytorialnego biorących udział w Programie „Moje Boisko - Orlik 2012” wynika, że liczba gmin wiejskich, które zrealizowały kompleks „Orlik” w roku 2008 wyniosła 182. Szczegółowe dane przedstawia załącznik nr 1.

Działanie 2.2 Przygotowanie obudowy programowej kształcenia ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia z potrzebami gospodarki rynkowej i społeczeństwa wiedzy.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach Priorytetu III PO KL, Poddziałania 3.3.3 modernizacja treści i metod kształcenia - w 2008 r. został zrealizowany projekt systemowy Ministerstwa Edukacji Narodowej „*Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z wymogami gospodarki opartej na wiedzy*”. Wartość projektu wyniosła: 3 476 118,60 zł.

Okres realizacji projektu: 1 luty 2008 – 31 stycznia 2009 r. W dniu 22 października 2008 r. została podpisana umowa o dofinansowanie projektu pomiędzy Instytucją Zarządzającą PO KL oraz Instytucją Pośredniczącą Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Rezultatem prac wykonanych w ramach projektu, obejmujących spotkania robocze, konsultacje społeczne oraz recenzje, było opracowanie nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Ponadto w ramach projektu dokonano wyboru promotorów zmian, którzy prowadzili szkolenia w powiatach. Szkolenia te miały na celu zaprezentowanie organom prowadzącym szkoły założeń nowej podstawy programowej, pod kątem dostosowania organizacji pracy szkół do jej wprowadzania.

Jednocześnie odbywały się ogólnopolskie konferencje przedmiotowe prezentujące podstawę programową w zakresie poszczególnych przedmiotów. Konferencje adresowane były głównie dla doradców metodycznych i nauczycieli. W organizacji powyższych konferencji udział brały kuratoria oświaty, spotkania prowadzone były przez ekspertów opracowujących nową podstawę programową.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17) nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego obowiązuje począwszy od roku szkolnego 2009/2010 w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych formach wychowania przedszkolnego, a także w I klasach szkół podstawowych i I klasach gimnazjów.

Projekt w zakresie podstawy programowej kształcenia zawodowego *„Doskonalenie podstaw programowych ukierunkowane na zapewnienie zgodności kształcenia z wymogami gospodarki opartej na wiedzy”* jest realizowany począwszy od 2008 r. przez beneficjenta systemowego - Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej KOWEziU. Decyzja Ministra Edukacji Narodowej w sprawie powierzenia realizacji projektu przez KOWEziU została podpisana w dniu 12 listopada 2008 r.

Okres realizacji projektu: 1 sierpień 2008 r. – 31 grudzień 2013 r. Wartość projektu wynosi: 18 750 000 zł (w tym: wydatki w 2008 r. wyniosły 750 000 zł, wydatki planowane na 2009 r. wynoszą 3 128 000 zł).

W 2008 r. zrealizowano następujące działania:

- opracowano metodologię oceny spójności podstaw programowych kształcenia w zawodach z dokumentami obowiązującymi w kształceniu zawodowym, w tym z dokumentami europejskimi (standardami kwalifikacji zawodowych, standardami wymagań egzaminacyjnych, opisem zawodów, suplementem do dyplomu, potwierdzającym kwalifikacje zawodowe oraz kompetencjami kluczowymi);
- pilotażowo (w 5 wybranych zawodach) wdrożono metodologię oceny spójności;
- opracowano 5 raportów cząstkowych z pilotażowego wdrożenia metodologii w 5 wybranych zawodach (objęto przeglądem podstawy programowe w 5 wybranych zawodach: technik rachunkowości, opiekunka środowiskowa, monter elektronik, monter instalacji urządzeń sanitarnych, kucharz małej gastronomii).

Poddziałanie 2.2.1 Modernizacja treści i metod kształcenia – doskonalenie podstaw programowych ukierunkowane na potrzeby zmieniającego się rynku pracy, w tym skuteczne podnoszenie kompetencji kluczowych (znajomości języków obcych, podstaw przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo-matematycznych, technologii informacyjno-komunikacyjnej).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2008 r. odbyło się spotkanie zespołów do oceny podstawy programowej kształcenia w zawodzie *technik żywienia i gospodarstwa domowego*, w wyniku którego Minister Edukacji Narodowej, na wniosek resortu rolnictwa, dokonał zmian w podstawie programowej kształcenia w ww. zawodzie.

Poddziałanie 2.2.2 Przygotowanie alternatywnych modułowych programów nauczania dla zawodów oraz opracowanie obudowy dydaktycznej w postaci pakietów edukacyjnych dla ucznia i nauczyciela, w ramach projektu „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego”.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach projektu „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego”, realizowanego w latach 2004-2008, opracowano 131 modułowych programów nauczania dla zawodów oraz 3438 pakietów edukacyjnych dla ucznia i nauczyciela, stanowiących obudowę dydaktyczną do programów modułowych stosowanych w kształceniu zawodowym i ustawicznym. W okresie sprawozdawczym 2008 zostało opracowanych 751 pakietów edukacyjnych w formie „Poradnika dla ucznia” i „Poradnika dla nauczyciela” oraz zorganizowano konferencję podsumowującą projekt, której uczestnikami byli m.in. przedstawiciele ministerstw, kuratoriów oświaty i pracodawców. Konferencja ta w istotny sposób wpłynęła na wzrost zainteresowania środowisk edukacyjnych kształceniem bazującym na programach o strukturze modułowej. Wzrosła też liczba szkół zawodowych, które prowadzą kształcenie z wykorzystaniem programów nauczania o strukturze modułowej. Chociaż przeznaczeniem każdego pakietu edukacyjnego jest wsparcie realizacji odpowiedniej jednostki modułowej danego modułowego programu nauczania, nie wyklucza to zastosowania opracowanych pakietów w procesie kształcenia prowadzonego z wykorzystaniem programów nauczania o tradycyjnej strukturze przedmiotowej. Szkoły, które już zdecydowały się na prowadzenie kształcenia z wykorzystaniem modułowych programów nauczania zauważają, że dzięki zintegrowaniu w poszczególnych jednostkach wiedzy teoretycznej, umiejętności praktycznych i dominacji uczenia się nad nauczaniem, wzrasta efektywność tego procesu. Coraz częściej też organy prowadzące publiczne szkoły zawodowe aprobują zmianę organizacji kształcenia z tradycyjnej przedmiotowej na modułową. Dodatkowo, poszczególne moduły, a nawet poszczególne jednostki modułowe, mogą być wykorzystywane do prowadzenia kursów doskonalących i rekwalifikacyjnych dla osób dorosłych.

Ogółem w 2008 r. w projekcie wydatkowano 7 mln 795 tys. 203,28 zł, z czego 5 mln 846 tys. 402,46 zł pochodziło ze środków EFS, a 1 mln 948 tys. 800,82 zł z budżetu państwa.

Poddziałanie 2.2.3 Dostosowywanie oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia zawodowego do planów rozwoju regionalnego (spójność polityki edukacyjnej na obszarach wiejskich z polityką rozwoju regionu).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniom Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi utworzyło 6 nowych szkół rolniczych, które weszły w skład dotychczasowych zespołów szkół. Ponadto w już istniejących typach szkół wprowadzono kształcenie w nowych zawodach. Działanie to rozszerzyło regionalną ofertę edukacyjną, gdyż wnioski dyrektorów szkół uzyskały pozytywne opinie właściwych kuratorów oświaty oraz rad zatrudnienia.

Działanie 2.3 Wykorzystanie bazy szkolnej do prowadzenia działalności oświatowej, kulturalnej, sportowej, informacyjnej oraz edukacji ekologicznej i edukacji zdrowotnej dla mieszkańców obszarów wiejskich.

Poddziałanie 2.3.1 Stwarzanie warunków do organizowania w szkole zajęć pozalekcyjnych, kół zainteresowań, kursów, szkoleń, festynów, dyskusyjnych klubów filmowych, spotkań integrujących dzieci i rodziców itp.

Ministerstwo Środowiska

W ramach działania 2.3.1. resort środowiska przeprowadził:

- Program „Ożywić pola – Rok Bobra”, „Ożywić pola – Rok Cietrzewia”, którego koordynatorem był Łowiec Polski sp. z o.o. a łączna kwota dofinansowania ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej to 327 527,41 zł,
- Lasy Państwowe w całej Polsce poprzez poszczególne nadleśnictwa organizowały spotkania z leśnikami w szkołach. W roku 2008 z tej formy edukacji skorzystało 221 200 osób (dzieci i młodzieży szkolnej). Działanie to było finansowane w ramach budżetu odpowiedzialnego nadleśnictwa. Prowadzono również lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem, lekcje w izbach edukacji leśnej, spotkania z leśnikami poza szkołami (w domach kultury, muzeach, urzędach gminy), wystawy edukacyjne, festyny. We wszystkich tych działaniach uczestniczyło w skali całego kraju około 3,6 miliona osób, a finansowano je w ramach budżetu odpowiedzialnych nadleśnictw,

- wszystkie parki narodowe przeprowadziły łącznie 681 spotkań edukacyjnych w szkołach, 110 szkolnych kół zainteresowań, 101 festynów oraz imprez o tematyce ekologicznej. Działania te prowadzone były w ramach budżetów parków narodowych.

Minister Środowiska nadzoruje 11 szkół leśnych z czego 5 szkół leży na terenach wiejskich. Szkoły te (w Brynku, w Białowieży, w Rogozińcu, w Zagnańsku, w Goraju) podejmowały w 2008 r. w ramach swoich budżetów następujące działania: zajęcia pozalekcyjne (sokolnicze), koła zainteresowań (łowieckie, sygnalistów myśliwskich, ornitologiczne), szkolenia, w których łącznie uczestniczyło około 160 osób, festyny (Dzień Leśnika, Dzień Św. Huberta, Mój czysty las) oraz warsztaty (dendrologiczne).

Poddziałanie 2.3.2 Sprzyjanie udostępnianiu bibliotek i czytelni szkolnych oraz sal sportowych i boisk szkolnych mieszkańcom wsi.

Zadanie w miarę potrzeb i możliwości realizowane było przez jednostki samorządu terytorialnego.

Poddziałanie 2.3.3 Tworzenie wielofunkcyjnych placówek zaspokajających potrzeby edukacyjne, kulturalne i społeczne mieszkańców wsi (w tym dostęp do Internetu), w skład których wchodziłyby m.in. biblioteka, klub, oddział przedszkolny.

Zadanie w miarę potrzeb i możliwości realizowane było przez jednostki samorządu terytorialnego.

Działanie 2.4 Opracowanie i rozpowszechnienie informacji na temat Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Poddziałanie 2.4.1 Przygotowanie informacji o niniejszym Programie i rozesłanie jej do jednostek samorządu terytorialnego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Informacje na temat Programu zostały umieszczone na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej i przesłane do kuratoriów oświaty, które również umieściły je na swoich witrynach internetowych. W ramach promowania działań przewidzianych do realizacji w ramach Programu przeprowadzono szereg spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego.

Poddziałanie 2.4.2 Utworzenie witryny internetowej dotyczącej niniejszego Programu. Stworzenie tematycznych portali internetowych dotyczących poszczególnych priorytetów.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W związku ze zmianą witryny internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej poszczególne zagadnienia Programu związane z działalnością Ministerstwa Edukacji Narodowej zostały omówione szczegółowo i znajdują się na stronie resortu. Natomiast zagadnienia odpowiadające kompetencjom innych resortów znajdują się na ich stronach internetowych.

Poddziałanie 2.4.3 Zbieranie danych z poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego o realizacji programów szczegółowych wynikających z zadań przewidzianych w niniejszym Programie. Opracowywanie raportów rocznych dotyczących realizacji programów szczegółowych wynikających z niniejszego Programu.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach działania były gromadzone i analizowane materiały dotyczące realizacji działań samorządów terytorialnych, które w podjętych inicjatywach realizowały zadania przewidziane w Programie.

Poddziałanie 2.4.4 Włączenie wojewódzkiej administracji rządowej oraz administracji samorządowej w działania na rzecz propagowania informacji o Programie Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 i wynikających z niego programów szczegółowych oraz ich realizacji – lokalne witryny internetowe, kontakty z prasą, telewizją, radiem.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wojewódzka administracja rządowa i samorzady terytorialne aktywnie włączały się w promowanie działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów Programu. Informacje o różnego typu inicjatywach lokalnych były umieszczane na stronach internetowych gmin, powiatów i województw. Często trafiały one na łamy prasy o zasięgu lokalnym, ale też ogólnokrajowym. Wydarzenia związane z realizacją poszczególnych działań były nagłaśniane przez radio i telewizję, i to zarówno o zasięgu lokalnym jak i ogólnopolskim.

Priorytet 3

Poprawa dostępności do infrastruktury edukacyjnej, społecznej i kulturalnej

W ramach priorytetu 3 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 3.1 Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Działanie 3.1 *Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy* oraz Działanie 3.7 *Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych* wpisuje się w realizację Priorytetów VIII i IX PO KL. Poddziałanie 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw* pozwala m.in. na realizację szkoleń, kursów i doradztwo zawodowe (jako działanie uzupełniające do szkoleń i kursów) skierowanych do dorosłych osób pracujących, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem nowych, uzupełnianiem lub podwyższaniem kwalifikacji i umiejętności, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach z wyłączeniem kształcenia ustawicznego w formach szkolnych realizowanego w szkołach dla dorosłych. Poddziałanie 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie* pozwala m.in. na realizację szkoleń przekwalifikowujących i usług doradczych w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych (w tym indywidualne plany działań i pomoc w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia). Działanie 9.3 *Upowszechnianie formalnego kształcenia ustawicznego* pozwala m.in. na realizację kształcenia w formach szkolnych osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia, kwalifikacji ogólnych i zawodowych, programów formalnego potwierdzania kwalifikacji ogólnych i zawodowych zdobytych w sposób pozaformalny i nieformalny (wsparcie dla osób, które z własnej inicjatywy deklarują chęć

przystąpienia do egzaminu zewnętrznego i potwierdzenia posiadanych kwalifikacji), usług doradczych dla osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych kształceniem formalnym w zakresie wyboru kierunku i formy kształcenia formalnego w kontekście potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy.

W 2008 r. w Poddziałaniu 8.1.1 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 318 033 299 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 275 548 563 zł, w Poddziałaniu 8.1.2 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 66 776 911 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 34 250 935 zł., w Poddziałaniu 9.1.2 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 160 926 365 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 173 470 737 zł, w Działaniu 9.3 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 62 511 206 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 25 426 164 zł⁸.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Z dniem 1 lutego 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. *o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy i innych ustaw* (Dz. U. z 2009r., Nr 6, poz. 33), która wprowadziła szereg rozwiązań prawnych mających na celu udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy.

Nowe regulacje prawne zapewniły dostęp do usług szkoleniowych dla nowych grup klientów, w szczególności: małżonków i domowników rolników, pracowników w wieku 45 lat i powyżej oraz uczestników Centrów Integracji Społecznej. Małżonkowie i domownicy rolników mogą skorzystać z usług szkoleniowych, jeżeli zamierzają podjąć zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub działalność gospodarczą poza rolnictwem.

⁸ Kwoty przedstawione mają charakter informacyjny, gdyż nie wszystkie są wydatkowane na Program Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Wszystkie grupy osób poszukujących pracy, w tym małżonkowie i domownicy rolników mogą skorzystać z pełnego zakresu usług szkoleniowych, tj.:

- 1) skierowania na szkolenie do instytucji szkoleniowej, finansowane z Funduszu Pracy;
- 2) pożyczki na sfinansowanie kosztów szkolenia;
- 3) dofinansowania kosztów egzaminów oraz kosztów uzyskania licencji;
- 4) dofinansowania kosztów studiów podyplomowych.

Nowe regulacje prawne zwiększyły też pomoc finansową bezpośrednio wypłacaną osobie bezrobotnej korzystającej z usług szkoleniowych, gdyż w miejsce dodatków szkoleniowych w wysokości 20% zasiłku wprowadzono stypendia w wysokości 100% lub 120% zasiłku (w przypadku grup preferowanych tj. bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, w wieku 50 lat i powyżej oraz bezrobotnych z prawem do zasiłku). Wprowadzono również stypendia w wysokości 20% zasiłku dla osób, które podjęły zatrudnienie w trakcie szkolenia lub studiów podyplomowych.

Zwiększono dostępność stypendiów na kontynuowanie nauki dla wszystkich bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych (poprzednio przysługiwało ono tylko osobom do 25 roku życia) oraz podwyższono kwotę tego stypendium z 50% do 100% zasiłku.

Zliberalizowano warunki uzyskania wsparcia - we wniosku o skierowanie na szkolenie, sfinansowanie kosztów egzaminu lub kosztów studiów podyplomowych wystarczy wskazać celowość tych działań.

Wprowadzono wyższe refundacje kosztów szkoleń dla pracodawców zachęcające ich do inwestowania w szkolenia osób starszych; w przypadku pracowników powyżej 45 roku życia możliwa jest refundacja do 80% kosztów szkolenia, do wysokości 300% przeciętnego wynagrodzenia (dla pozostałych pracowników – do 50%) i ułatwiono pracodawcom, którzy utworzyli fundusz szkoleniowy korzystanie z dofinansowania szkoleń ze środków Funduszu Pracy.

Działania legislacyjne realizowane były w ramach środków własnych przeznaczonych na działalność bieżącą Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Działanie 3.2 Wsparcie inicjatyw realizujących kształcenie „na odległość”, w tym e-learning.

Poddziałanie 3.2.1 Opracowanie metodologii, programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny). Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Realizacja projektu „Opracowanie metodologii, programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny)”, którego wykonawcą był Uniwersytet Warszawski, miała miejsce w 2008 r. i przebiegała w III etapach. W etapie I przeprowadzone zostały badania i analiza potrzeb kształcenia z wykorzystaniem Internetu. W etapie II opracowano metodologię kształcenia na odległość, natomiast w etapie III zostały opracowane programy i materiały dydaktyczne do kształcenia na odległość na poziomie ponadgimnazjalnym. Opracowano 23 programy dydaktyczne na potrzeby kształcenia na odległość. Zakładany cel został więc osiągnięty w 115%, bowiem opracowano o trzy programy więcej niż przewidywał to projekt. Ww. programy przekazano do 16 regionalnych publicznych placówek kształcenia na odległość zgodnie z zakładanym celem. Projekt poprzez przygotowanie obudowy dydaktycznej w postaci odpowiednich programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość, przyczynił się do poszerzenia oferty kształcenia, jej unowocześnienia i ułatwienia dostępu do kształcenia szerszemu gronu odbiorców.

Ogółem w 2008 r. w projekcie wydatkowano 2 mln 230 tys. zł, z czego 1 mln 672 tys. 500 zł pochodziło ze środków EFS, a 557 tys. 500 zł z budżetu państwa.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Centrum Doradztwa Rolniczego, funkcjonujące na podstawie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, utworzyło centrum kształcenia na odległość, w skład którego weszło jeszcze 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego pozwalające na upowszechnianie wiedzy z wykorzystaniem nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej, bez konieczności uciążliwego dla mieszkańców obszarów wiejskich przemieszczania się. W związku z tym przygotowane zostały materiały dydaktyczne w zakresie wiedzy dotyczącej prowadzenia gospodarstwa rolnego, jak i rozwoju obszarów wiejskich (np. agroturystyka). W szkoleniach prowadzonych w formie kształcenia na odległość brało udział łącznie 3 287 rolników, nauczycieli i doradców rolnych.

Poddziałanie 3.2.2 Opracowanie programów nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na wybranych kierunkach studiów i poziomach kształcenia.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

W ramach Priorytetu IV PO KL w Poddziałaniu 4.1.1 „Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni” przewidziano zadanie polegające na opracowaniu i wdrożeniu programów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (studia, studia podyplomowe, kursy), w tym opracowanie materiałów dydaktycznych. W wyniku pierwszej edycji konkursu ogłoszonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 10 uczelni (Politechnika Świętokrzyska, Politechnika Łódzka, Politechnika Poznańska, Politechnika Krakowska, Politechnika Warszawska, Politechnika Lubelska, Politechnika Częstochowska, Uniwersytet Opolski, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu oraz Akademia Morska w Gdyni) otrzymało środki finansowe w łącznej wysokości 9 490 077, 73 zł na uruchomienie studiów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Druga edycja konkursu została ogłoszona przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 27 sierpnia 2008 r.

Działanie 3.3 Unowocześnianie bazy technodydaktycznej do kształcenia zawodowego, w tym w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach rolniczych - realizacja projektu współfinansowanego ze środków unijnych „Wyposażenie CKU, CKP i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych”.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach projektu „Wyposażenie CKU, CKP oraz wybranych szkół zawodowych w specjalistyczne stanowiska do przeprowadzania zewnętrznych egzaminów zawodowych, cz. III”, w 2008 r. zostały zrealizowane dostawy sprzętu do szkół i placówek w następujących zawodach: rolnik, monter mechatronik, technik-mechatronik, fryzjer, posadzkarz, górnik eksploatacji podziemnej, monter izolacji budowlanych, ogrodnik, technik telekomunikacji, operator obrabiarek skrawających, piekarz, technik analityk, blacharz samochodowy, fotograf i fototechnik, lakiernik, mechanik precyzyjny, murarz, stolarz, mechanik pojazdów samochodowych, malarz tapeciarz, mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, mechanik – monter maszyn i urządzeń, ślusarz, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, technik geodeta. Wyposażono w sprzęt technodydaktyczny ponad 400 szkół i placówek kształcących w ww. 25 zawodach, w tym zestaw do rejestracji przebiegu egzaminów zawodowych. Doposażenie szkół/placówek w specjalistyczny sprzęt wzmocniło ich bazę technodydaktyczną oraz zapewniło jednolite warunki do przygotowania i przeprowadzania egzaminów zawodowych, a tym samym zwiększyło porównywalność efektów kształcenia i egzaminowania w skali kraju.

Ogółem w 2008 r. w projekcie wydatkowano 47 mln 308 tys. 705,86 zł, z czego 35 mln 481 tys. 529,40 zł pochodziło ze środków EFS, a 11 mln 827 tys. 176,46 zł z budżetu państwa.

Działanie 3.4 Wspieranie działań ułatwiających mieszkańcom wsi i obszarów wiejskich dostęp do dóbr kultury i dziedzictwa przyrodniczego.

Poddziałanie 3.4.1 Wspieranie organizacji wydarzeń kulturalnych, w tym m.in. przedstawień teatralnych, koncertów muzycznych, spotkań ze znanymi osobami (np. autorami książek, aktorami, sportowcami).

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W ramach tego działania dofinansowana została organizacja różnorodnych wydarzeń kulturalnych (koncerty, spotkania z artystami itp.). Odbyło się to w ramach priorytetu I. „Edukacja kulturalna i kształcenie kadr kultury” oraz „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”.

Tabela nr 12. Przykłady działań dofinansowanych w ramach priorytetu I. „Edukacja kulturalna i kształcenie kadr kultury” oraz „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”

Organizator	Nazwa zadania	Kwota dotacji
Urząd Gminy w Sanoku	Promocja Aktywnego uczestnictwa w kulturze w kontekście twórczości Krzysztofa Pendereckiego	20.000
Starostwo Powiatowe w Pieszku	Mazurskie spotkania z jazzem	20.000
Lubelskie Stowarzyszenie Kultury „Pro Kultura”	Letni Plener Artystyczny. Gardzienice – Lublin 2008	50.000

Poddziałanie 3.4.2 Organizowanie szkół letnich – wyjazdów wakacyjnych do dużych miast, w trakcie których uczniowie będą mogli pogłębić swoje zainteresowania na zajęciach warsztatowych, a także skorzystać z infrastruktury kulturalno-oświatowej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Realizacja tego działania polegała na zorganizowaniu i rozstrzygnięciu otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych na realizację zadania publicznego „Krajowy letni wypoczynek dla dzieci i młodzieży szkolnej”. W ramach tego zadania organizowane były zajęcia warsztatowe, w których uczestniczyły także dzieci i młodzież z terenów wiejskich.

Poddziałanie 3.4.3 Wspieranie organizacji szkoleń i warsztatów z zakresu ochrony środowiska i przyrody.

Ministerstwo Środowiska

W ramach działania 3.4.3 „*Wspieranie organizacji szkoleń i warsztatów z zakresu ochrony środowiska*” resort środowiska przeprowadził:

- 70 jednodniowych szkoleń o Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 dla przedstawicieli samorządów terytorialnych (w tym przedstawicieli gmin wiejskich). Przedsięwzięcie to było sfinansowane w całości ze środków budżetowych,

- kampanię informacyjną pn. „Genetycznie zmodyfikowane organizmy a środowisko przyrodnicze”. W ramach kampanii w roku 2008 odbyło się 6 konferencji ogólnopolskich, 15 seminariów dla administracji, rolników i przedstawicieli przemysłu.

Projekt realizowany był w całości ze środków finansowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości 817 600 zł. Łącznie w szkoleniach i konferencjach brało udział ok. 2200 osób,

- w ramach projektu TFPL 2006/018 - 180.032 „Komunikacja, świadomość społeczna i wzmocnienie instytucjonalne dla wdrażania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000” został opracowany podręcznik pt. „Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000”. W opracowaniu podręcznika brali udział przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, przedstawiciele Ośrodka Doradztwa Rolniczego, organizacje pozarządowe i rolnicy indywidualni.

Wszystkie parki narodowe przeprowadziły łącznie 368 kursów, szkoleń, warsztatów o tematyce związanej z ochroną przyrody oraz 57 szkoleń i konferencji. Działania te prowadzone były w ramach budżetów parków narodowych.

Działanie 3.5 Tworzenie warunków do uczestnictwa młodzieży w życiu lokalnych społeczności wiejskich.

Poddziałanie 3.5.1 Utworzenie punktów informacji młodzieżowej.

Nie podejmowano prac w zakresie tego poddziałania.

Poddziałanie 3.5.2. Rozwijanie międzynarodowej współpracy dzieci i młodzieży ze środowisk wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2008 r. w otwartym konkursie ofert na realizację zadania publicznego „Międzynarodowa współpraca szkół i wymiana młodzieży” przyznawano kwotę w wysokości **1 600 000** - zł na realizację **56 projektów**.

Organy samorządowe prowadzące szkoły i placówki oraz inne instytucje edukacyjne otrzymały dofinansowanie na 32 programów, a organizacje pozarządowe na realizację 24 programów.

Projekty międzynarodowej współpracy dzieci i młodzieży poprzez zaplanowane działania służyły popularyzacji wśród młodzieży poszanowania tożsamości narodowej i kulturowej oraz przezwyciężaniu barier, stereotypów i uprzedzeń zakorzenionych w mentalności i kulturze. Wiele z podejmowanych działań zapewniało udział młodzieży w edukacji formalnej i nieformalnej, wspierało uczestnictwo młodzieży w życiu publicznym i społecznym oraz promowało aktywne postawy obywatelskie.

W podejmowanych działaniach aktywnie uczestniczyły również dzieci i młodzież pochodząca z terenów wiejskich.

Podziałanie 3.5.3 Organizowanie wypoczynku letniego dzieci i młodzieży z elementami edukacji nieformalnej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2008 r. Minister Edukacji Narodowej był dysponentem rezerwy celowej budżetu państwa Nr 41 „Sfinansowanie wypoczynku letniego dzieci z terenów wiejskich, pochodzących z rodzin o niskich dochodach, w tym dzieci byłych pracowników Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej” w wysokości 15.900 tys. zł.

Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowało podział środków finansowych rezerwy celowej 41 oraz zasady organizacji wypoczynku letniego dla dzieci z terenów wiejskich, pochodzących z rodzin o niskich dochodach, w tym dzieci byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Przy podziale środków rezerwy celowej uwzględniono dwa kryteria:

- liczbę uczniów szkół publicznych, zamieszkałych na wsi,
- liczbę dzieci w poszczególnych województwach pochodzących z rodzin byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (na podstawie danych przekazanych przez kuratorów oświaty w kwietniu 2008 r.).

Środki finansowe z ww. rezerwy celowej, na podstawie wniosków Wojewodów, zostały przesunięte do budżetu Wojewodów.

Na terenie poszczególnych województw kuratorzy oświaty zadanie to realizowali zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. kuratorzy oświaty ogłosili otwarte konkursy ofert na organizację kolonii dla dzieci z terenów wiejskich, pochodzących z rodzin o niskich dochodach, w tym dla dzieci byłych pracowników państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

W drodze otwartego konkursu wybrano organizatorów kolonii i obozów, którzy przedstawili najciekawsze oferty. Liczbę miejsc na koloniach i obozach kuratorzy oświaty określili w ramach kwot pozostających w dyspozycji poszczególnych wojewodów.

W 2008 r. w ramach rezerwy celowej nr 41 sfinansowano wypoczynek 20 382 dzieci - wydatkowano środki finansowe w łącznej wysokości 15 773 tys. zł.

Poddziałanie 3.5.4 Upowszechnienie nauki języków obcych wśród dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2008 r. w ramach zadania „Upowszechnianie i doskonalenie nauki języków obcych i edukacji europejskiej w formach wakacyjnych (młodzieżowe obozy językowe)” zorganizowanych zostało 20 obozów językowych, w tym: 12 obozów z językiem angielskim 2 obozy z językiem francuskim, 3 obozy z językiem niemieckim, 2 obozy z językiem rosyjskim, 1 obóz z językiem hiszpańskim.

Łącznie uczestniczyło w nich 1 890 uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym również uczniowie z terenów wiejskich. Na organizację obozów wydatkowano środki finansowe w łącznej wysokości 1 876 tys. zł.

Dotacja Ministerstwa Edukacji Narodowej dla obozów językowych przeznaczona została na koszty związane z zakwaterowaniem, wyżywieniem dzieci i młodzieży, tworzeniem warunków do realizacji warsztatów językowych, atrakcyjnego i nowatorskiego programu rekreacyjno-wypoczynkowego oraz sfinansowaniem kosztów zakwaterowania i wyżywienia w czasie pobytu w Polsce kadry lektorów i asystentów z zagranicy, koszty realizowanego programu rekreacyjno-turystycznego oraz siedmiodniowej wycieczki zorganizowanej dla lektorów i asystentów z zagranicy po zakończeniu obozu. Do organizacji i przeprowadzenia letnich obozów językowych zatrudniono kadre pedagogiczną z odpowiednim przygotowaniem, personel administracyjno-obługowy i medyczny. Placówki zlokalizowane zostały we wskazanych przez kuratorów oświaty placówkach oświatowych, nad którymi kurator sprawuje nadzór pedagogiczny.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w zakresie organizacji obozów językowych współpracowało z Polskim Komitetem ds. UNESCO, Organizacją Wisconsin International Educational (WIESCO), Anglo-Polish Universities Association (APASS) z Wielkiej Brytanii oraz Instytutem Francuskim. Dzięki współpracy z tymi instytucjami na obozach językowych była obecna zagraniczna kadra lektorów oraz wolontariuszy.

Rekrutacja uczniów na obozy językowe przeprowadziły kuratoria oświaty, Polski Komitet ds. UNESCO oraz Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci.

Poddziałanie 3.5.5 Wspieranie aktywnego uczestnictwa dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze – rozwijanie kompetencji kulturowych młodego pokolenia.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Wśród zadań, które uzyskały pomoc finansową Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego znajdują się także działania edukacyjne, wspierające aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze. Przez prowadzone działania animacyjne zyskują one możliwość rozwoju zainteresowań twórczych i artystycznych, przez pracę z profesjonalnie przygotowanymi do tego animatorami kultury, nauczycielami szkół artystycznych itp.

Tabela nr 13. Przykłady działań edukacyjnych wspierające aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze dofinansowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Organizator	Nazwa zadania	Kwota dotacji
Sądeckie Towarzystwo Muzyczne w Nowym Sączu	Edukacja muzyczna dzieci i młodzieży w Społecznych Ogniskach Muzycznych	30.000
Stowarzyszenie „Teatr Węgajty”	Wioska Teatralna – Tradycja, Dialog, Zmiana	32.390
Towarzystwo Przyjaciół Sopotu	Lekcje sztuki w Dworku Sierakowskich	30.000

Działanie 3.6 Wzmocnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej w środowisku nauczania i wychowania.

Poddziałanie 3.6.1 Stwarzanie warunków do sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami, poprzez uzupełnienie liczby gabinetów profilaktyki zdrowotnej i opieki przedlekarskiej w szkołach.

Stan prawny i organizacyjny nie uległ w tym zakresie zmianie.

Poddziałanie 3.6.2 Zapewnienie sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami.

Ministerstwo Zdrowia

W 2008 r. z budżetu Narodowego Funduszu Zdrowia na profilaktyczną opiekę zdrowotną w środowisku nauczania wydatkowano środki w wysokości 249 980, 271 tys. zł. Kwota ta odnosi się do ogółu świadczeń realizowanych przez pielęgniarki/higienistki szkolne we wszystkich typach szkół w mieście i na wsi.

Działanie 3.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Działanie 3.7 *Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych* wraz z omawianym już działaniem 3.1 *Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy* wpisuje się w realizację Priorytetów VIII i IX PO KL. Poddziałanie 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw* pozwala m.in. na realizację szkoleń, kursów i doradztwo zawodowe (jako działanie uzupełniające do szkoleń i kursów) skierowanych do dorosłych osób pracujących, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem nowych, uzupełnianiem lub podwyższaniem kwalifikacji i umiejętności, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach z wyłączeniem kształcenia ustawicznego

w formach szkolnych realizowanego w szkołach dla dorosłych. Poddziałanie 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie* pozwala m.in. na realizację szkoleń przekwalifikujących i usług doradczych w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych (w tym indywidualne plany działań i pomoc w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia). Działanie 9.3 *Upowszechnianie formalnego kształcenia ustawicznego* pozwala m.in. na realizację kształcenia w formach szkolnych osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia i kwalifikacji ogólnych i zawodowych, programów formalnego potwierdzania kwalifikacji ogólnych i zawodowych zdobytych w sposób pozaformalny i nieformalny (wsparcie dla osób, które z własnej inicjatywy deklarują chęć przystąpienia do egzaminu zewnętrznego i potwierdzenia posiadanych kwalifikacji), usług doradczych dla osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych kształceniem formalnym w zakresie wyboru kierunku i formy kształcenia formalnego w kontekście potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy.

W 2008 r. w Poddziałaniu 8.1.1 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 318 033 299 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 275 548 563 zł., w Poddziałaniu 8.1.2 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 66 776 911 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 34 250 935 zł., w Poddziałaniu 9.1.2 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 160 926 365 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 173 470 737 zł., w Działaniu 9.3 zaplanowano wydatkowanie na poziomie 62 511 206 zł. Według stanu na luty 2009 r. kwota podpisanych umów i wydanych decyzji wynosiła 25 426 164 zł⁹.

⁹ Kwoty przedstawione mają charakter informacyjny, gdyż nie wszystkie są wydatkowane na Program Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Wprowadzona w życie od 1 lutego 2009 r. ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. *o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy i innych ustaw* (Dz. U. z 2009 r. Nr 6, poz. 33) rozszerzyła ofertę edukacyjną urzędów pracy o nowy instrument pn. „przygotowanie zawodowe dorosłych” umożliwiający uzyskanie tytułu zawodowego, tytułu czeladnika lub zdobycie umiejętności zawodowych. Przewidziano dwa warianty tej formy aktywizacji: „praktyczną naukę zawodu dorosłych”, trwającą od 12 do 18 miesięcy oraz „przyuczenie do pracy dorosłych”, trwające od 3 do 6 miesięcy.

Program przygotowania zawodowego dorosłych będzie realizowany przede wszystkim u pracodawców i powinien przewidywać co najmniej 80% czasu na nabywanie umiejętności praktycznych. Pozostałe 20% czasu to nauka teorii, która może być prowadzona u pracodawcy lub w instytucji szkoleniowej. Pracodawca ma obowiązek wyznaczenia opiekuna dla osoby uczącej się, o odpowiednich kwalifikacjach. Otrzyma refundację niezbędnych bieżących wydatków, ponoszonych na każdego uczestnika oraz jednorazową premię, gdy uczestnik przygotowania zawodowego dorosłych pomyślnie złoży egzamin końcowy.

Uczestnicy tej formy aktywizacji będą otrzymywać stypendium ze środków Funduszu Pracy, w tej samej wysokości, co stypendium dla uczestników szkoleń.

Aby zachęcić pracodawców do przyjmowania osób kierowanych na przygotowanie zawodowe dorosłych przewidziano refundację niezbędnych bieżących wydatków, ponoszonych na każdego uczestnika, w wysokości 2% przeciętnego wynagrodzenia za każdy miesiąc aktywizacji. Przewidziana jest także jednorazowa wypłata premii, gdy uczestnik przygotowania zawodowego dorosłych pomyślnie złoży egzamin końcowy; będzie to kwota iloczynu 400 zł i liczby miesięcy realizacji programu. Wypłaty środków dla pracodawców podlegają jednak przepisom o pomocy publicznej.

Instytucja szkoleniowa otrzyma należność za realizację ustalonej części programu nauki teoretycznej. Ponadto ze środków Funduszu Pracy będą opłacane koszty egzaminów.

Działania legislacyjne realizowane były w ramach środków własnych przeznaczanych na działalność bieżącą Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach osi 1 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 cele niniejszego działania pośrednio realizuje działanie „Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie”. Działanie ma na celu doskonalenie zawodowe rolników i posiadaczy lasów, prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości rolniczej lub leśnej. W ramach tego działania prowadzone będą kursy, warsztaty i wyjazdy studyjne dla rolników i posiadaczy lasów. W roku 2008 kontynuowane były prace legislacyjne nad projektem rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi *w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013*. Ponadto trwało opracowywanie i weryfikacja procedur wdrożeniowych, które warunkują akredytację Agencji Płatniczej. Do 31 grudnia 2008 r. nie był prowadzony nabór wniosków w ramach niniejszego działania.

Ponadto uzupełniającym i wskazującym potrzebę korzystania z różnego rodzaju form doskonalenia zawodowego rolników i posiadaczy lasów jest działanie „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów”.

Również szkolenia dla doradców rolnośrodowiskowych, realizowane zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 maja 2008 r. *w sprawie szkoleń dla podmiotów, których dotyczą działania objęte Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013, oraz doradzania odnośnie do sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy finansowej* (Dz. U. z 2008 r. Nr 89, poz. 545), pełnią funkcję wspomagającą dla tego działania.

Działanie to było realizowane również przez zadania Centrum Doradztwa Rolniczego (CDR). Zaliczyć tu można organizowanie lub koordynowanie różnych formy edukacji: doskonalenie zawodowe doradców, nauczycieli, rolników i mieszkańców obszarów

wiejskich. Ponadto CDR udostępniało pakiety edukacyjno-informacyjne dla organizatorów kształcenia dla dorosłych w zawodach sektora rolno-spożywczego, jak również elektroniczne wykazy programów szkoleń dla potrzeb wsi i rolnictwa wyróżnionych w Konkursie „AGRO-PROGRAM”. Prowadzone przez CDR centrum kształcenia na odległość jest nową formą zdobywania wiedzy przez rolników i innych mieszkańców wsi. W roku 2008 r. skorzystało z tej formy zdobywania wiedzy 3 287 osób.

Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej, dysponując w 2008 r. budżetem 1,5 mln zł, objęło różnymi formami doskonalenia zawodowego i metodycznego łącznie 1 377 nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkołach rolniczych. Stanowi to znaczące specjalistyczne uzupełnienie oferty doskonalenia dla tej grupy nauczycieli.

Priorytet 4

Umożliwienie mieszkańcom obszarów wiejskich dostępu do nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej

W ramach priorytetu 4 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 4.1 Stworzenie infrastruktury niezbędnej do korzystania z nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Poddziałanie 4.1.1 Tworzenie warunków dla przedsiębiorców telekomunikacyjnych, sprzyjających rozwojowi sieci i usług telekomunikacyjnych, w tym szerokopasmowego dostępu do Internetu.

Ministerstwo Infrastruktury

Przygotowany został projekt ustawy *o wspieraniu rozwoju usług i sieci szerokopasmowych w telekomunikacji*. Jej koncepcja przewiduje realizację następujących 6 grup priorytetów:

(1) Otwarty dostęp do gruntów i budynków (prawo drogi):

- usprawnienie dostępu do gruntów Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych na potrzeby infrastruktury telekomunikacyjnej (np. drogi publiczne, koleje, mosty, lasy państwowe, tereny regulowane przepisami prawa wodnego);
- usprawnienie dostępu do gruntów jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządowych osób prawnych, w szczególności do dróg publicznych będących w zarządzie tych jednostek;
- usprawnienie dostępu do gruntów prywatnych, poprzez optymalizację procedury udzielania zezwoleń na zakładanie urządzeń;
- usprawnienie dostępu do budynków, poprzez nałożenie dodatkowych obowiązków na ich właścicieli i zarządców;

- otwarcie na potrzeby inwestycji obszarów, na których obowiązują nieproporcjonalne i nieadekwatne ograniczenia i zakazy ustanowione planami miejscowymi, jak również ustanowienie granic swobody planistycznej w odniesieniu do infrastruktury telekomunikacyjnej;
- wzmocnienie uprawnień organu regulacyjnego w procedurach związanych z udzieleniem prawa drogi oraz rozwiązywaniem sporów w tym zakresie;
- zminimalizowanie (co najmniej okresowe) opłat i podatków związanych z prawem drogi, korzystaniem z gruntów oraz posiadaniem infrastruktury telekomunikacyjnej;

(2) Sprawny proces inwestycyjny:

- usunięcie barier prawnych;
- skrócenie i uspojnienie procedur administracyjnych;
- dostosowanie procedur do potrzeb rozwoju telekomunikacji;
- zwolnienie „infrastruktury telekomunikacyjnej o nieznacznym oddziaływaniu” z wymogu uzyskania od samorządu gminnego zgody na ich lokalizację;
- ustanowienie szczególnych zasad lokalizowania regionalnych sieci szerokopasmowych realizowanych przez samorządy województw w ramach programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE;

(3) Otwarty dostęp do infrastruktury i konkurencja infrastrukturalna operatorów:

- wodociągowej, kanalizacyjnej i energetycznej;
- telekomunikacyjnej innych operatorów (na zasadach współkorzystania lub dostępu do usług), w tym wewnątrzbudynkowej i przybudynkowej;
- telekomunikacyjnej podmiotów publicznych, w tym samorządu lokalnego;

(4) Aktywny samorząd:

- ustanowienie przejrzystych podstaw prawnych dla jednostek samorządu terytorialnego do wykonywania zadań z zakresu telekomunikacji;
- określenie podstawowych reguł interwencji jednostek samorządu terytorialnego na lokalnym rynku telekomunikacyjnym, bez zakłócania konkurencji, w tym zawierania umów koncesji na świadczenie publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych;
- usprawnienie procedur wspólnej realizacji zadań z obszaru telekomunikacji przez jednostki samorządowe i przedsiębiorców (koncesje na roboty budowlane i usługi, zamówienia publiczne, partnerstwo publiczno-privatne, udostępnianie składników majątkowych, w szczególności kanałów technologicznych);

(5) Otwarty dostęp do informacji o infrastrukturze i inne działania:

- wprowadzenie obowiązku udzielania informacji o infrastrukturze na wniosek organów administracji państwowej i samorządowej, realizujących zadania i projekty z zakresu telekomunikacji;
- wprowadzenie corocznego obowiązku upubliczniania informacji o infrastrukturze oraz przekazywania takiej informacji do organu regulacyjnego;
- wprowadzenie obowiązku organu regulacyjnego publikowania sprawozdań dotyczących rozwoju infrastruktury na obszarze RP;

(6) Utworzenie Krajowego Funduszu Cyfrowego:

- zaplanowano utworzenie Krajowego Funduszu Cyfrowego, ze środków którego finansowane byłyby zadania związane z rozwojem rynku telekomunikacyjnego w Polsce, w tym również te związane z procesem cyfryzacji kraju.

Poddziałanie 4.1.2 Zakup sprzętu komputerowego dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek wiejskich, w tym dla praktycznej nauki zawodów rolniczych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Od roku 2004 resort edukacji rozpoczął realizację projektów pozwalających na intensyfikację działań zmierzających do większego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie dydaktycznym.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich 2004 – 2006, Priorytet 2 „Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy” w roku 2008 realizowane były dwa projekty skierowane do szkół i placówek oświatowych mających na celu podniesienie jakości edukacji na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego. W ramach Działania 2.1 „Zwiększanie dostępu do edukacji – promowanie kształcenia ustawicznego” w schemacie b) był to projekt „Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych”, oraz w ramach Działania 2.2 „Podnoszenie jakości nauczania w odniesieniu do rynku pracy” w schemacie a) był to projekt „Pracownie komputerowe dla szkół”.

W ramach realizacji powyższych projektów w roku 2008 Ministerstwo Edukacji Narodowej zrealizowało zakupy centralne 5 886 pracowni komputerowych dla szkół na terenie całego kraju, w tym 2 707 (46%) dla szkół na terenach wiejskich oraz 4 838 internetowych centrów informacji do bibliotek szkolnych, w tym 2 032 centra (42%) dla bibliotek w szkołach na terenach wiejskich. W efekcie wg stanu na 30 września 2008 r. spośród 14 959 szkół umiejscowionych na terenach wiejskich 11 545 posiada co najmniej jedną pracownię komputerową, co stanowi 77%. W szkołach na terenach wiejskich wskaźnik liczby uczniów na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów kształtował się wg stanu na 30 września 2008 r. na poziomie 8 (w porównaniu w roku 2007 wynosił 10). Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu w roku 2008 wynosiła 17,6.

W ramach realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej razem ze sprzętem komputerowym do szkół i placówek było dostarczane oprogramowanie podstawowe tj. oprogramowanie systemowe, biurowe i antywirusowe, a także

do każdej pracowni oraz biblioteki szkolnej oprogramowanie edukacyjne i oprogramowanie zabezpieczające przed wyświetlaniem stron internetowych zawierających treści niepożądane.

Poddziałanie 4.1.3 Ułatwienie dostępu do Internetu mieszkańcom obszarów wiejskich, w tym zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili” oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013 (Działanie 8.3).

Działanie to ma na celu zapewnienie dostępu do Internetu dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności. Dofinansowanie otrzymują projekty realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, konsorcja jednostek samorządu terytorialnego lub konsorcja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Wsparcie przeznaczone jest na zapewnienie dostępu do Internetu oraz serwisowanie urzędzeń, a także na przeprowadzenie niezbędnych szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia odpowiednich warunków użytkowania przez grupy docelowe. Nabór wniosków w ramach działania rozpoczął się 16 czerwca 2008 r. a zakończył się 30 stycznia 2009 r. Budżet działania na lata 2008-2013 wynosi: 364 411 765,00 euro. Kwota środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów w 2008 r. wyniosła 31 252 729,00 euro. Kwota przewidziana na realizację działania w 2009 r. wynosi 86 412 055 euro.

2. Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili” Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013 (Działanie 8.4)

Działanie to ma na celu stworzenie możliwości bezpośredniego dostarczania usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu na etapie tzw. ostatniej mili dla grupy docelowej (dostarczanie Internetu bezpośrednio do użytkownika) poprzez wsparcie mikro-małych i średnich przedsiębiorców zamierzających dostarczać tę usługę na obszarach, na których prowadzenie tej działalności na zasadach rynkowych jest nieopłacalne finansowo. Dofinansowanie otrzymują projekty realizowane przez małych i średnich przedsiębiorców lub organizacje pozarządowe. W ramach działania przewiduje się realizację projektów polegających na dofinansowaniu budowy dedykowanej infrastruktury teleinformatycznej stworzonej pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucji Internetu a grupą docelową (grupami docelowymi).

Pierwszy nabór wniosków rozpoczął się 5 grudnia 2008 r. Działanie uruchomiono w siedmiu województwach (lubelskim, mazowieckim, małopolskim, podkarpackim, podlaskim świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim), dla których Instytucja Pośrednicząca otrzymała wyniki inwentaryzacji zasobów sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu stanowiące podstawę kwalifikowalności obszaru projektu w ramach działania.

Budżet działania na lata 2008-2013 wynosi: 200 000 000,00 euro. Kwota środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów w 2008 r. wyniosła: 17 143 841,00 euro. Kwota środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów w 2008 r. w każdym z ww. województw wynosi: 2 449 120,14 euro. Kwota przewidziana na realizację działania w 2009 r. wynosi 47 426 521 euro.

Działanie 4.2 Przygotowanie mieszkańców obszarów wiejskich do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Poddziałanie 4.2.1 Stworzenie mieszkańcom obszarów wiejskich warunków do nabywania i doskonalenia umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej:

1) upowszechnianie informacji o nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej, wskazanie roli Internetu w codziennym życiu;

2) prowadzenie szkoleń dotyczących wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej;

3) stworzenie oprogramowania dostosowanego do potrzeb gospodarstw domowych na obszarach wiejskich.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Kontynuacja projektu pt. *Bezprzewodowy Autobus Internetowy – n@utobus*.

Projekt ten realizowany był w okresie od października 2007 r. do grudnia 2008 r. na podstawie umowy zawartej pomiędzy Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji i Fundacją Edukacji Ekonomicznej. Przedmiotem umowy były usługi szkoleniowe w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w życiu codziennym obywatela i przedsiębiorcy oraz promocja społeczeństwa informacyjnego. Celem projektu było kształtowanie świadomości technologicznej społeczeństwa, jak również rozwijanie umiejętności związanych z korzystaniem z komputera oraz usług oferowanych drogą elektroniczną. Projekt jest przykładem współpracy administracji rządowej i samorządowej w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

W całym okresie czynnej realizacji projektu, tj. w trakcie 401 dni roboczych, w szkoleniach udział wzięło łącznie 13 271 osób, zamieszkałych na obszarach peryferyjnych woj. mazowieckiego (8 851 osób w okresie X.2007 – VI.2008) oraz lubelskiego (4 420 osób w okresie VII.2008-XII.2008). W tym czasie Mobilna Sala Szkoleniowa stacjonowała w 227 różnych lokalizacjach, usytuowanych na terenie 84 gmin woj. mazowieckiego i 52 gmin woj. lubelskiego. Najczęściej były to wsie oraz mniejsze miejscowości. Większość uczestników (68% ogółu) stanowiły osoby zamieszkujące tereny wiejskie. Jeśli chodzi o zróżnicowanie pod względem wieku, najliczniejszą grupę stanowiły dzieci i młodzież do 18 roku życia (65%).

Projekt został sfinansowany z budżetu zadaniowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (działanie w obszarze promocji informatyzacji administracji i społeczeństwa informacyjnego) na łączną kwotę 1 455 tys. zł, z czego na rok 2008 przypadło 885 tys. zł.

Poddziałanie 4.2.2 Przygotowanie nauczycieli do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnej:

1) organizowanie kursów doskonalących i szkoleń dla nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie dydaktycznym;

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Jednym z elementów realizacji projektów „Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” i „Pracownie komputerowe dla szkół” opisanych szczegółowo w działaniu 4.1.2 były szkolenia nauczycieli w zakresie posługiwania się komputerem oraz wykorzystania informatyki i Internetu w nauczaniu. Do sfinansowania i realizacji szkoleń był zobowiązany organ prowadzący szkołę/placówkę, która zgłosiła się do udziału w projektach, przy czym nauczycieli na szkolenia typowali dyrektorzy szkół i placówek. Szkolenia te były skierowane nie tylko do nauczycieli informatyki, ale przede wszystkim do dyrektorów szkół oraz nauczycieli przedmiotów nieinformatycznych.

2) tworzenie internetowych zasobów metodycznych dla nauczycieli.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Rozszerzono zakres działania Internetowego Centrum Zasobów Edukacyjnych na obszar całego kraju. Efektem projektu była kontynuacja i rozszerzenie zakresu działań w ramach nowoczesnego dostępnego publicznie i bezpłatnego portalu www.scholaris.pl, zawierającego największą bazę pomocy dydaktycznych, zasobów multimedialnych oraz informacji dla nauczycieli, uczniów oraz ich rodziców.

Podsumowanie i wnioski

Rządowy Program Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 ma na celu eliminowanie barier w dostępie ludności wiejskiej do pełnej oferty edukacyjnej, kulturalnej, informacyjnej i sportowej, co w przyszłości powinno zmniejszyć różnice między miastem a wsią, oraz ukształtowanie społeczeństwa otwartego na nieustanny rozwój i podnoszenie kwalifikacji.

Dla potrzeb niniejszego Programu za obszar wiejski uważa się tereny położone poza granicami administracyjnymi miast, a także miejscowości poniżej 5 tys. mieszkańców.

Przemiany społeczno-ekonomiczne, które miały miejsce w naszym kraju w ostatnich latach pogłębiły różnice występujące między miastem a wsią. Procesy decydujące o rozwoju społeczno-gospodarczym mają tendencję do koncentrowania się w ośrodkach silniej zurbanizowanych, gdzie nie występują bariery dostępu do infrastruktury i gdzie wysoko wykwalifikowani pracownicy mają do niej powszechny dostęp i mogą z niej efektywnie korzystać. W miastach nie występują bariery dostępu do infrastruktury oświatowej, kulturalnej, społecznej i teleinformatycznej. Ludzie mogą efektywnie korzystać z bogatych zasobów naukowych, kulturalnych oraz obiektów sportowych. Natomiast na obszarach wiejskich kumuluje się szereg zjawisk ograniczających rozwój jej mieszkańców, w tym ciągle jeszcze niedostateczny poziom wykształcenia, niedostosowanie posiadanego przygotowania zawodowego do potrzeb występujących w danym regionie, niższe aspiracje życiowe, trudniejszy dostęp do rynku pracy, a w niektórych rejonach kraju także niższy standard życia mieszkańców wsi. Na gorszy start i mniejsze szanse edukacyjne dzieci wiejskich wpływa także szereg barier związanych z funkcjonowaniem systemu oświatowego na wsi.

Wszystko to powoduje, że tereny wiejskie mają gorsze perspektywy rozwojowe niż ośrodki miejskie.

Program zakłada, że rozwiązanie tych problemów wymagać będzie efektywnej, wielopłaszczyznowej współpracy ponad podziałami: władz rządowych, samorządu wszystkich szczebli, organizacji pozarządowych, środowisk lokalnych, rodziców, nauczycieli,

wolontariuszy, naukowców i ludzi biznesu – całego społeczeństwa. Przewidziane w Programie kierunki działania są spójne z kierunkami wsparcia istotnymi dla rozwoju obszarów wiejskich przewidzianymi w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i są ich uzupełnieniem oraz uszczegółowieniem.

Ogólnym celem *Rządowego Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* jest eliminowanie barier w dostępie ludności wiejskiej do pełnej oferty edukacyjnej, kulturalnej, informacyjnej i sportowej, co w przyszłości powinno zmniejszyć różnice między miastem a wsią, oraz ukształtowanie społeczeństwa otwartego na nieustanny rozwój i podnoszenie kwalifikacji. Celem strategicznym zaś jest rozwój edukacji na wsi i obszarach wiejskich - podniesienie jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców wsi i obszarów wiejskich.

W świetle analizy zebranych informacji rysuje się potrzeba wprowadzenia zmiany terminu przedstawienia sprawozdania. Z uwagi na różne terminy sprawozdawcze poszczególnych resortów sugerowane jest przesunięcie terminu składania sprawozdania na dzień 30 maja, jednak optymalny wydaje się 15 lipca.

Ponadto, ujednolicona została terminologia informatyczna zastosowana w Programie i niniejszym sprawozdaniu. W miejsce użytych terminów: „ICT, technologia informacji i telekomunikacji, technologia teleinformatyczna” wprowadzony został jednolity termin: „technologia informacyjno-komunikacyjna”.

Pierwszy rok realizacji Programu nie upoważnia jeszcze do odniesienia się do przyjętych wskaźników monitorowania tym bardziej, że Program został przyjęty przez Radę Ministrów 29 lipca 2008 r. Analiza ta zostanie dokonana w roku przyszłym i stanowić będzie podstawę do podsumowania dwuletniego okresu realizacji Programu.